

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท ภารกิจ การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ระหว่าง พ.ศ.2477 ถึงปัจจุบัน ศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์และ ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีต่อเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งนำ เสนอเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระหว่างปัจจุบัน ถึง พ.ศ.2540 การเสนอผลของ การวิเคราะห์ข้อมูลในบทนี้แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารในประเด็นเกี่ยวกับบทบาท ภารกิจ การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระหว่าง พ.ศ.2477 ถึงปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 เป็นการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย ถึงความคิดเห็นที่มีต่อเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระหว่างปัจจุบันถึง พ.ศ.2540

ส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีต่อเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยระหว่างปัจจุบันถึง พ.ศ.2540 จาก แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา โดยมี การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างอาจารย์ที่เคย หรือกำลังดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่ไม่เคยหรือไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร และระหว่าง อาจารย์กับศิษย์เก่า การเสนอข้อมูลส่วนนี้แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่ม ในเชิงสถิติ กล่าวคือ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การจัดลำดับความสำคัญ (Rank) และการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็น ที่มีต่อเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างอาจารย์ที่เคยหรือกำลังดำรงตำแหน่ง บริหารกับอาจารย์ที่ไม่เคยหรือไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร และระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าด้วยการ ทดสอบ ที-เทสต์ (T-Test) โดยใช้เกณฑ์ความมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 .01 และ .001

ส่วนที่ 1 บทบาท ภารกิจ การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างพุทธศักราช
2477 - ปัจจุบัน

ข้อมูลในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา
แผนพัฒนาการศึกษา และเอกสารเผยแพร่อื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยจะนำเสนอ
ตามลำดับดังนี้

1. พัฒนาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
  - 1.1 ยุคการก่อร่างสร้างตัว (พ.ศ.2477-2489)
  - 1.2 ยุคมรสุมทางการเมือง (พ.ศ.2490-2499)
  - 1.3 ยุคต้นของมหาวิทยาลัยในระบบราชการ (พ.ศ.2500-2513)
  - 1.4 ยุคมหาวิทยาลัยในระบบหน่วยกิต (พ.ศ.2514-2524)
  - 1.5 ยุคการก้าวไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (พ.ศ.2525-ปัจจุบัน)
2. สถานภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
  - 2.1 พื้นที่และสถานที่ตั้ง
  - 2.2 ปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัย
  - 2.3 หลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัย
  - 2.4 คณะ /สาขาวิชาการต่าง ๆ
  - 2.5 จำนวนนักศึกษาและบุคลากร
  - 2.6 สถาบันวิจัย
  - 2.7 การบริการทางวิชาการแก่สังคม
  - 2.8 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
  - 2.9 การบริการการศึกษา

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ถือกำเนิดเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2477 หลังการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองเพียง 2 ปี โดยมีฐานะเดิมเป็นโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม

การตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนี้เป็นความพยายามหนึ่งที่จะสร้างการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังนั้น การจะเข้าใจกำเนิดของมหาวิทยาลัยอย่างถ่องแท้ก็จำเป็นที่จะต้องเข้าใจอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ด้วย การเปิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมาจากหนึ่งในหลัก 6 ประการของคณะราษฎรผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ การจะให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในช่วงนั้นจึงมีลักษณะเป็นตลาดวิชาซึ่งรับนักศึกษาในวงกว้างกว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยปิด ผู้สมัครเข้าศึกษาจะต้องสำเร็จชั้นมัธยมบริบูรณ์ นิสิตจะต้องเข้าฟังการบรรยายและทดสอบปฏิบัติการต่าง ๆ ขณะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยเปิดไม่จำกัดจำนวนและอายุของผู้เรียน ผู้สมัครเข้าศึกษาไม่จำเป็นต้องจบมัธยมบริบูรณ์ แต่อาจจบการศึกษาในสายอาชีพศึกษาหรือเป็นผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนตำบล ข้าราชการ ตลอดจนนายความชั้นสอง นักศึกษาไม่จำเป็นต้องเข้าฟังการบรรยาย แต่อาจศึกษาจากตำราด้วยตนเอง โดยใช้การสอบเป็นการวัดมาตรฐานการศึกษาที่สำคัญ (วารุณี โอสถารมย์ 2532 : 4-5) ตลอดระยะเวลา 55 ปี ที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างมากมาย การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมาจากอิทธิพลและแรงกดดันของการเมืองทั้งภายในและภายนอกสถาบัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีความสัมพันธ์การเมืองระดับสูง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการเมืองระดับสูงก็มีผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้าง นโยบาย ตลอดจนผู้บริหารและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พัฒนาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตามที่กล่าวถึงในหัวข้อต่อไปจะสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของการเมืองที่ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยมาโดยตลอด

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับการสถาปนามาเป็นระยะเวลาถึง 55 ปี เป็นมหาวิทยาลัยที่มีบทบาทในทางการเมืองและสังคมค่อนข้างสูง และมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปจากเดิมเป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เพื่อให้เห็นภาพประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยชัดเจนขึ้น จึงแบ่งพัฒนาการของมหาวิทยาลัยเป็นยุคสมัยตามลักษณะสำคัญในระยะนั้นคือ ยุคก่อร่างสร้างตัว ยุคมรสุมทางการเมือง ยุคคืบของมหาวิทยาลัยในระบบราชการ ยุคมหาวิทยาลัยในระบบหน่วยกิต และยุคการก้าวไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ โดยมีสาระสำคัญของแต่ละยุค ดังนี้

ยุคก่อร่างสร้างตัว (พ.ศ. 2477-2489)

ดร. ปรีดี พนมยงค์ บุคคลสำคัญคนหนึ่ง ในคณะราษฎรผู้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้ผลักดันให้มีการยกฐานะโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมเป็นมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้สำเร็จในปี พ.ศ. 2477 ทั้งนี้เพื่อสร้างสถาบันการศึกษารองรับ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการรับสั่งว่า "เมื่อได้มีการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแล้ว ก็เป็นการสมควรที่จะรับจัดการบำรุงการศึกษาวิชา ธรรมศาสตร์และการเมืองให้ได้ถึงระดับมหาวิทยาลัยในอารยธรรมประเทศ และให้แพร่หลายยิ่งขึ้น โดยเร็ว จึงเป็นการสมควรที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นเป็นพิเศษ" (บุญเย็น วงทอง 2518 : 4) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย อย่างกว้างขวาง จึงไม่มีการสอบเข้าและมีการเก็บค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าสมัคร ค่าเล่าเรียน ค่าสอบไล่ จากนักศึกษาในอัตราค่า กล่าวคือ มีการเก็บค่าสมัครเข้าศึกษาคนละ 10 บาท ค่าเล่า เรียนปีละ 20 บาท ส่วนค่าสมัครสอบระดับปริญญาตรี วิชาละ 3 บาท ปริญญาโท วิชาละ 5 บาท และปริญญาเอก วิชาละ 10 บาท (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ 2532 : 19) สิ่งเหล่านี้เป็น ความหมายของตลาดวิชาที่สัมพันธ์กับระบบการปกครองใหม่ ดังคำกรณบบังคมทูลของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยต่อสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์ในพิธีเปิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2477 ว่า "...การตั้งสถานศึกษาคตามลักษณะของมหาวิทยาลัยย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์และเป็นปัจจัย ในการแสดงความก้าวหน้าของประเทศ ประชาชนชาวสยามจะเจริญในอารยธรรม ก็โดยการศึกษา อันตั้งแต่นั้นค่าตลอดจนถึงการศึกษาชั้นสูง เพราะฉะนั้นในการที่จะอำนวยความสะดวกและประโยชน์ ของราษฎรในสมัยนี้ จึงต้องมีสถานศึกษาให้ครบบริบูรณ์ทุกชั้น มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประคูป่อน้ำ บำบัดความกระหายแก่ราษฎรผู้สมัครแสวงหาความรู้อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมีควรได้ตาม หลักเสรีภาพในการศึกษา" (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ 2532 : 5) หน้าที่ของมหาวิทยาลัย นั้นพิจารณาได้จากพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476 มาตรา 4 ซึ่งกำหนดไว้ว่า "ให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น มหาวิทยาลัยหนึ่งเรียกว่า มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์

และการเมือง มีหน้าที่จัดการศึกษาวิชา กฎหมาย วิชาการเมือง วิชาเศรษฐกิจ และบรรดาวิชาอื่น ๆ อันเกี่ยวกับวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง" (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 50 วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2476 : 1-14) วิชา กฎหมายที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนี้เป็นกฎหมายที่กว้างขวางมาก เกี่ยวโยงไปถึงวิชาอื่น ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา สังคมศาสตร์ และประวัติศาสตร์ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ 2532 : 7)

ในช่วง 15 ปีแรก การศึกษาในระดับปริญญาตรี มีเพียงปริญญาเดียวคือ "ธรรมศาสตร์บัณฑิต (ธบ.)" การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดทางการศึกษาแบบฝรั่งเศสที่มุ่งเพิ่มพูนสติปัญญาแก่นักศึกษาให้มีความรู้รอบมากกว่าความรู้ในวิชาชีพ (Professional) โดยการวางรากฐานการศึกษาให้นักศึกษาสามารถรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบค้อม มีเหตุผลและได้ใช้ความสามารถในสติปัญญา นักศึกษาถูกกำหนดให้ศึกษากิจกรรมของสังคมในแง่มุมที่สำคัญและด้วยวิธีที่แตกต่างกัน การเป็นผู้เข้าใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ คือเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาตามปรัชญานี้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ 2532 : 30) หลักสูตรปริญญาตรีในระยะแรกเป็นหลักสูตร 3 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2482 ได้ปรับหลักสูตรและขยายการศึกษาเป็น 4 ปี ส่วนการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกนั้นมีขึ้นตั้งแต่การก่อตั้งมหาวิทยาลัย แต่ต่างกับหลักสูตรปริญญาตรีในแง่ที่ว่ามิได้ให้การศึกษาอย่างกว้างขวาง คือเป็นการให้เลือกเรียนเฉพาะด้านโดยละเอียดลึกซึ้ง การสอนแบ่งเป็น 4 แขนงใหญ่ คือ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ การทูต และเศรษฐศาสตร์

ในปี พ.ศ.2481 มีการเปิดสอนวิชาด้านการบัญชีขึ้น หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรอาชีพ มีการจัดการศึกษาเป็น 2 ระดับ คือ ระดับ 2 ปี และ 5 ปี เนื่องจากตามปรัชญาการศึกษาแบบฝรั่งเศสนั้นไม่ให้ปริญญาในหลักสูตรวิชาชีพ จึงมีการให้ประกาศนียบัตรเป็นใบรับรองวิชาชีพแทนปริญญา ผู้สำเร็จหลักสูตร 2 ปี จะได้รับประกาศนียบัตรวิชาการบัญชี ส่วนหลักสูตร 5 ปี จะได้รับประกาศนียบัตรชั้นสูงทางการบัญชี โดยได้รับการยอมรับให้มีศักดิ์และสิทธิ์เท่าเทียมปริญญาตรีและปริญญาโทตามลำดับ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ คณะ 2532 : 39) ในปีเดียวกันนั้นมีการเปิดโรงเรียนเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ต.มธก.) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่เตรียมนักศึกษาให้มีความพร้อมที่จะเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยเพื่อยกระดับมาตรฐานความรู้ของนักศึกษา หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นหลักสูตรการศึกษาที่ตรงตาม

ประเภทวิชาที่นักศึกษาจะเลือกเรียนในระดับอุดมศึกษา มิใช่การเรียนเฉพาะวิชาสามัญ จนถึงปี พ.ศ.2490 มหาวิทยาลัยจึงยกเลิกหลักสูตร ค.มธก. ทั้งนี้เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มมาจัดการเรียนการสอนในระดับนี้เองใหม่ ในขณะเดียวกัน มหาวิทยาลัยก็ต้องการสถานที่เพื่อใช้จัดการศึกษาระดับปริญญาตรีมากขึ้น (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ 2532 : 56)

ยุคมรสุมทางการเมือง (พ.ศ.2490-2499)

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความผูกพันกับการเมืองมากที่สุด ผู้ดำรงตำแหน่งบริหารในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มิมีบทบาทในการเมืองระดับประเทศทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อยุคสมัยใดที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้องประสบภัยอันเนื่องมาจากแรงกดดันหรือวิกฤติการณ์ทางการเมือง มหาวิทยาลัยก็ต้องรับผลกระทบจนทำให้มีการปรับเปลี่ยนทิศทางหรือเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยมาโดยตลอด

หลังจากกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ในปี พ.ศ.2489 ก็ได้เกิดมรสุมทางการเมืองตลอดมา คือในปี พ.ศ.2490 เกิดการรัฐประหารโดยจอมพลผิน ชุณหะวัณ และ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อันมีผลทำให้ผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง คือ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต้องหลบหนีออกไปนอกประเทศเป็นการชั่วคราว ต่อมาในปี พ.ศ.2492 เกิดกบฏวังหลวง นำโดย ดร.ปรีดี พนมยงค์ โดยการสนับสนุนของทหารเรือ แต่การก่อการดังกล่าวประสบความล้มเหลว เหตุการณ์ทั้ง 3 เรื่องนี้มีผลทำให้มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองต้องถูกเพ่งเล็ง มหาวิทยาลัยต้องพยายามลบล้างมลทินและปกป้องตัวเองว่ามีใช่เป็นมหาวิทยาลัยของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลเริ่มส่งคนเข้ามาคุมตำแหน่งสำคัญ ๆ ในมหาวิทยาลัย และมีความพยายามที่จะเปลี่ยนบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของมหาวิทยาลัย การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ ในปี พ.ศ. 2492 มีการเปลี่ยนแปลงโครงการศึกษาจากหลักสูตรปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต เป็นการศึกษาในระบบคณะ มีการจัดตั้งคณะต่าง ๆ ขึ้น 4 คณะ คือ คณะนิติศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะรัฐศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามที่จะให้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาททางการศึกษาของไทยนับตั้งแต่การลงนามช่วยเหลือตามโครงการฟูลไบรท์

เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2493 นอกจากนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมืองเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และยกเลิกตำแหน่งผู้ประศาสน์การเป็นอธิการบดี ซึ่ง ทั้ง 2 ประเด็นหลังมีผลบังคับใช้เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2495 การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดอิทธิพลของผู้ประศาสน์การและเพื่อแยกองค์การใน มหาวิทยาลัยออกเป็นองค์การย่อย ๆ เพื่ออำนวยความสะดวก อีกทั้งเพื่อเปลี่ยนแปลงการเรียน การสอนจากการที่ทำให้ให้นักศึกษามีจิตสำนึกทางการเมืองสูง เป็นการสร้างข้าราชการที่ดีให้แก่รัฐ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ 2532 : 27)

ในด้านพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษานั้น ในปี พ.ศ. 2497 ได้มีการก่อตั้งคณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ขึ้น โดยได้รับจากแรงกระตุ้นภายนอก คือกระแสการเมืองตามนโยบายของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ได้รับแนวคิดทางการประชาสงเคราะห์อันเป็นอิทธิพลมาจากประเทศ ตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ประกอบกับสภาพบ้านเมืองและสังคมได้ขยายตัว ไปมาก จึงจำเป็นต้องมีนักสังคมสงเคราะห์เป็นจำนวนมากที่จะทำงานได้ทั่วถึงทั่วประเทศ การวาง หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดการจัดการศึกษาจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2498 มีการตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ โดยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาซึ่งได้เข้ามา มีบทบาทในภูมิภาคเอเชียหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยอินเดียน่าได้เข้ามามีบทบาทใน การตั้งคณะนี้อย่างเต็มที่ ทั้งในด้านเงินทุนช่วยเหลือและการส่งอาจารย์เข้ามาช่วยสอน หลักสูตร การศึกษาเป็นหลักสูตรปริญญาโท 2 ปี ส่วนในระดับปริญญาตรีมีเพียงการเปิดเป็นวิชาเลือก นอกจากการเข้ามามีบทบาทในมหาวิทยาลัยในเรื่องหลักสูตรและการศึกษาแล้ว รัฐบาลยังได้จัด ฐานทางเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัย โดยการบังคับให้มหาวิทยาลัยขายหุ้นธนาคารแห่งเอเชียเพื่อ การอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรมทั้งหมดให้แก่องค์กรทหารผ่านศึก ซึ่งมีผลทำให้มหาวิทยาลัยต้อง เริ่มพึ่งงบประมาณแผ่นดินจากรัฐบาลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ยุคต้นของมหาวิทยาลัยในระบบราชการ (พ.ศ. 2500-2513)

การที่มหาวิทยาลัยต้องพึ่งงบประมาณแผ่นดินจากรัฐบาลเป็นด้านหลัก ทำให้รัฐบาลเข้า มากำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยมากขึ้น ระบบการศึกษาเริ่มเปลี่ยนไปตาม แนวคิดการจัดการศึกษาของสหรัฐอเมริกา การบริหารมหาวิทยาลัยถูกเปลี่ยนให้มีลักษณะเป็นราชการ

มากขึ้น การใช้จ่ายเงินงบประมาณแผ่นดินต้องเป็นไปตามกฎและระเบียบของกระทรวงการคลัง รัฐบาลได้เข้ามาควบคุมมหาวิทยาลัยมากขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2500 จึงได้โอน มหาวิทยาลัยซึ่งเคยมีอิสระในการดำเนินงานมิได้เป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ เข้าอยู่ในสังกัดของ กระทรวงศึกษาธิการ และเปลี่ยนฐานะของพนักงานและเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยให้เป็นข้าราชการ ส่วนในด้านระบบการศึกษานั้น ในปี พ.ศ.2503 ได้ผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการ ศึกษาครั้งสำคัญ คือการเปิดตลาดวิชา ผู้จะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจะต้องสอบคัดเลือกเข้าศึกษา เหมือนมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในขณะนั้น

ในช่วงเวลานั้นมหาวิทยาลัยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากมหาวิทยาลัยที่ผลิต "ธรรมศาสตร์บัณฑิต" เพื่อออกไปเป็นนักกฎหมาย นักปกครองและเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ในวงกว้าง เช่น ศาล กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง ฯลฯ มาเป็นข้าราชการในงาน เฉพาะด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย การปกครอง เศรษฐศาสตร์ หรือการบัญชี การเปิดคณะ/สาขา วิชาใหม่ ๆ ในระยะต่อมาก็เป็นการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลายเป็นมหาวิทยาลัยทาง ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ และที่สำคัญคือ ในปี พ.ศ.2505 ได้ตั้งคณะศิลปศาสตร์ขึ้นตามแนวทางการ ศึกษาแบบศิลปศาสตร์ (Liberal arts) ที่จะสร้างคนให้มีความรู้ในวิทยาการด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การจัดตั้งคณะศิลปศาสตร์นั้นนอกจากจะเปิดหลักสูตรวิชาเอกในสาขาวิชาทางด้าน มนุษยศาสตร์จำนวนหลายสาขาวิชาแล้ว ยังจัดหลักสูตรพื้นฐานทั่วไปให้นักศึกษาทุกคนเรียนร่วมกัน เป็นเวลา 2 ปีก่อนเข้าศึกษาวิชาเฉพาะด้านของคณะนั้น ๆ ในปี พ.ศ.2508 ได้มีการจัดตั้งแผนก วิชาสังคมวิทยาขึ้นในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ แต่ขณะเดียวกัน ในปี พ.ศ.2509 ก็เกิดแรง ผลักดันทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ให้มีการแยกคณะรัฐประศาสนศาสตร์ออก จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อจัดตั้งเป็นสถาบันเอกเทศต่างหาก คือ "สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์" และในปี 2513 มีการยกฐานะแผนกชีววารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ซึ่งอยู่ในคณะ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นแผนกอิสระมีฐานะเทียบเท่าคณะ เพื่อประโยชน์ในการขยายการศึกษา และการบริหารงานต่อไป

นอกจากเรื่องการขยายการจัดการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ แล้ว มหาวิทยาลัยก็เริ่มมีแนวคิดในการขยายตัวไปยังวิทยาเขตแห่งใหม่ โดยเสนอขออนุมัติต่อคณะรัฐมนตรีในการแลกเปลี่ยนที่ดินกับกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งคณะรัฐมนตรีก็อนุมัติให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใช้ที่ดินของกระทรวงอุตสาหกรรมที่บริเวณทุ่งรังสิต พื้นที่ประมาณ 2,430 ไร่ เป็นสถานที่ขยายการศึกษาของมหาวิทยาลัย

ยุคมหาวิทยาลัยในระบบหน่วยกิต (พ.ศ.2514-2524)

ในปี พ.ศ.2513 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาภายในมหาวิทยาลัยครั้งใหญ่ จากการศึกษาในระบบรายปีเป็นการศึกษาในระบบหน่วยกิต ระบบการศึกษาทั้ง 2 ระบบนี้มีความแตกต่างกันหลายประการ เช่นระบบการวัดผล การจัดหลักสูตร เป็นต้น มหาวิทยาลัยเริ่มใช้ระบบการศึกษาในลักษณะสหวิชา (interdisciplinary system) กล่าวคือ ให้มีการประสานงานทางวิชาการระหว่างคณะ/สาขาวิชาต่าง ๆ คณะใดมีหน้าที่ทางวิชาการด้านใด ก็ให้จัดการสอนวิชาการด้านนั้นแก่นักศึกษาทุกคนทั้งมหาวิทยาลัย นักศึกษาทุกคนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาที่คณะ/สาขาวิชาต่าง ๆ เปิดสอนเป็นวิชาโทและวิชาเลือกเสรีได้อย่างอิสระ ซึ่งจากการที่นักศึกษาได้เรียนหลักสูตรพื้นฐานทั่วไป และมีโอกาสเรียนวิชาต่าง ๆ ร่วมกันนี้ มีผลทำให้นักศึกษาได้รู้จักกันในวงกว้าง และช่วยขจัดอิทธิพลความเป็น "คณะนิยม" ออกไปได้เป็นอย่างมาก

ในด้านการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยได้เปิดหลักสูตรปริญญาตรีและปริญญาโทอีกหลายหลักสูตร เช่น เปิดหลักสูตรปริญญาโทของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีและคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ขึ้นในปี พ.ศ.2519 ปี พ.ศ.2520 ยกฐานะแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนขึ้นเป็นคณะ ขณะเดียวกันก็ยกฐานะของแผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาขึ้นเป็นแผนกอิสระฯ มีการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาวิชาสังคมวิทยา ในปี พ.ศ.2522 และเปิดหลักสูตรปริญญาตรีสาขาวิชาบริหารอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ.2523 อีกทั้งได้เร่งให้มีการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย โดยการริเริ่มให้มีโครงการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอนให้แก่คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งต่อมามหาวิทยาลัยได้จัดตั้งโครงการนี้ขึ้นเป็นงานประจำ คือ หน่วยพัฒนาการเรียนการสอน ขึ้นตรงต่อรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาด้วยการจัดตั้งโครงการสำนักพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ.2522 โดยมีฐานะเป็นวิสาหกิจเพื่อทำหน้าที่ผลิตและจัดจำหน่ายตำราให้แก่มหาวิทยาลัย

นอกจากการจัดการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ แล้วมหาวิทยาลัยยังขยายบทบาทโดยการปฏิบัติการกิจด้านอื่น ๆ มากขึ้น เช่น การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม มีการจัดตั้งสถาบันไทยคดีศึกษาเป็นสถาบันวิจัยแห่งแรกในปี พ.ศ.2518 และในปี พ.ศ.2524 ได้จัดตั้งสถาบันวิจัยขึ้นอีก 1 แห่ง คือ สถาบันทรัพยากรมนุษย์ ในด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมนั้น ในปี 2517 ได้เริ่มมีการดำเนินงานโครงการลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือระหว่าง 3 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีเดียวกันนี้มีการก่อตั้งโครงการเสริมการศึกษาขึ้น เพื่อจัดการอบรมให้ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์แก่ประชาชนทั่วไปที่ไม่มีโอกาสได้เข้ามาศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ส่วนคณะอื่น ๆ ก็มีการจัดโครงการฝึกอบรมเป็นบริการแก่ชุมชน เช่น คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์จัดฝึกอบรมวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มีโครงการพัฒนาแหล่งเสื่อมโทรม คณะรัฐศาสตร์จัดฝึกอบรมความรู้ทางรัฐศาสตร์ คณะนิติศาสตร์มีการจัดตั้งชมรมนิติศึกษา เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านกฎหมายแก่ประชาชน คณะศิลปศาสตร์จัดอบรมครูในสาขาวิชาต่าง ๆ แผนกสื่อสารมวลชนศาสตร์ฯ มีการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังจัดตั้งโครงการที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชนบท คือ สำนักบัณฑิตอาสาสมัครเป็นหน่วยงานอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2518 เพื่อส่งบัณฑิตจากสถาบันต่าง ๆ ไปช่วยงานสอนและงานสาธารณสุขในโรงเรียนและศูนย์อนามัยต่าง ๆ ในชนบททั่วประเทศ ในด้านการบริการการศึกษานั้น มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมการศึกษาโดยการยกฐานะกองห้องสมุดเป็นสำนักหอสมุดในปี พ.ศ.2519 ส่วนการบริหารงานภายในได้มีการแบ่งส่วนราชการใหม่โดยการจัดตั้งกองต่าง ๆ ในสังกัดสำนักงานอธิการบดีเพิ่มขึ้น จาก 3 กอง เป็น 6 กองที่สำคัญคือมีการตั้งกองแผนงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการวางแผนเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินกิจการต่าง ๆ

แนวความคิดเกี่ยวกับการขยายมหาวิทยาลัยไปทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อมุ่งสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบได้รับการพิจารณาในช่วงนี้เป็นอย่างมาก มีการเขียนโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยระยะยาว ซึ่งในช่วงนี้ยังมีได้มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างชัดเจน แต่ก็ยังมีโครงการขยายมหาวิทยาลัยไปยังศูนย์รังสิตเป็นรูปธรรมที่แจ่มชัดไว้ในแผนการศึกษาระยะที่ 4 โดยมหาวิทยาลัยก็ได้รับงบประมาณเพื่อพัฒนาและปรับปรุงที่ดินที่รังสิตมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2522

ยุคการก้าวไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (พ.ศ.2525-ปัจจุบัน)

ในช่วงเวลานี้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์เป็นอย่างมาก ในด้านหลักสูตรการศึกษามีการเปิดหลักสูตรปริญญาโท และปริญญาตรี สาขาวิชาใหม่ ๆ เช่น เปิดหลักสูตรปริญญาโทของคณะวารสารศาสตร์สื่อสารมวลชน สาขาวิชา ภาษาศาสตร์และสาขาวิชาประวัติศาสตร์ของคณะศิลปศาสตร์ ในปี พ.ศ.2525 พ.ศ.2526 และ พ.ศ.2527 ตามลำดับ เปิดหลักสูตรวิชาเอกในระดับปริญญาตรีของคณะศิลปศาสตร์หลายวิชาคือ สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น สาขาวิชาปรัชญา สาขาวิชาการละคอนและสาขาวิชาภูมิศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2525 ในสองสาขาวิชาแรก และในปี พ.ศ.2528 และ พ.ศ.2529 ในสองสาขาวิชาหลัง อีกทั้ง ได้มีการยกฐานะของแผนกอิสระสังคมวิทยาขึ้นเป็นคณะในปี พ.ศ.2527 ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 นี้ มหาวิทยาลัยประสบความสำเร็จในการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ ๆ หลายหน่วยงาน เช่น มีการจัดตั้งสถาบันประมวลข้อมูลเพื่อการศึกษาและการพัฒนาเพื่อเป็นคลังข้อมูลของประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทในปี พ.ศ.2525 การยกฐานะงานทะเบียนและวัดผลขึ้นเป็นสำนักทะเบียนและประมวลผลการศึกษาในปี พ.ศ.2525 การจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นองค์กรกลางในการประสานงานและรักษามาตรฐาน ทางวิชาการในการผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาในปี พ.ศ.2525 การจัดตั้งสถาบันภาษาในปี พ.ศ.2528 การตั้งสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคมในปี พ.ศ.2529 ขณะเดียวกันเมื่องานด้านการวิจัยและงานบริการทางวิชาการแก่สังคมมีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ มหาวิทยาลัย จึงเห็นสมควรให้มีผู้บริหารผู้ดูแลรับผิดชอบในเรื่องนี้ โดยการตั้งรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการทางวิชาการแก่สังคมในปี พ.ศ.2525 มีการตั้งสถาบันวิจัยแห่งใหม่คือ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาใน พ.ศ.2527 อีกทั้งยังจัดให้มีโครงการวิจัยเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการวิจัยที่จะช่วยพัฒนา วิชาการของอาจารย์อีกด้วย ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยได้เห็นความสำคัญในบทบาทและหน้าที่ด้านการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดยได้แต่งตั้งให้มีรองอธิการบดีฝ่ายศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อรับผิดชอบดูแล งานด้านนี้ของมหาวิทยาลัย อีกทั้งได้เห็นความสำคัญของการติดต่อกับต่างประเทศเพื่อระดมทุนและ ความช่วยเหลือแก่มหาวิทยาลัยในรูปของเงินอุดหนุนทุนวิจัยหรือทุนการศึกษา โดยการแต่งตั้งผู้ช่วย อธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์เพื่อทำหน้าที่เรื่องนี้

การขยายตัวทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของมหาวิทยาลัยทำให้มหาวิทยาลัยต้องหันมาพิจารณาเรื่องการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิตอย่างจริงจัง แผนแม่บทในการขยายตัวของมหาวิทยาลัยเริ่มมีผลในทางปฏิบัติ เมื่อมหาวิทยาลัยได้รับงบประมาณในการพัฒนาที่ดินที่รังสิตเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2522 มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการก่อสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค อาคารเรียนและอาคารบริหารเสร็จเรียบร้อยบางส่วนในแผนพัฒนาระยะที่ 5 การเรียนการสอนได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในปีการศึกษา 2529 โดยการย้ายนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ไปเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปที่รังสิต นักศึกษาเหล่านี้จะกลับมาเรียนวิชาของคณะที่ท่าพระจันทร์ในปีการศึกษาที่ 2 และเนื่องจากมหาวิทยาลัยมีนโยบายไว้อย่างชัดเจนว่า คณะหรือหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่จะต้องอยู่ที่ศูนย์รังสิต เมื่อคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รับอนุมัติให้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2528 โดยได้เริ่มรับนักศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 นักศึกษาของคณะวิทยาศาสตร์จึงต้องเรียนอยู่ที่ศูนย์รังสิตตลอด 4 ปีการศึกษา

ทิศทางและเป้าหมายของการพัฒนามหาวิทยาลัยในช่วงนี้มีจุดเน้นที่การขยายตัวมหาวิทยาลัย เพื่อความเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบพร้อม กับการขยายตัวของศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้จัดตั้งคณะใหม่ได้ถึง 2 คณะ คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์จะเริ่มเปิดดำเนินการสอนสาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้าและวิศวกรรมอุตสาหกรรมในระดับปริญญาตรีตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 และมีโครงการจะเปิดดำเนินการสอนสาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมเคมีและวิศวกรรมโยธา ในปีการศึกษา 2534 และ 2535 ตามลำดับ ส่วนคณะแพทยศาสตร์นั้นจะเริ่มเปิดดำเนินการสอนประมาณปีการศึกษา 2534 ซึ่งการรับบุคคลเข้าศึกษาในคณะแพทยศาสตร์นี้มิได้รับจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่รับจากผู้ที่จบปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตหรือได้ศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มาแล้วไม่น้อยกว่า 26 หน่วยกิต หลักสูตรแพทยศาสตร์นี้จะเป็นหลักสูตรแพทยศาสตร์แนวใหม่ (3rd track) ที่เน้นการเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหา (problem solving learning) และใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (community based) นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยได้จัดตั้ง "โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ" ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การรักษายาบาลแก่ประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในละแวกใกล้เคียง และจะเป็นสถานฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในอนาคตด้วย นอกจากการจัดตั้ง 2 คณะดังกล่าวแล้ว มหาวิทยาลัยยังส่งเสริมให้คณะ/สาขาวิชาที่มีอยู่เดิมขยายตัวโดยการเปิดหลักสูตรใหม่ ๆ ทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา

การที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สามารถหลุดพ้นได้จากสภาพแออัดบริเวณท่าพระจันทร์นั้น เป็นโอกาสที่ดีสำหรับการเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัยในอนาคต ดังนั้นจึงอาจมีหลายสิ่งที่จะต้องดำเนินการจนมีแนวโน้มที่จะดำเนินการทุกอย่างไปพร้อม ๆ กัน อย่างไรก็ตาม แนวคิดเช่นนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะเวลาและบุคลากรที่ใช้ในการวางแผนและการนำแผนออกปฏิบัติมีจำกัด ยิ่งไปกว่านั้นเงินทุนในการดำเนินงานและทรัพยากรอื่น ๆ ก็มีจำนวนจำกัด เกิดความยุ่งยากสลับซับซ้อนในการบริหารงานอันเนื่องมาจากการดำเนินโครงการหลายโครงการพร้อมกัน ในขณะที่เดียวกันอาจเกิดความสับสนจนในที่สุดโครงการต่าง ๆ ที่มีอยู่ก็จะได้รับความล้มเหลว มหาวิทยาลัยจึงควรต้องระมัดระวังในการเลือกโครงการต่าง ๆ มาปฏิบัติ การเลือกนั้นจะต้องคำนึงถึงผลอันจะพึงได้ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนความก้าวหน้าทันสมัยทางด้านวิชาการและการวิจัยของมหาวิทยาลัย โดยโครงการที่ได้รับการเลือกมาปฏิบัตินั้นจะต้องมีส่วนช่วยส่งเสริมวัตถุประสงค์ของประเทศในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสังคมไทย ดังนั้นแผนพัฒนาของมหาวิทยาลัยจึงควรมีลักษณะยืดหยุ่นในเวลาและทิศทาง (บุญชู โรจนเสถียร, สัมภาษณ์)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงพัฒนาไปจากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นอย่างมาก จากมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาด้านกฎหมายเป็นแกนกลางไปสู่มหาวิทยาลัยทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และในช่วงทศวรรษปัจจุบันและทศวรรษหน้า มหาวิทยาลัยกำลังก้าวไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบที่มีการเรียนการสอนในทุกสาขาวิชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ก้าวสู่เส้นทางใหม่ ปรัชญา เป้าหมายและทิศทางของมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงไป ส่วนหนึ่งเป็นอิทธิพลโดยตรงมาจากการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นความต้องการและการแสวงหาของคนในประชาคมธรรมศาสตร์เอง

สถานภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีภารกิจต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2531 มาตรา 7 ดังนี้ "ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ" (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ 105 วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2531 : 1-27)

พื้นที่และสถานที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีที่ดินทั้งหมด 3,371 ไร่ 28 ตารางวา โดยจัดเป็นพื้นที่ใช้สอยอาคาร 182,551 ตารางเมตร สถานที่ที่ใช้จัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมี 2 แห่งคือ

1. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ มีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ เป็นแหล่งจัดการศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาของคณะทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ รวม 8 คณะ ยกเว้นการศึกษาหลักสูตรพื้นฐานทั่วไปซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในระดับปริญญาตรี

2. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต มีพื้นที่ประมาณ 2,745 ไร่ โดยมีการพัฒนาทางกายภาพและใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวม 1,800 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งจัดการศึกษาหลักสูตรพื้นฐานทั่วไปสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของทุกคณะ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์และคณะใหม่ ๆ ที่มหาวิทยาลัยจะจัดตั้งในอนาคต รวมทั้งเป็นสถานที่ตั้งของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ (กองแผนงาน 2532 : 48)

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังมีพื้นที่ อ.บางละมุง จังหวัดชลบุรี เรียกว่า ศูนย์ถาวร-อุษา พรประภา อีกประมาณ 565 ไร่ โครงการแรกของมหาวิทยาลัยจะดำเนินการคือ ศูนย์วิจัยและพัฒนา ซึ่งมีเป้าหมายจะทำกรวิจัย ผักอบรมและสัมมนาในหลักสูตรต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในแหล่งอุตสาหกรรมภาคพื้นชายฝั่งทะเลตะวันออก

ปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีหน้าที่หลัก คือ การให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว และให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจและสังคม หลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยจึงมุ่งเน้นให้นักศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทย ความเป็นผู้นำและเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรู้ทางวิชาการอย่างแท้จริง มีพื้นฐานทางปัญญา ความคิด และทัศนคติ อันส่งเสริมการเสาะแสวงหาวิชาความรู้สมัยใหม่ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักตนเองและสภาพแวดล้อม สามารถปรับตัว

และพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ และนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการดำรงชีวิต การพัฒนาสังคม และการผดุงไว้ซึ่งความเป็นธรรม และความถูกต้องของสังคม ตามระบอบประชาธิปไตย

มหาวิทยาลัยจะดำเนินบทบาทในด้านการเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงและชั้นนำของประเทศ โดยเน้นการริเริ่มสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เป็น ประชาคมทางวิชาการอย่างแท้จริง ดำรงไว้ซึ่งการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระทางวิชาการ และเป็นศูนย์การศึกษาค้นคว้าในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อสังคมและชาติบ้านเมือง (กอง แผนงาน 2533 : 1)

หลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเปิดสอนหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ 3 ระดับ คือ หลักสูตรปริญญาตรี หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต และหลักสูตรปริญญาโท ส่วนหลักสูตรปริญญาเอกในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเคยเปิดสอนนั้น ขณะนี้มหาวิทยาลัยได้ระงับการรับนักศึกษาเป็นการชั่วคราวเพื่อ พิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการยิ่งขึ้น ในอนาคตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีโครงการจะเปิดสอนหลักสูตรปริญญาเอกต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกหลายหลักสูตร

คณะ/สาขาวิชาต่าง ๆ

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยประกอบด้วย 10 คณะ โดยจัดการศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี และ ระดับบัณฑิตศึกษา รวม 75 หลักสูตร ดังนี้ (ฝ่ายวิชาการ 2533 : 3)

ตารางที่ 3 การจัดการศึกษาของคณะ/สาขาวิชาต่าง ๆ*

คณะ/สาขาวิชา	ปริญญาตรี*	ปริญญาโท	ประกาศนียบัตร บัณฑิต	หมายเหตุ
1. นิติศาสตร์				
สาขานิติศาสตร์	/	/		
กฎหมายธุรกิจ			/	
2. พาณิชยศาสตร์และการบัญชี				
สาขาวิชาการบัญชี	/	/		
สาขาวิชาการเงินและ การธนาคาร	/			
สาขาวิชาการตลาด	/	/		
สาขาวิชาการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์และ องค์การ	/			
สาขาวิชาบริหารอุตสาหกรรม	/			
สาขาวิชาการบริหารการขนส่ง ระหว่างประเทศ	/			
สาขาวิชาระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหาร	/			
สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ ระหว่างประเทศ	/			
การสอบบัญชี			/	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

คณะ/สาขาวิชา	ปริญญาตรี*	ปริญญาโท	ประกาศนียบัตร บัณฑิต	หมายเหตุ
บริหารธุรกิจ		/		*มีวิชาของทุก สาขาวิชาใน ระดับปริญญาตรี
3. รัฐศาสตร์				
สาขาวิชาการเมืองการปกครอง	/	/		
สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ	/	/		
สาขาวิชาการระหว่างประเทศ	/	/		
4. เศรษฐศาสตร์				
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์	/	/		
5. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์				
สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์	/	/		
สาขาวิชาพัฒนาชุมชน	/	/		ในระดับปริญญาตรี เป็นเพียงวิชาโท
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ทางการแพทย์			/	
6. วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน				
สาขาวิชาวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน	/	/		

ตารางที่ 3 (ต่อ)

คณะ/สาขาวิชา	ปริญญาตรี*	ปริญญาโท	ประกาศนียบัตร บัณฑิต	หมายเหตุ
7. สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	/	/		ในระดับปริญญาโท เป็นการศึกษาทาง สังคมวิทยาโดย เฉพาะ
8. ศิลปศาสตร์				
สาขาวิชาจิตวิทยา	/	/		
สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	/	/		
สาขาวิชาประวัติศาสตร์	/	/		
สาขาวิชาปรัชญา	/	/		
สาขาวิชาภาษาศาสตร์	/	/		
สาขาวิชาภาษาอังกฤษ	/			
สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีอังกฤษ	/			
สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส	/			
สาขาวิชาภาษาไทย	/			
สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น	/			
สาขาวิชาการละคร	/			
สาขาวิชาภูมิศาสตร์	/			
สาขาวิชาภาษาจีน	/			

ตารางที่ 3 (ต่อ)

คณะ/สาขาวิชา	ปริญญาตรี*	ปริญญาโท	ประกาศนียบัตร บัณฑิต	หมายเหตุ
สาขาวิชาภาษาเยอรมัน	/			
สาขาวิชาภาษารุสเซีย	/			วิชาโท
สาขาวิชาศาสนา	/			วิชาโท
การแปลภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			/	
การแปลภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส			/	
9. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี				
สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ	/			
สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม	/			
สาขาวิชาเทคโนโลยีชนบท	/			
สาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร	/			
สาขาวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์	/			
สาขาวิชาคณิตศาสตร์	/			
สาขาวิชาสถิติ	/			
สาขาวิชาสถิติประยุกต์		/		
สาขาวิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม	/			วิชาโท
สาขาวิชาวิทยาการระบาด	/			วิชาโท
สาขาวิชาพฤติกรรมสุขภาพ	/			วิชาโท
สาขาวิชาการบริหารงาน				
สาธารณสุข	/			วิชาโท

ตารางที่ 3 (ต่อ)

คณะ/สาขาวิชา	ปริญญาตรี*	ปริญญาโท	ประกาศนียบัตร บัณฑิต	หมายเหตุ
สาขาวิชาการสาธารณสุข				
กับการพัฒนาชุมชน	/			วิชาโท
10. วิศวกรรมศาสตร์				
สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า	/			
สาขาวิชาวิศวกรรม				
อุตสาหกรรม	/			
11. วิชาโทสหวิชาของสถาบันต่าง ๆ				
วิชาโทไทยศึกษา	/			
วิชาโททรัพยากรมนุษย์	/			
วิชาโทจีนศึกษา	/			
วิชาโทญี่ปุ่นศึกษา	/			
วิชาโทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา	/			
12. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร				
บัณฑิตอาสาสมัคร			/	
รวม	52	17	6	

*ไม่นับรวมวิชาโทที่คณะ/สาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งเปิดสอนเป็นวิชาเอกให้นักศึกษาของคณะ
แต่เปิดสอนเป็นวิชาโทให้นักศึกษา คณะ/ สาขาวิชาอื่น ๆ

จำนวนนักศึกษาและบุคลากร

ในปีการศึกษา 2532 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีนักศึกษารวมทั้งสิ้น 13,267 คน โดยจำแนกเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี 10,621 คน ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต 327 คน และปริญญาโท 2,319 คน มีบุคลากรรวม 2,134 คน จำแนกเป็นอาจารย์ 625 คน ในจำนวนนี้มีผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ 12 คน รองศาสตราจารย์ 149 คน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ 220 คน และอาจารย์ 244 คน และเมื่อพิจารณาตามคุณวุฒิ มีผู้จบการศึกษาระดับปริญญาเอก 159 คน ปริญญาโท 435 คน และปริญญาตรี 31 คน ส่วนข้าราชการสาย ข. และ ก. มีรวม 816 คน ลูกจ้างประจำ 529 คน และลูกจ้างชั่วคราว 164 คน (กองแผนงาน 2532 : 17)

สถาบันวิจัย

นอกจากการสนับสนุนให้คณะต่าง ๆ ส่งเสริมให้อาจารย์ทำวิจัยอยู่โดยปกติแล้วมหาวิทยาลัยยังจัดตั้งสถาบันวิจัยต่าง ๆ เพื่อดำเนินการกิจด้านการวิจัยโดยตรง ดังนี้

สถาบันไทยคดีศึกษา เป็นศูนย์กลางการวิจัยทางด้านสังคม ศิลปะและวัฒนธรรมไทย และการวิจัยในลักษณะสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สถาบันทรัพยากรมนุษย์ เป็นศูนย์กลางการวิจัยทางด้านสภาพและปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย

สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา เป็นศูนย์กลางการวิจัยทางด้านจีนศึกษา ญี่ปุ่นศึกษา และเกาหลีศึกษา

ส่วนสถาบันประมวลข้อมูลเพื่อการศึกษาและพัฒนา มิได้ทำหน้าที่ในการวิจัยโดยตรง แต่เป็นศูนย์กลางการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาชนบทของประเทศ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การบริการทางวิชาการแก่สังคม

มหาวิทยาลัยมีโครงการบริการทางวิชาการแก่สังคมหลายโครงการ ทั้งโครงการที่จัดโดยคณะ/สถาบันต่าง ๆ เช่น โครงการให้ความช่วยเหลือประชาชนทางด้านกฎหมาย และโครง

การกฎหมายสู่ชนบทของคณะนิติศาสตร์ โครงการธุรกิจสู่ชนบทของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี โครงการฝึกอบรมความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์ของคณะเศรษฐศาสตร์ โครงการพัฒนาแหล่งเสื่อมโทรมของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังจัดตั้งหน่วยงานเพื่อดำเนินการกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นงานหลักดังนี้

สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาและให้บริการทางวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัย เช่น โครงการเสริมความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์เบื้องต้นสำหรับประชาชน ความรู้ทางสังคมศาสตร์ประยุกต์ และโครงการฝึกอบรมความรู้เฉพาะทางอื่น ๆ จุดเด่นของสำนักเสริมศึกษาฯ คือ มีโครงการอบรมเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนผู้ค้อยโอกาสทางการศึกษาคงเป็นที่กล่าวกันว่า "จบ ป.4 ก็เรียนธรรมศาสตร์ได้"

สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร เป็นหน่วยงานที่เปิดโอกาสให้บัณฑิตจากสาขาและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้สัมผัสกับชีวิตชนบทโดยเข้ารับการศึกษอบรมและออกฝึกปฏิบัติงานหมู่บ้านในเขตต่างไกล ความเจริญ เป็นโครงการที่ได้รับผลสำเร็จดียิ่ง เพราะบัณฑิตส่วนใหญ่ที่จบการศึกษาจากสำนักบัณฑิตอาสาสมัครจะออกไปทำงานในชนบท จึงเป็นการแก้ไขปัญหาคาดแคลนบุคลากรในท้องถิ่นต่างไกลซึ่งได้ช่วยรัฐบาลในด้านการพัฒนาประเทศอย่างหนึ่ง

โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2530 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การรักษายาบาลแก่ประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระแวกใกล้เคียงและจะเป็นสถานฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในอนาคต

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ส่งเสริมให้คณะ / หน่วยงานต่าง ๆ และนักศึกษาดำเนินการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอยู่หลายประการ เช่น การเปิดสอนวิชาทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมในคณะศิลปศาสตร์ และคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา การสนับสนุนให้อาจารย์ ชำราชากรศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องศิลปะและวัฒนธรรม แหล่งทุนในเรื่องการวิจัยนี้ อาจารย์/ชำราชากรสามารถขอได้โดยตรงที่สถาบันไทยคดีศึกษา ส่วนนักศึกษานั้นมหาวิทยาลัยสนับสนุนให้จัดทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะของชมรมทางศิลปะและวัฒนธรรม

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2530 มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านและโบราณวัตถุขึ้น ณ บริเวณศูนย์รังสิต ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานชื่อพิพิธภัณฑ์ว่า "พิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ" พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะเป็นสถานที่แสดงศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านและโบราณวัตถุ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีนโยบายจะส่งเสริมสนับสนุนให้คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เข้ามาร่วมดำเนินการโดยการจัดตั้งศูนย์ศึกษาวิจัยและปฏิบัติการทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีขึ้น รวมทั้งจะมีการจัดทำหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นพัฒนาการและความเกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับประชาธิปไตยของไทยด้วย

การบริการการศึกษา

มหาวิทยาลัยมีหน่วยงานบริการการศึกษาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยหลายลักษณะ ดังนี้

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีห้องสมุดกลางและห้องสมุดสาขาตามคณะต่าง ๆ เพื่อให้บริการด้านหนังสือ เอกสาร วารสาร นิตยสาร สิ่งพิมพ์ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วยังมีโสตทัศนูปกรณ์และห้องบริการฝึกฟังภาษา ซึ่งเปิดโอกาสให้นักศึกษา อาจารย์ ข้าราชการ ในมหาวิทยาลัยได้เข้าใช้บริการ จำนวนหนังสือในสำนักหอสมุดมีรวมทั้งสิ้น 527,753 เล่ม แยกเป็นภาษาไทย 274,422 เล่ม และภาษาต่างประเทศ 253,331 เล่ม

สำนักทะเบียนและประมวลผล เป็นหน่วยงานกลางในการจดทะเบียนรายวิชา การประมวลผลการศึกษาและการขออนุมัติปริญญา การเก็บรักษาระเบียนประวัติและผลการศึกษานักศึกษาทุกคน ประสานงานการจัดตารางสอน ตารางสอบ และการสอบคัดเลือกนักศึกษาเข้ามหาวิทยาลัย

โครงการสำนักพิมพ์ แบ่งออกเป็น 3 หน่วย คือ สำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ และศูนย์หนังสือ ซึ่งเป็นศูนย์กลางส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานที่เป็นประโยชน์ทางสังคมหรือทางวิชาการแขนงต่างๆ โดยสำนักพิมพ์มีหน้าที่หาต้นฉบับป้อนให้โรงพิมพ์ โรงพิมพ์จัดพิมพ์ และมีศูนย์หนังสือเป็นแหล่งเผยแพร่

งานแนะแนวการศึกษา เป็นหน่วยงานที่ให้บริการบัณฑิตและนักศึกษาในการบริการจัดหา งาน บริการข่าวสารเกี่ยวกับอาชีพการงานและการศึกษาต่อ บริการให้คำปรึกษาปัญหาการเรียน และปัญหาส่วนตัว บริการทดสอบและฝึกอบรมเชิงจิตวิทยา เพื่อให้นักศึกษาและบัณฑิตได้ทราบถึงความถนัดและความสนใจ บุคลิกภาพและสติปัญญา เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง

ส่วนที่ 2 เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างปัจจุบัน - พ.ศ.2540

ในทัศนะผู้ทรงคุณวุฒิ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องเกี่ยวกับเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้านต่าง ๆ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การบริหาร การพัฒนาและการขยายตัวของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างปัจจุบัน ถึง พ.ศ.2540 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับดังนี้

เป้าประสงค์ด้านการผลิตบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นแหล่งผลิตบุคลากรทางสังคมศาสตร์ที่ใหญ่ที่สุดและได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงดีเด่นเป็นเลิศในทางสังคมศาสตร์ (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสวีธรรม 2531 : 10) ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2477-2502 มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาในลักษณะ "ตลาดวิชา" จนกระทั่งในปี พ.ศ.2503 จึงได้ให้มีการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยเช่นมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาระบบอุดมศึกษาของไทยได้มีการขยายตัวและเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จากการที่เคยมีมหาวิทยาลัยอยู่เพียงไม่กี่แห่งก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็น 16 แห่ง และกำลังจะเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง ในอนาคตอันใกล้ นอกจากการขยายตัวของมหาวิทยาลัยของรัฐแล้ว รัฐยังสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นอย่างมาก ปัจจุบันจึงมีมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยของเอกชนถึง 26 แห่ง นอกจากประเด็นเรื่องการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ แล้ว การที่บัณฑิตทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีจำนวนมากเกินความต้องการของตลาดแรงงาน รัฐต้องมีนโยบายให้ลดการผลิตบัณฑิตทางด้านนี้ลง การเปลี่ยนแปลงทั้งสองประการมีผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอย่างมาก กล่าวคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องเผชิญกับการแข่งขันในด้านต่าง ๆ มากขึ้น แต่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐน้อยลง ทำให้ฐานะการแข่งขันของมหาวิทยาลัยเสียเปรียบ นอกจากนี้ศิษย์เก่าจำนวนหนึ่งยังมีความเห็นว่าการที่จำนวนศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติงานในภาครัฐบาลและภาคเอกชนมีสัดส่วนน้อย เมื่อเทียบกับศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยเปิด เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง สิ่งนี้อาจมีผลกระทบต่อการพัฒนาโครงการที่สำคัญ ๆ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอความเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตไว้พอสรุปได้ดังนี้

การปรับทิศทางไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเปิด

ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ใน 11 คน มีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรจัดการศึกษาในระบบ มหาวิทยาลัยเปิด หรือตลาดวิชาในบางสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน เช่น สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชีหรือสาขาวิชาที่สามารถผลิตบัณฑิตเป็นจำนวนมากโดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นมากนัก เช่น สาขาวิชานิติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มจำนวนศิษย์เก่าและเป็นการเสริมพลังของมหาวิทยาลัยในสังคม การจัดการศึกษาในระบบเปิดนี้ควรจัดสอนในช่วงเวลาเย็นนอกเวลาที่มหาวิทยาลัยจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรปกติ ขณะเดียวกันผู้ทรงคุณวุฒิอีกหนึ่งท่านมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยไม่ควรกลับไปจัดการศึกษาในระบบเปิดอีก เพราะจะเป็นการเพิ่มปัญหาการว่างงานของบัณฑิตทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ให้มีความรุนแรงมากขึ้น แต่มหาวิทยาลัยควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการว่างงานโดยการลดการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาที่ตลาดแรงงานต้องการน้อย และใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยในการจัดโครงการเสริมการศึกษาและบริการทางวิชาการแก่สังคม ให้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้ค้อยโอกาสทางการศึกษา เช่น ชาวไร่ ชาวนา หรือกรรมกรต่าง ๆ

ระดับบัณฑิตที่ผลิต

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นในเรื่องระดับบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยควรผลิตต่างกัน คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีมากกว่าระดับบัณฑิตศึกษา เพราะแม้จะมีมหาวิทยาลัยเปิดผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาเดียวกันกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นจำนวนมาก แต่คุณภาพของบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในบางสาขาก็ดีกว่ามหาวิทยาลัยเปิด แต่ผู้ทรงคุณวุฒิอีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรยกระดับเป็นบัณฑิตวิทยาลัยทางสังคมศาสตร์

คุณลักษณะของบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า จากประวัติศาสตร์ความเป็นมา วัฒนธรรมประเพณีและการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย ได้ปลูกฝังให้นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้ยึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรมและมีความสนใจต่อปัญหาของสังคมและประเทศชาติ นักศึกษาจะสนใจทำกิจกรรมกันมาก สิ่งเหล่านี้มีผลให้นักศึกษามีลักษณะเด่นแตกต่างจากนักศึกษาของสถาบันอื่น ๆ ก็มีความ

เป็นประชาธิปไตย เชื่อมั่นในตัวเอง ขณะเดียวกันก็ทะลุ มหาวิทยาลัยควรพยายามรักษาลักษณะที่ดีไว้ให้ได้ และควรวางเป้าหมายที่จะผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความรู้ทางวิชาการอย่างกว้างขวาง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้
2. มีความรับผิดชอบต่อสังคม
3. มีอิสระในทางความคิด
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองดี

การพัฒนาอาจารย์

อาจารย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการได้ มหาวิทยาลัยจึงควรมีแนวทางในการคัดเลือกและพัฒนาอาจารย์ดังนี้

1. การคัดเลือกอาจารย์ควรคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมและมีศักยภาพที่จะพัฒนาต่อไปได้
2. ควรหาแนวทางในการดึงดูดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสูงเข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัย
3. ควรพัฒนาอาจารย์ที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น โดยการให้ทุนไปศึกษาต่ออบรม ทุนงาน และส่งเสริมให้มีการทำวิจัยมากขึ้น

เป้าประสงค์ด้านการวิจัย

การวิจัยเป็นภารกิจหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาที่นับวันจะมีบทบาทและความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นกุญแจสู่ความรู้ใหม่ที่จะช่วยสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการและส่งเสริมการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยโดยตรง อีกทั้งยังช่วยหาคำตอบหรือวิธีการแก้ปัญหาของสังคมและประเทศชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอความเห็นเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ประเภทการวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ใน 11 คน มีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นการทำวิจัยพื้นฐานเป็นด้านหลัก เพราะเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันทางวิชาการขั้นสูงที่จะต้องสร้างและ

พัฒนาความรู้ ซึ่งไม่มีหน่วยงานใดจะปฏิบัติหน้าที่ในค่านนี้ได้ดีเท่ามหาวิทยาลัย ขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิอีก 2 คนมีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรเน้นการทำวิจัยประยุกต์เพื่อการพัฒนาประเทศและช่วยหน่วยราชการหรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ

นโยบายและแนวทางในการทำวิจัย

มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายและแนวทางที่จะสนับสนุนให้มีการทำวิจัย ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้อาจารย์ทำวิจัยควบคู่ไปกับการสอน เพื่อพัฒนาความรู้ให้ทันสมัย อยู่เสมอ
2. ควรมีแผนงานวิจัยที่ชัดเจน มีการเลือกหัวข้อวิจัยที่มีความสำคัญสูง และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้
3. ควรสนับสนุนการทำวิจัยพื้นฐานในสาขาวิชาที่ไม่มีหน่วยงานภายนอกให้ทุนสนับสนุน
4. ควรมีการทำวิจัยระหว่างคณะ/หน่วยงานต่าง ๆ เป็นโครงการวิจัยในลักษณะสหสาขาวิชา เพื่อเป็นการระดมความคิด ทรัพยากรและกำลังคนร่วมกัน

เป้าประสงค์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

มหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคม ซึ่งไม่สามารถแยกโดยอิสระเด็ดขาดจากสิ่งแวดล้อมของตนเองได้ การลงมาสัมผัสกับความเป็นจริงของสังคมโดยการให้บริการแก่สังคมและประยุกต์ความรู้เพื่อเป็นการช้บริการแก้ปัญหาของสังคม ช่วยทำให้มหาวิทยาลัยลดสภาพการเป็น "หอคอยงาช้าง" และสามารถดำเนินภารกิจได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากขึ้น (สิงหาเจียมศิริ 2528 : 95) จากจุดเริ่มต้นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เป็นลักษณะเป็น "ตลาดวิชา" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาแก่ราษฎรอย่างเต็มที่ ประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในการเป็นที่พึ่งของประชาชน สภาพของสถานที่ตั้งที่อยู่ใจกลางเมือง และปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปในประชาคมเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปฏิบัติภารกิจของการบริการทางวิชาการแก่สังคมมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นความหวังของคนธรรมดา ผู้ใช้แรงงานและคนที่อยากแสวงหาความรู้ เพื่อเป็นแนวทางแก่มหาวิทยาลัยในการปฏิบัติการกิจด้านนี้ต่อไป ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอความเห็นเรื่อง การบริการทางวิชาการแก่สังคมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยควรเผยแพร่ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมในวงกว้าง โดยควรมีการสร้างองค์กรที่จะเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้นั้น ๆ
2. มหาวิทยาลัยไม่ควรจัดโครงการบริการทางวิชาการที่มีลักษณะเป็นการแสวงหารายได้มากเกินไป เพราะจะเป็นการเพิ่มความเหลื่อมล้ำในสังคมมากขึ้น การเปิดหลักสูตรพิเศษที่มีลักษณะเป็นธุรกิจแสวงหารายได้เข้าคณะหรือมหาวิทยาลัยนั้น อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอนของหลักสูตรปกติ เพราะอาจารย์อาจให้ความสนใจกับหลักสูตรพิเศษดังกล่าวมากกว่า ขณะเดียวกันก็อาจทำให้เกิดช่องว่างกับบางคณะที่ไม่สามารถจัดโครงการลักษณะดังกล่าวได้จึงขาดรายได้ที่จะนำมาพัฒนาคณะของตน ซึ่งก็จะกระทบต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยโดยรวม
3. รูปแบบการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมควรมีหลากหลายมากขึ้น และมีเนื้อหาที่เข้าใกล้ตัวปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

เป้าประสงค์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นภารกิจอันสำคัญที่สุดท้ายของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับภารกิจนี้เท่าใดนัก ในเรื่องนี้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นแตกต่างกัน ฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานที่ต้องสร้างกันมาตั้งแต่ระดับล่าง มหาวิทยาลัยจึงอาจไม่จำเป็นต้องทำ แต่ผู้ทรงคุณวุฒิอีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยไม่ควรทอดทิ้งภารกิจด้านนี้ และควรเริ่มปฏิบัติอย่างมีเป้าหมาย โดยดำเนินการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักศึกษา การสนับสนุนให้นักศึกษาทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบศิลปวัฒนธรรม และการเปิดสอนวิชาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

เป้าประสงค์ด้านการบริหาร

การบริหารเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะส่งเสริมให้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยบรรลุตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ การบริหารงานให้ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารไว้ดังนี้

วิธีการได้มาซึ่งผู้บริหาร

จากภารกิจและจุดมุ่งหมายที่แตกต่างไปจากองค์กร/สถาบันการศึกษาระดับอื่น ๆ ทำให้มหาวิทยาลัยมีลักษณะการบริหารที่แตกต่างไปจากการศึกษาระดับอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นการบริหารงานที่ต้องอาศัยการประสานงานระหว่างกลุ่มบุคคลในต่างสาขาวิชา การบริหารงานภายในโดยองค์คณะบุคคล คือ มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดและมีคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ช่วยในการบริหารงาน มีการกระจายอำนาจและกระจายงานไปตามความเหมาะสมและความสามารถของกลุ่มหรือผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่าง ๆ จากลักษณะการบริหารงานดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีวิธีการได้มาซึ่งผู้บริหารที่แตกต่างไปจากองค์กร/สถาบันการศึกษาระดับอื่น ๆ ผู้บริหารในมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากคนในประชาคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีวิธีการได้มาซึ่งผู้บริหารโดยการสรรหาเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ แต่รายละเอียดของวิธีการสรรหาของแต่ละแห่งอาจมีความแตกต่างกันไป ซึ่งปัจจุบันหลายมหาวิทยาลัยมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการเลือกตั้งเป็นแนวทางในการสรรหา อันมีผลให้เกิดระบบการเมืองภายในมหาวิทยาลัย ประเด็นเรื่องวิธีการได้มาซึ่งผู้บริหารจึงเป็นเรื่องที่ใ้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่าควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมขึ้น ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 แนวทางดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ใน 11 คน มีความเห็นว่าวิธีการสรรหาผู้บริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอธิการบดี มีความเหมาะสมแล้ว มหาวิทยาลัยเป็นชุมชนทางวิชาการ ผู้จะเป็นอธิการบดีควรเป็นที่ยอมรับของคนในประชาคม และมีคุณสมบัติเหมาะสม การหยั่งเสียงเลือกผู้บริหารนั้น ควรทำอย่างกว้างขวาง มีความเป็นกลาง เปิดเผยและตรงไปตรงมา

2. ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ใน 11 คน มีความเห็นว่าวิธีการสรรหาผู้บริหารในปัจจุบันไม่เหมาะสม การนำระบบการเลือกตั้งเข้ามาในกระบวนการสรรหาทำให้ได้บุคคลที่ไม่เหมาะสม

เพราะอาจขาดคุณสมบัติของการเป็นนักวิชาการ และขาดความสามารถทางการบริหาร สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีสถานภาพเป็นส่วนราชการ จึงควรให้รัฐมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งผู้บริหาร

นอกจากนี้หนึ่งในผู้ทรงคุณวุฒิเสนอความเห็นว่า ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรเป็นนักบริหารมืออาชีพ มหาวิทยาลัยควรปรับโครงสร้างการบริหาร และกำหนดสายงานเป็นสองสายอย่างชัดเจน คือ สายวิชาการ และสายบริหาร ผู้ที่อยู่ในสายบริหารต้องเสียสละด้านวิชาการไปส่วนหนึ่งเพื่อจะ
ได้สามารถทำหน้าที่การบริหารได้อย่างต่อเนื่อง และ 2 ใน 11 ของผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้มีโครงการสร้างและพัฒนาผู้บริหารทุกระดับ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับหัวหน้าภาควิชา/สาขาวิชา

คุณลักษณะของอธิการบดีที่เหมาะสม

การบริหารงานมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยระบบการบริหารหลายระบบ เช่นการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคลและการบริหารการเงินและงบประมาณ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีความสามารถทั้งในด้านวิชาการและการบริหาร ในการสรรหาผู้บริหาร อธิการบดี สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่คนในประชาคมต้องนำมาพิจารณาประกอบในการเลือกผู้บริหาร คือ คุณสมบัตินหรือคุณลักษณะของอธิการบดีอันพึงประสงค์ ในทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิคุณสมบัตินของอธิการบดีควรเป็นดังนี้

1. มีความสามารถทางวิชาการ อาจไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ แต่ต้องมีความสำนึกในคุณค่าทางวิชาการ
2. มีความเป็นผู้กล้าตัดสินใจและพร้อมที่จะรับผิดชอบในการตัดสินใจ
3. มีความสามารถทางการบริหาร เพื่อนำมหาวิทยาลัยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้
4. มีอารมณ์เป็นที่รู้จักและยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการต่าง ๆ
5. เป็นที่ยอมรับของคนในประชาคม มีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นกลาง ขณะเดียวกันก็มีความอดกลั้นสามารถทำงานท่ามกลางความขัดแย้งได้
6. มีจิตสำนึกรับใช้สังคม
7. ควรเป็นศิษย์เก่าหรืออาจารย์ของมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้รู้จักและเข้าใจอุดมการณ์ของมหาวิทยาลัย

บทบาทของสภามหาวิทยาลัย

สภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรทางการบริหารสูงสุด (Governing Board) ของการบริหารมหาวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย ทิศทาง ตลอดจนแนวทางการบริหารต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยมอบอำนาจในการบริหารหรือการดำเนินงานตามนโยบายให้แก่อธิการบดี เมื่อสภามหาวิทยาลัยมีความสำคัญมากเช่นนี้ องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพหรือประสิทธิภาพของการตัดสินใจวางนโยบายต่าง ๆ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เริ่มใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ฉบับใหม่เมื่อเดือนธันวาคม 2531 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญหลายประการ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญประการหนึ่ง คือ องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยจากเดิมที่ประกอบด้วยผู้บริหารระดับอธิการบดี รองอธิการบดี และคณบดีทั้งหมด กับผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่าสี่คนและไม่เกินเก้าคนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก 9-14 คน (ไม่รวมนายกสภามหาวิทยาลัย) ผู้แทนจากกลุ่มผู้บริหาร 9 คน (ไม่รวมอธิการบดี ซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง) ผู้แทนจากกลุ่มอาจารย์ 6 คน (ไม่รวมประธานสภาอาจารย์ ซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง) และผู้แทนจากกลุ่มข้าราชการ ในมหาวิทยาลัย 2 คน หากสรุปเป็นภาพรวมก็คือเป็นระบบไตรภาคี ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ฝ่าย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 10-15 คน ผู้บริหาร 10 คน อาจารย์และข้าราชการ 9 คน รวม 29-34 คน และมีรองอธิการบดี 1 ท่านทำหน้าที่เลขานุการสภามหาวิทยาลัย การที่สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีองค์ประกอบเปลี่ยนแปลงไปนี้ จะทำให้สภามหาวิทยาลัยดำเนินบทบาทของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อชี้นำมหาวิทยาลัยไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสมและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้มากยิ่งขึ้นหรือไม่นั้นยังไม่สามารถวินิจฉัยได้ เพราะต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น คุณสมบัตินและการได้มาซึ่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้ เสนอความเห็นเกี่ยวกับสภามหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

1. ในระยะที่ผ่านมาสภามหาวิทยาลัยมักทำหน้าที่เป็นองค์กรหนึ่งของการบริหารงานประจำ สภามหาวิทยาลัยจึงควรดำเนินบทบาทและหน้าที่ของตนให้ถูกต้องเหมาะสม โดยทำหน้าที่เป็นองค์กรที่คอยตรวจสอบ ควบคุมและกำหนดนโยบายที่ชัดเจนให้แก่มหาวิทยาลัย และให้การสนับสนุนส่งเสริมมหาวิทยาลัยในการดำเนินภารกิจต่าง ๆ

2. ควรมีการกำหนดภาวะการประชุมสภามหาวิทยาลัยไว้ล่วงหน้าตลอดทั้งปี เพื่อให้กรรมการมีเวลาเตรียมตัวศึกษาเรื่องและเอกสารประกอบการพิจารณาต่าง ๆ

3. กรรมการสภามหาวิทยาลัยควรเป็นผู้มีความเข้าใจเรื่องการอุดมศึกษาและเข้าใจอุดมการณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากร

เนื่องจากในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลมีนโยบายขาดดุลทางการคลัง จึงจัดสรรงบประมาณให้หน่วยราชการต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาไว้อย่างจำกัด (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสวีธรรม 2531 : 13) หากพิจารณาจากสัดส่วนงบประมาณการศึกษาเทียบกับงบประมาณด้านอื่น ๆ แล้ว ในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 และที่ 5 รัฐบาลจัดสรรงบประมาณให้การศึกษาทุกประเภท รวมทั้งสิ้น ประมาณร้อยละ 20.30 และ 19.74 ของงบประมาณทั้งหมด โดยเป็นงบการอุดมศึกษาเพียงร้อยละ 13.32 และ 11.68 ของงบประมาณด้านการศึกษา ส่วนในแผนพัฒนาการศึกษาฯ ระยะที่ 6 ช่วงปีงบประมาณ 2530 2531 และ 2532 รัฐบาลจัดสรรให้การศึกษาประมาณร้อยละ 18.1 18.0 และ 16.7 โดยเป็นงบการอุดมศึกษาประมาณร้อยละ 10.5 ของงบประมาณด้านการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2531 43 : 217) จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้งานด้านการอุดมศึกษานั้นน้อยลงเป็นลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความจำเป็นในการขยายตัว และพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถดำเนินภารกิจต่อไปได้ด้วยความเรียบร้อย รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐเก็บค่าบำรุงการศึกษาให้สูงขึ้น พร้อมทั้งให้พยายามระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ เป็นการหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเองเพื่อแบ่งเบาภาระการเงินจากรัฐบาล (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2531 : 45) มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้พยายามดำเนินการเพื่อสนองนโยบายดังกล่าวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การขึ้นค่าธรรมเนียมการศึกษาการระดมทุนจากศิษย์เก่าและขอรับบริจาคทั่วไป การขอทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ แต่ปรากฏว่ายังทำได้ในขอบเขตที่จำกัดและได้ไม่มากนัก ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอความเห็นเรื่องแนวทางในการแสวงหาและใช้ทรัพยากรไว้ดังนี้

1. เนื่องจากนักศึกษามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลางและสูง จึงควรให้นักศึกษารับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยการเพิ่มค่าหน่วยกิต และค่าธรรมเนียมการศึกษาต่าง ๆ
  2. การระดมทุนหรือขอรับบริจาคจากศิษย์เก่า โดยอาจขอรับบริจาคแบบผูกพันเป็นรายปี นอกจากนั้นยังอาจขอรับบริจาคจากบุคคลทั่วไปได้อีกส่วนหนึ่ง
  3. การขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทั้งในรูปเงินทุน อาคารเรียน เครื่องมืออุปกรณ์ และทุนการศึกษาต่อ เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาและการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว
  4. ควรตั้งองค์กรกลางให้มีหน้าที่แสวงหารายได้เข้ามหาวิทยาลัยโดยอาจดำเนินการในรูปของธุรกิจ มีการวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
  5. ปรับปรุงระเบียบการใช้จ่ายเงินรายได้พิเศษของมหาวิทยาลัยให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวให้มากที่สุด เพราะการใช้จ่ายเงินส่วนนี้รัฐมอบให้อยู่ในอำนาจของสภามหาวิทยาลัย
- เป้าประสงค์ด้านการพัฒนาและขยายตัวทางวิชาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มาเป็นเวลากว่า 50 ปี ดังนั้นเมื่อมหาวิทยาลัยมีการขยายตัวโดยเริ่มจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพพร้อม ๆ กับการขยายพื้นที่ไปยังศูนย์รังสิต เพื่อรองรับการจัดการศึกษาในสาขาวิชาใหม่ ๆ ดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจและวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ที่จริงแล้ว มหาวิทยาลัยมีคำริที่จะขยายการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์มานานแล้ว แต่มีข้อจำกัดเรื่องการเงินและอาคารสถานที่ (ป๋วย อึ๊งภากรณ์ 2518 : 15) การเตรียมการขยายพื้นที่ไปศูนย์รังสิตมีขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 โดยขออนุมัติที่ดินจากรัฐบาล ในปี พ.ศ. 2510 คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใช้ที่ดินของกระทรวงอุตสาหกรรมที่ทุ่งรังสิต ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 2,430 ไร่ เป็นพื้นที่ขยายตัวของมหาวิทยาลัย แต่ด้วยปัญหาและข้อจำกัดบางประการ เช่น ความไม่ชัดเจนในนโยบายของมหาวิทยาลัย ปัญหาการเมือง

ทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ปัญหาการบริหารงานในระบบราชการ ตลอดจนความต้องการงบประมาณในการดำเนินการ เป็นจำนวนมากมีผลให้การขยายตัวทางวิชาการและพื้นที่ของมหาวิทยาลัย ดำเนินไปอย่างล่าช้า แม้มหาวิทยาลัยจะบรรจุโครงการขยายมหาวิทยาลัยไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 และดำเนินการตามโครงการขยายไปยังศูนย์รังสิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 แล้วก็ตาม แต่ มหาวิทยาลัยก็เริ่มจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ในปีการศึกษา 2529 ในช่วงระยะเวลาเวลานี้มหาวิทยาลัยมีแนวคิดที่จะขยายการจัดการศึกษาออกไปให้ครบถ้วนทุกสาขาวิชาตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ มีการจัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์เพื่อผลิตวิศวกรซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานเป็นอย่างมากตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 จัดตั้งคณะแพทยศาสตร์เพื่อผลิตแพทย์ให้ออกไปรับใช้ชุมชนประมาณปีการศึกษา 2534-2535 นอกจากนี้ยังมีโครงการจัดตั้งคณะใหม่ ๆ เพื่อผลิตบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพด้านอื่น ๆ อีกหลายสาขาวิชา การขยายตัวแบบก้าวกระโดดของมหาวิทยาลัยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง โดยมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยเพราะแม้มหาวิทยาลัยกำหนดนโยบายไว้ชัดเจนว่าจะยังคงรักษารากฐานสำคัญเดิมของมหาวิทยาลัยคือความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ต่อไปก็ตาม แต่ก็ยังเกิดความแตกต่างในแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบหรือทิศทางของมหาวิทยาลัยอันพึงประสงค์คนในประชาคมส่วนหนึ่งยังไม่แน่ใจว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สมควรขยายตัวโดยการจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ ให้ครบถ้วนเพื่อเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบเพราะการขยายการศึกษาในด้านต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรและกำลังคนจำนวนมากและต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาอีกทั้งยังต้องการดูแลและเอาใจใส่จากผู้บริหารเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้อาจมีผลกระทบทำให้การจัดการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ที่มีอยู่เดิมให้ค่อยประสิทธิภาพ จนอาจสูญเสียความเป็นผู้นำในด้านนี้ไปในที่สุด

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยขยายตัวทางวิชาการไปทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของประเทศและประชาคมโลก การพัฒนาประเทศในปัจจุบันจะต้องใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงต้องปรับเปลี่ยนทิศทางไปตามความเจริญของโลก เพื่อรับใช้สังคมและประเทศชาติได้อย่างเต็มภาคภูมิ นอกจากนี้การจัดการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะช่วยส่งเสริม

การจัดการศึกษาทางสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยก็เพิ่มขึ้น ส่วนประเด็นของการขยายตัวไปสู่ มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอความเห็นไว้เป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ใน 11 คนมีความเห็นว่าการขยายตัวไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของเวลาและความพร้อม เพราะการขยายตัวและพัฒนาทางด้านนี้ต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากและใช้ระยะเวลาประมาณ 10-20 ปี การขยายตัวอย่างรวดเร็วอาจทำให้เกิดความสับสน และที่สำคัญยิ่งคือ ไม่ว่ามหาวิทยาลัยจะขยายตัวทางวิชาการด้านใดก็ตาม มหาวิทยาลัยต้องพยายามรักษาความดีเด่นทางสังคมศาสตร์ต่อไป และหาแนวทางนำความรู้ในสาขาวิชาใหม่เหล่านั้นให้สนับสนุนการจัดการศึกษาทางสังคมศาสตร์ให้ดีขึ้น

2. ผู้ทรงคุณวุฒิอีก 5 ใน 11 คน มีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบเพราะความสมบูรณ์แบบของมหาวิทยาลัยไม่ได้อยู่ที่การมีคณะจำนวนมาก การพยายามขยายการจัดการศึกษาในสาขาวิชาที่หลากหลายจะทำให้มหาวิทยาลัยขาดเอกลักษณ์ของตนเอง มหาวิทยาลัยควรกำหนดเป้าหมายและทิศทางให้สอดคล้องตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของมหาวิทยาลัย โดยพยายามรักษาความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ไว้ต่อไป และควรขยายการจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเฉพาะบางสาขาวิชา ไม่ควรทุ่มเททรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาทางด้านนั้นจนละเลยงานสำคัญ คือ สังคมศาสตร์

การขยายตัวไปสู่ศูนย์รังสิต

การเริ่มจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้มหาวิทยาลัยต้องขยายพื้นที่จัดการเรียนการสอนไปยังศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยกำหนดนโยบายไว้อย่างชัดเจนว่าให้ศูนย์รังสิตเป็นแหล่งจัดการศึกษาหลักสูตรพื้นฐานทั่วไปสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคณะและคณะที่จัดตั้งใหม่ เช่น คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และคณะ/หน่วยงานใหม่ที่จะจัดตั้งในอนาคตในเนื้อที่จำนวน 2,745 ไร่ ที่ศูนย์รังสิตนั้น มหาวิทยาลัยได้พัฒนาทางกายภาพและใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวม 1,800 ไร่ (กองแผนงาน 2532 : 48) แต่เนื่องจากการเป็นสถานที่ใหม่ที่อยู่ห่างไกลชุมชนเมือง

และมีคณะ/หน่วยงานใหม่ไม่กี่แห่ง ศูนย์รังสิตจึงมีสภาพเงียบเหงาและขาดบรรยากาศทางวิชาการ แต่ในทางตรงข้ามท่าพระจันทร์ก็ยิ่งคับแค้นมากขึ้น มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องวางแผนขยายตัวจากท่าพระจันทร์ไปศูนย์รังสิตอย่างถูกต้องเหมาะสมและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านวิชาการและด้านการบริหาร แนวทางหรือลำดับขั้นตอนการขยายตัวจากท่าพระจันทร์ไปยังศูนย์รังสิตนี้เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่คนในประชาคมให้ความสนใจ วิชาทฤษฎีวิจารณ์และมีความเห็นแตกต่างกันไป โดยที่สภามหาวิทยาลัยก็ยังไม่มีความนโยบายเรื่องนี้ออกมาอย่างแน่นอนชัดเจน

ในการขยายตัวไปศูนย์รังสิต ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ใน 11 คน มีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยไม่ควรย้ายไปศูนย์รังสิตทั้งหมด ควรรักษาพื้นที่ที่ท่าพระจันทร์ไว้ เพราะเป็นรากฐานเดิม เป็นดินแดนแห่งประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และได้เสนอแนวทางการขยายตัวไปศูนย์รังสิตไว้ 2 แนวทาง ดังนี้

1. ให้คณะทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อยู่ที่ท่าพระจันทร์ ส่วนคณะที่จัดตั้งใหม่ให้อยู่ที่ศูนย์รังสิต แต่หากในอนาคตพื้นที่ที่ท่าพระจันทร์ไม่เพียงพอ จึงหาแนวทางขยายไปยังศูนย์รังสิต
2. ให้ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีของทุกคณะไปศูนย์รังสิตทั้งหมด และพัฒนาท่าพระจันทร์ให้เป็นศูนย์การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนน้อยมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตัดสินใจขยายตัวไปศูนย์รังสิตช้าเกินไป เพราะหากเริ่มดำเนินการตั้งแต่ช่วงระยะเวลา 10-15 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยมีการขยายตัวด้านอัตราค่าจ้างอาจารย์มาก อาจารย์ส่วนใหญ่อาจยังไม่ได้ตั้งหลักฐานครอบครัวและที่อยู่อาศัย ปัญหาในเรื่องการเดินทางก็อาจมีไม่มากเช่นปัจจุบัน ดังนั้น เพื่อลดปัญหาความยุ่งยากและความสับสนเปลืองในด้านการขนส่ง มหาวิทยาลัยจึงควรเลือกที่จะอยู่ที่ศูนย์รังสิตเพียงแห่งเดียว แต่ก็อาจเกิดปัญหาในการจัดหางบประมาณเพื่อไปตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ และการจูงใจอาจารย์ให้ไปอยู่ที่ศูนย์รังสิต

ส่วนที่ 3 เข้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างปัจจุบัน-พ.ศ.2540

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเสนอได้เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลเกี่ยวกับเข้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในทัศนะของอาจารย์และศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์กับศิษย์เก่าในด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การบริหาร และการพัฒนาและการขยายตัวของมหาวิทยาลัย

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00 แสดงว่าเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50-4.49 แสดงว่าเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50-3.49 แสดงว่าเห็นด้วยกับข้อความนั้นพอสมควร

หรือ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50-2.49 แสดงว่าเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.49 แสดงว่าเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

หรือ ไม่เห็นด้วยเลย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 749 คน จำแนกเป็นอาจารย์ 225 คน ศิษย์เก่า 524 คน สามารถวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบได้ดังนี้

ตารางที่ 4 สถานภาพของอาจารย์

ข้อคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
คณะที่สังกัด		
นิติศาสตร์	17	7.6
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	35	15.6
รัฐศาสตร์	16	7.1
เศรษฐศาสตร์	26	11.6
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	14	6.2
ศิลปศาสตร์	57	25.3
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน	11	4.9
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	12	5.3
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	27	12.0
สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร	3	1.3
สถาบันภาษา	7	3.1
เพศ		
ชาย	95	42.2
หญิง	130	57.8
อายุ		
25 ปี หรือน้อยกว่า	1	0.4
26 - 30 ปี	17	7.6

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
31 - 35 ปี	43	19.1
36 - 40 ปี	59	26.2
41 - 45 ปี	47	20.9
46 ปีขึ้นไป	58	25.8
ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในธรรมศาสตร์		
ไม่เกิน 5 ปี	38	16.9
6 - 10 ปี	59	26.2
11 - 15 ปี	40	17.8
16 - 20 ปี	56	24.9
21 - 25 ปี	26	11.6
26 ปีขึ้นไป	6	2.7
วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	2	0.9
ปริญญาโทหรือเทียบเท่า	150	66.7
ปริญญาเอกหรือเทียบเท่า	73	32.4
ตำแหน่งทางวิชาการ		
อาจารย์	77	34.2
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	78	34.7
รองศาสตราจารย์	62	27.6
ศาสตราจารย์	8	3.6

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่งบริหารสูงสุดที่ เคยหรือกำลังดำรงตำแหน่ง		
ไม่เคยหรือไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการบริหาร	104	46.2
เคยหรือกำลังดำรงตำแหน่งทางการบริหาร	121	53.8
อธิการบดี	1	0.4
รองอธิการบดี	12	5.3
คณบดี/ผู้อำนวยการสำนัก/สถาบัน	17	7.6
ผู้ช่วยอธิการบดี	2	0.9
รองคณบดี/รองผู้อำนวยการสำนัก/สถาบัน	18	8.0
ผู้ช่วยรองอธิการบดี	12	5.3
ผู้ช่วยคณบดี	20	8.9
หัวหน้าสาขาวิชา/ภาควิชา	39	17.3

จากตารางที่ 4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นอาจารย์ จำนวน 225 คน เป็นอาจารย์จากทุกคณะและสำนัก/สถาบันที่มีอาจารย์ในสังกัด คือ สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร และสถาบันภาษา โดยมีสัดส่วนของผู้ตอบที่เป็นเพศหญิง : เพศชาย คิดเป็น 58 : 42 อาจารย์ ร้อยละ 72.90 มีอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป ที่เหลือ อาจารย์ ร้อยละ 27.10 มีอายุตั้งแต่ 35 ปีลงไป อาจารย์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในมหาวิทยาลัยทำงานระหว่าง 6 - 10 ปี และ 16 - 20 ปี (ร้อยละ 26.2 และร้อยละ 24.9) ส่วนที่น้อยที่สุด (ร้อยละ 2.7) มีประสบการณ์การทำงาน 26 ปีขึ้นไป อาจารย์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.7 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท รองลงมา ร้อยละ 32.4 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก อาจารย์เพียงร้อยละ 0.9 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ในด้านการดำรงตำแหน่งทางวิชาการมีผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ จำนวนที่ใกล้เคียง คือ ร้อยละ 34.2 ร้อยละ 34.7 และร้อยละ 27.6 ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์มีน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.6) ในด้านการดำรงตำแหน่งบริหารมีสัดส่วนผู้ที่ไม่เคย/ไม่ได้กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร กับผู้ที่ไม่/กำลังดำรงตำแหน่งบริหารใกล้เคียงกัน คิดเป็น 46 : 54

ตารางที่ 5 สถานภาพของศิษย์เก่า

ข้อคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	415	79.2
หญิง	109	20.8
อายุ		
26 - 30 ปี	7	1.4
31 - 35 ปี	12	2.3
36 - 40 ปี	58	11.1
41 - 45 ปี	97	18.5
46 - 50 ปี	130	24.8
51 ปี ขึ้นไป	220	42.0
สถานที่ทำงานปัจจุบัน		
รัฐบาล	322	61.5
รัฐวิสาหกิจ	101	19.3
องค์กรเอกชน	79	15.1
ประกอบวิชาชีพอิสระ	22	4.2
วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	252	48.1
ประกาศนียบัตรชั้นสูงหรือประกาศนียบัตร		
บัณฑิต (สูงกว่าปริญญาตรี)	52	9.9
ปริญญาโทหรือเทียบเท่า	212	40.5
ปริญญาเอก	8	1.5

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาสูงสุด		
นิติศาสตร์	148	28.2
พาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี	171	32.6
รัฐศาสตร์	71	13.5
เศรษฐศาสตร์	30	5.7
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	51	9.7
ศิลปศาสตร์	5	1.0
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน	6	1.1
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	10	1.9
คณิตศาสตร์	1	0.2
ศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์	3	0.6
อื่น ๆ	28	5.3

จากตารางที่ 5 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นศิษย์เก่า จำนวน 524 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 79) และมีอายุ 41 - 51 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 85.3) มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 61.5) เป็นผู้ทำงานในองค์กรภาครัฐบาล รองลงมาเป็นผู้ทำงานในภาครัฐวิสาหกิจและองค์กรภาคเอกชน (ร้อยละ 19.3 และร้อยละ 15.1) ขณะที่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระมีน้อยที่สุด (ร้อยละ 4.2) ในด้านวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโท (ร้อยละ 48.1 และร้อยละ 40.5) ส่วนปริญญาเอกมีน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.5) สำหรับสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาเป็นจำนวนสูงสุด เกือบทั้งหมดจบการศึกษาสูงสุดทางด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ศิษย์เก่ามีพื้นฐานหรือศึกษาไปจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลเกี่ยวกับเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

ข้อมูลส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์แบบสอบถามในเชิงสถิติ คือ การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การจัดลำดับความสำคัญ (Rank) การวิเคราะห์ความสำคัญ การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นด้วยค่า t (t-test) โดยใช้สัญลักษณ์แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้

- * แทนความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- ** แทนความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- *** แทนความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เป้าประสงค์ด้านการผลิตบัณฑิต

สาขาวิชาที่ควรเน้นในการผลิตบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ผลิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นด้านหลักมาเป็นระยะเวลากว่า 50 ปี และเริ่มขยายบทบาทไปสู่การผลิตไปสู่สาขาวิชาอื่นๆ เมื่อมีการจัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปีการศึกษา 2529 ตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีการขยายตัวทางวิชาการ โดยการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพอย่างชัดเจนมากขึ้น มหาวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้จัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2533 และเตรียมการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ ในปีการศึกษา 2534 และมีแนวโน้มขยายการจัดการศึกษาด้านการจัดการศึกษา โดยการจัดตั้งคณะ หรือเปิดดำเนินการสอนหลักสูตรสาขาวิชาใหม่ ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สุขภาพ และทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อีกหลายสาขาวิชา เพื่อมุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ การขยายตัวอย่างรวดเร็วนี้เป็นที่สนใจและวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ดังนั้น จึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาว่า ในอนาคตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ควรจะผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาใดบ้าง ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 6 7 และ 8 ดังนี้

ตารางที่ 6 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับสาขาวิชาที่ควรเน้นในการผลิตบัณฑิต

สาขาวิชา	ไม่เคย/ไม่มีตำแหน่งบริหาร			เคย/มีตำแหน่งบริหาร				รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	RANK	$\bar{X}$	S.D.	RANK	t	$\bar{X}$	S.D.	RANK
นิติศาสตร์	3.73	1.11	9	3.54	1.07	13	1.20	3.62	1.09	10
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	4.37	.76	2	4.30	.88	4	.60	4.33	.82	3
รัฐศาสตร์	3.62	1.14	11	3.48	1.07	14	.88	3.54	1.10	13
เศรษฐศาสตร์	4.16	.85	5	4.06	.83	5	.82	4.11	.84	5
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	3.94	1.12	7	3.78	1.01	8	1.02	3.85	1.06	8
พัฒนาชุมชน										
ศิลปศาสตร์	3.71	1.06	10	3.68	.96	9	.26	3.69	1.00	9
วารสารศาสตร์และ สื่อสารมวลชน	4.32	.91	4	4.06	.84	5	-.26	4.05	.87	6
สังคมวิทยาและ มนุษยวิทยา	3.49	1.21	13	3.42	1.04	16	.40	3.45	1.12	15
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.37	.85	2	4.50	.72	2	-1.17	4.44	.78	2
คณิตศาสตร์สถิติ และคอมพิวเตอร์	4.43	.75	1	4.55	.66	1	-1.25	4.49	.70	1
วิศวกรรมศาสตร์	4.16	1.06	5	4.36	.91	3	-1.47	4.27	.98	4
แพทยศาสตร์	3.77	1.82	8	3.98	1.21	7	-1.32	3.88	1.20	7
พยาบาลศาสตร์	3.52	1.18	12	3.68	1.21	9	-1.00	3.60	1.19	11
ทันตแพทยศาสตร์	3.43	1.30	14	3.68	1.27	9	-1.43	3.56	1.28	12
เภสัชศาสตร์	3.39	1.31	15	3.68	1.20	9	-1.64	3.54	1.26	13
เทคนิคการแพทย์	3.27	1.31	16	3.48	1.24	14	-1.18	3.38	1.27	16
สัตวแพทยศาสตร์	2.84	1.30	18	2.95	1.23	19	.63	2.90	1.26	19
ศิลปกรรมศาสตร์	2.67	1.23	20	2.80	1.08	20	-.84	2.74	1.15	20
สถาปัตยกรรมศาสตร์	3.08	1.29	17	3.33	1.28	17	-1.39	3.21	1.28	17
ศึกษาศาสตร์	2.29	1.17	21	2.18	1.10	21	.69	2.23	1.13	21
เกษตรศาสตร์	2.83	1.47	19	3.01	1.28	18	-.94	2.93	1.37	18

จากตารางที่ 6 พบว่าอาจารย์เห็นว่าสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยควรเน้นในการผลิตบัณฑิตมากที่สุด 5 อันดับแรก เรียงลำดับดังนี้ คณิตศาสตร์สถิติและคอมพิวเตอร์ ($\bar{x} = 4.49$) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{x} = 4.44$) พาณิชยศาสตร์และการบัญชี ($\bar{x} = 4.33$) วิศวกรรมศาสตร์ ($\bar{x} = 4.27$) เศรษฐศาสตร์ ($\bar{x} = 4.11$) ส่วนสาขาวิชาที่ควรเน้นในการผลิตบัณฑิตน้อยที่สุด 3 อันดับหลังคือ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ($\bar{x} = 2.23$) ศิลปกรรมศาสตร์ ($\bar{x} = 2.74$) และสัตวแพทยศาสตร์ ($\bar{x} = 2.90$) ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 21 20 และ 19 ตามลำดับ และถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร กับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบว่าไม่มีความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญของสาขาวิชาต่าง ๆ มากนัก กล่าวคือ อันดับความสำคัญ 5 อันดับแรก เป็นกลุ่มสาขาวิชาเดียวกัน แต่อาจสลับอันดับกันบ้าง อันดับความสำคัญ 3 อันดับสุดท้าย ตรงกันทุกสาขาวิชา ส่วนสาขาวิชาที่อาจารย์ทั้ง 2 กลุ่ม ให้อันดับความสำคัญต่างกันมาก คือ สาขาวิชานิติศาสตร์

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 7 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับสาขาวิชาที่เน้นในการผลิตบัณฑิต

สาขาวิชา	$\bar{X}$	S.D.	RANK
นิติศาสตร์	3.62	1.15	12
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	4.16	0.86	5
รัฐศาสตร์	3.43	1.12	14
เศรษฐศาสตร์	4.10	0.85	6
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์-พัฒนาชุมชน	3.54	1.10	13
ศิลปศาสตร์	3.21	1.08	18
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน	3.43	1.04	14
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	3.01	1.10	19
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.37	0.90	4
คณิตศาสตร์สถิติและคอมพิวเตอร์	4.38	0.84	3
วิศวกรรมศาสตร์	4.46	0.92	1
แพทยศาสตร์	4.45	0.95	2
พยาบาลศาสตร์	4.05	1.07	9
ทันตแพทยศาสตร์	4.09	1.06	7
เภสัชศาสตร์	4.07	1.02	8
เทคนิคการแพทย์	3.83	1.06	10
สัตวแพทยศาสตร์	3.40	1.19	16
ศิลปกรรมศาสตร์	2.82	1.05	20
สถาปัตยกรรมศาสตร์	3.64	1.13	11
ศึกษาศาสตร์	2.64	1.13	21
เกษตรศาสตร์	3.30	1.30	17

จากตารางที่ 7 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่าสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยควรเน้นในการผลิตบัณฑิตมากที่สุด 5 อันดับแรก เรียงลำดับดังนี้ วิศวกรรมศาสตร์ ($\bar{x} = 4.46$) แพทยศาสตร์ ($\bar{x} = 4.45$) คณิตศาสตร์สถิติและคอมพิวเตอร์ ($\bar{x} = 4.38$) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{x} = 4.37$) พาณิชยศาสตร์และการบัญชี ($\bar{x} = 4.16$) ส่วนสาขาวิชาที่ควรเน้นในการผลิตบัณฑิตน้อยที่สุด 3 อันดับหลังคือศึกษาศาสตร์ ($\bar{x} = 2.64$) ศิลปกรรมศาสตร์ ($\bar{x} = 2.82$) สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ($\bar{x} = 3.01$) ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 21 20 และ 19 ตามลำดับ แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับสาขาวิชาที่ควรเน้น
ในการผลิตบัณฑิต

สาขาวิชา	อาจารย์			ศิษย์เก่า				รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	X	S.D.	RANK	X	S.D.	RANK	t	X	S.D.	RANK
นิติศาสตร์	3.62	1.09	10	3.62	1.15	12	-.04	3.62	1.13	12
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	4.33	.82	3	4.16	.86	5	2.37*	4.21	.85	5
รัฐศาสตร์	3.54	1.10	13	3.43	1.12	14	1.17	3.46	1.12	15
เศรษฐศาสตร์	4.11	.84	5	4.10	.85	6	.00	4.10	.85	6
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	3.85	1.06	8	3.54	1.10	13	.339	3.63	1.10	11
พัฒนาชุมชน										
ศิลปศาสตร์	3.69	1.00	9	3.21	1.08	18	5.31***	3.35	1.08	15
วารสารศาสตร์และ สื่อสารมวลชน	4.05	.87	6	3.43	1.04	14	7.87***	3.61	1.03	13
สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา	3.45	1.12	15	3.01	1.10	19	4.53***	3.14	1.12	19
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.44	.78	2	4.37	.90	4	1.03	4.39	.87	3
คณิตศาสตร์สถิติ และคอมพิวเตอร์	4.49	.70	1	4.38	.84	3	1.81	4.41	.80	1
วิศวกรรมศาสตร์	4.27	.98	4	4.46	.92	1	-2.42*	4.40	.94	2
แพทยศาสตร์	3.88	1.20	7	4.45	.95	2	-6.18***	4.28	1.06	4
พยาบาลศาสตร์	3.60	1.19	11	4.05	1.07	9	-4.74***	3.92	1.12	8
ทันตแพทยศาสตร์	3.56	1.28	12	4.09	1.06	7	-5.32***	3.94	1.16	7
เภสัชศาสตร์	3.54	1.26	13	4.07	1.02	8	-5.38***	3.91	1.12	9
เทคนิคการแพทย์	3.38	1.27	16	3.83	1.06	10	-4.57***	3.70	1.14	10
สัตวแพทยศาสตร์	2.90	1.26	19	3.40	1.19	16	-4.70***	3.26	1.26	17
ศิลปกรรมศาสตร์	2.74	1.15	20	2.82	1.05	20	-.90***	2.79	1.08	20
สถาปัตยกรรมศาสตร์	3.21	1.28	17	3.64	1.13	11	-3.93***	3.51	1.19	14
ศึกษาศาสตร์	2.23	1.13	21	2.64	1.13	21	-4.49***	2.52	1.14	21
เกษตรศาสตร์	2.93	1.37	18	3.30	1.30	17	-3.33***	3.19	1.33	18

จากตารางที่ 8 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่าสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยควรเน้นในการผลิตบัณฑิตมากที่สุด 5 อันดับแรก เรียงตามลำดับดังนี้ คณิตศาสตร์สถิติและคอมพิวเตอร์ ($\bar{x} = 4.41$) วิศวกรรมศาสตร์ ($\bar{x} = 4.40$) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{x} = 4.39$) แพทยศาสตร์ ($\bar{x} = 4.28$) พาณิชยศาสตร์และการบัญชี ($\bar{x} = 4.21$) ส่วนสาขาวิชาที่ควรเน้นในการผลิตบัณฑิตน้อยที่สุด 3 อันดับหลังคือ ศึกษาศาสตร์ ($\bar{x} = 2.52$) ศิลปกรรมศาสตร์ ($\bar{x} = 2.79$) และสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ($\bar{x} = 3.14$) ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 21 20 และ 19 ตามลำดับ แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า พบว่ามีความแตกต่างกันมากในการให้อันดับความสำคัญ กล่าวคือ สาขาวิชาที่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญมากที่สุด 2 อันดับแรก คือ วิศวกรรมศาสตร์ และแพทยศาสตร์ โดยให้ความสำคัญในสาขาวิชาคณิตศาสตร์สถิติและคอมพิวเตอร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และพาณิชยศาสตร์และการบัญชี เป็นอันดับที่ 3 4 และ 5 ขณะที่อาจารย์ให้ความสำคัญสาขากฎหมายเป็นอันดับที่ 1 2 และ 3 และให้ความสำคัญสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ และแพทยศาสตร์ เป็นอันดับที่ 4 และ 7 นอกจากนี้ยังมีการให้อันดับความสำคัญในสาขาวิชาต่าง ๆ แตกต่างกันค่อนข้างมาก ซึ่งสาขาวิชาที่มีการให้อันดับความสำคัญแตกต่างกันมากที่สุด คือ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ โดยศิษย์เก่าให้ความสำคัญในอันดับที่ 18 แต่อาจารย์ให้ความสำคัญในอันดับที่ 9 และสาขาวิชาวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนที่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญในอันดับที่ 14 แต่อาจารย์ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 6 ส่วนอันดับความสำคัญ 3 อันดับสุดท้ายตรงกันทุกสาขาวิชา

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 จำนวน 15 ข้อ ดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการเน้นการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่มีอยู่เดิม คือ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี สังคมสงเคราะห์ศาสตร์-พัฒนาชุมชน ศิลปศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา แต่ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ในการเน้นการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาใหม่ ๆ คือ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เภสัชศาสตร์

เทคนิคการแพทย์ สัตวแพทยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และ
เกษตรศาสตร์

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด อาจารย์ 12 คน และศิษย์เก่า 83 คนเสนอให้
มหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่เป็นความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบัน
และอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาขาวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์
แพทยศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ศิษย์เก่า 7 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยจัดการเรียนการสอนแบบ
มหาวิทยาลัยเปิดหรือเป็น "ตลาดวิชา" ในบางสาขาวิชาด้วย

จากผลการวิจัย พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นการผลิตบัณฑิตในสาขา
วิชาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ที่เป็นความต้องการของสังคมและ
ตลาดแรงงานทั้งในสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยกำลังเริ่มจะผลิตและที่มหาวิทยาลัยกำลังผลิตมากกว่า
สาขาวิชาอื่น ๆ กล่าวคือ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ คณิตศาสตร์สถิติและคอมพิวเตอร์ ขณะ
เดียวกันก็ให้ความสำคัญกับสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในอันดับเกือบสุดท้าย
อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยยังอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างมาก สาขาวิชาที่มีอยู่เดิมที่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญ
มากกว่าสาขาวิชาอื่น ๆ คือ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี เศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่
มหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งและมีชื่อเสียงดีค่อนข้างแล้ว การที่ศิษย์เก่ามีความเห็นเช่นนี้อาจเป็น
เพราะมองเห็นความสำคัญของการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาที่ตอบสนองความต้องการของตลาด
แรงงาน และการพัฒนาประเทศมากกว่า ส่วนอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นการผลิต
บัณฑิตในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ที่มหาวิทยาลัย
มีชื่อเสียงดีค่อนข้างแล้ว เช่น คณิตศาสตร์สถิติและคอมพิวเตอร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี เศรษฐศาสตร์ แต่สาขาวิชาใหม่ ๆ ที่อาจารย์เห็นว่าควรเน้นในการ
ผลิตบัณฑิตเป็นอย่างมากคือ วิศวกรรมศาสตร์ ตามด้วยแพทยศาสตร์ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญ
กับสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มากกว่าสาขาวิชาใหม่ ๆ โดยเปรียบเทียบ ซึ่งก็
อาจเป็นปกติวิสัยที่บุคคลย่อมให้ความสำคัญกับสิ่งที่ตนเกี่ยวข้องมากกว่าสิ่งอื่น อย่างไรก็ตาม
เนื่องจากสาขาวิชาที่ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอให้มหาวิทยาลัยเน้นในการผลิตบัณฑิตในอันดับต้น ๆ
ส่วนใหญ่เป็นสาขาวิชาที่ต้องใช้งบประมาณและทรัพยากรจำนวนมากในการผลิตบัณฑิต โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยกำลังจะเริ่มดำเนินการ คือ วิศวกรรมศาสตร์ และแพทยศาสตร์ นั้นต้องมีการเตรียมความพร้อมมีการบริหารงานที่เข้มแข็งและใช้ระยะเวลาในการพัฒนาให้ใกล้เคียงเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ที่ผลิตบัณฑิตด้านนี้อยู่แล้วเป็นอย่างมาก จึงน่าตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะจัดหาทรัพยากรจากแหล่งใดเพื่อมาใช้ในการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาดังกล่าว และการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อการผลิตบัณฑิตทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีอยู่เดิมหรือไม่เพียงไร ส่วนประเด็นที่ศิษย์เก่าเสนอให้มหาวิทยาลัยจัดการเรียนการสอนแบบมหาวิทยาลัยเปิดหรือเป็นตลาดวิชาในบางสาขาวิชานั้นก็สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเหตุผลที่ศิษย์เก่าส่วนหนึ่งมีความเห็นเช่นนั้น อาจเป็นเพราะเห็นว่าการที่สัดส่วนของศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยในองค์กรต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนลดลงเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยเปิดบางแห่ง จะทำให้ฐานหรือพลังของศิษย์เก่าลดน้อยลงไปกว่าเดิม ซึ่งอาจมีผลให้ขาดพลังที่จะผลักดันและส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีความดีเด่นยิ่งใหญ่มากเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศ

ระดับ วุฒิของบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสถาบันอุดมศึกษาของประเทศเพียงแห่งเดียวที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาทุกระดับ คือระดับปริญญาตรี ประกาศนียบัตรชั้นสูง ปริญญาโทและปริญญาเอก ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยก็เน้นการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรี 52 สาขาวิชา ประกาศนียบัตรบัณฑิต 6 สาขาวิชา และปริญญาโท 17 สาขาวิชา โดยมีจำนวนนักศึกษา ระดับปริญญาตรีจำนวน 10,621 คน ประกาศนียบัตรบัณฑิต 327 คน และปริญญาโท 2,379 คน ส่วนหลักสูตรปริญญาเอกสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเคยเปิดสอนนั้น มหาวิทยาลัยได้ระงับการรับนักศึกษาเป็นการชั่วคราว เพื่อพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการยิ่งขึ้น และเตรียมการสำหรับการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาเอกเพิ่มขึ้นอีกหลายหลักสูตรในอนาคต เป็นที่ทราบกันดีว่าปัจจุบันรัฐมนตรีนโยบายให้มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นมหาวิทยาลัยปิดลดการผลิตบัณฑิตปริญญาตรีทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์หรือคงจำนวนการผลิตเดิมไว้ แต่ให้เน้นหรือพัฒนาในระดับบัณฑิตศึกษาแทน (ทรวงมหาวิทยาลัย 2529 : 12) ซึ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็

พยายามสนองนโยบายดังกล่าว โดยการขยายการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาอีกหลายสาขาวิชา
อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อโต้แย้งกันว่าไม่ว่ามหาวิทยาลัยจะลดหรือเพิ่มการผลิตบัณฑิตในระดับวุฒิต่าง ๆ
มากน้อยเพียงไรก็ตาม มหาวิทยาลัยควรมีหลักการว่าจะเน้นการผลิตบัณฑิตในระดับวุฒิใดและใน
สัดส่วนเท่าใดโดยเปรียบเทียบ ซึ่งจากการสัมภาษณ์นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านก็ยังมีความเห็นเป็น
2 แนวทาง คือ แนวทางหนึ่งให้เน้นการผลิตระดับปริญญาตรีต่อไป แต่อีกแนวทางหนึ่งเห็น
สมควรให้มหาวิทยาลัยยกระดับเป็นบัณฑิตศึกษาทางสังคมศาสตร์ ความเห็นของอาจารย์และศิษย์
เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 9 10 และ 11 ดังนี้

ตารางที่ 9 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับระดับวุฒิของบัณฑิต

ระดับวุฒิ	ไม่เคย/ไม่มีตำแหน่งบริหาร			เคย/มีตำแหน่งบริหาร				รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	RANK	$\bar{X}$	S.D.	RANK	t	$\bar{X}$	S.D.	RANK
ปริญญาตรี	4.56	.92	1	4.62	.72	1	-.59	4.59	.82	1
ประกาศนียบัตรบัณฑิต (สูงกว่าปริญญาตรี)	3.81	1.03	3	3.65	1.05	3	1.08	3.73	1.05	3
ปริญญาโท	4.05	1.02	2	4.10	1.01	2	-.35	4.08	1.01	2
ปริญญาเอก	3.13	1.29	4	3.28	1.34	4	-.81	3.21	1.32	4

จากตารางที่ 9 อาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นการผลิตบัณฑิตที่ระดับวุฒิต่างๆ เรียงลำดับ ดังนี้ ปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.59$) ปริญญาโท ($\bar{X} = 4.08$) ประกาศนียบัตรบัณฑิต ($\bar{X} = 3.73$) และปริญญาเอก ($\bar{X} = 3.21$)

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร กับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างกันในอันับความสำคัญ และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นก็ไม่ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 10 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับระดับวุฒิของบัณฑิต

ระดับวุฒิ	$\bar{X}$	S.D.	RANK
ปริญญาตรี	4.71	0.62	1
ประกาศนียบัตรบัณฑิต (สูงกว่าปริญญาตรี)	3.73	1.00	3
ปริญญาโท	4.01	0.87	2
ปริญญาเอก	3.33	1.33	4

จากตารางที่ 10 ปรากฏว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นการผลิตบัณฑิตที่ระดับวุฒิต่าง ๆ เรียงลำดับดังนี้ ปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.71$) ปริญญาโท ($\bar{X} = 4.01$) ประกาศนียบัตรบัณฑิต ($\bar{X} = 3.73$) และ ปริญญาเอก ($\bar{X} = 3.33$)

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับระดับวุฒิของบัณฑิต

ระดับวุฒิ	อาจารย์			ศิษย์เก่า				รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	RANK	$\bar{X}$	S.D.	RANK	t	$\bar{X}$	S.D.	RANK
1. ปริญญาตรี	4.59	.82	1	4.71	-.62	1	-2.16**	4.68	.69	1
2. ประกาศนียบัตรบัณฑิต (สูงกว่าปริญญาตรี)	3.73	1.05	3	3.73	1.00	3	-.02	3.73	1.01	3
3. ปริญญาโท	4.08	1.01	2	4.01	.87	2	.96	4.03	.92	2
4. ปริญญาเอก	3.21	1.32	4	3.33	1.33	4	-1.12	3.30	1.19	4

จากตารางที่ 11 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรเน้นการผลิตบัณฑิตที่ระดับวุฒิต่างๆ เรียงลำดับดังนี้ ปรินญาตรี ($\bar{X} = 4.68$) ปรินญาโท ($\bar{X} = 4.03$) ประกาศนียบัตรบัณฑิต ($\bar{X} = 3.73$) ปรินญาเอก ($\bar{X} = 3.30$)

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์และศิษย์เก่า ไม่พบความแตกต่างกันในอันดับความสำคัญ แต่เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่าง ปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ข้อ คือ ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ที่จะให้เน้นการผลิตบัณฑิตระดับปรินญาตรี

ในส่วนของแบบสอบถามปลายเปิด ศิษย์เก่า 7 คน และอาจารย์ 1 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยพัฒนาและให้ความสนใจในการผลิตบัณฑิตระดับปรินญาโทและเอกให้มากขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นตรงกันว่า มหาวิทยาลัยควรเน้นการผลิตบัณฑิตในระดับปรินญาตรีมากกว่าระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งในการให้อันดับความสำคัญและการให้ค่าเฉลี่ยที่ห่างกันค่อนข้างมาก กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยระดับปรินญาตรีอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดขณะที่ปรินญาโท และประกาศนียบัตรบัณฑิต อยู่ในเกณฑ์มากระดับกลาง ๆ และปรินญาเอกอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เหตุผลที่อาจารย์และศิษย์เก่า มีความเห็นว่าควรเน้นการผลิตบัณฑิตระดับปรินญาเอกเป็นอันดับสุดท้ายนั้น อาจเป็นเพราะเห็นว่าการผลิตบัณฑิตในระดับนี้ต้องใช้ทรัพยากรมากกว่าระดับอื่น ๆ และเป็นการศึกษาที่ต้องการคุณภาพมากกว่าปริมาณ มหาวิทยาลัยจึงต้องมีความพร้อมทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านคุณภาพและปริมาณของอาจารย์ นอกจากนี้การจัดการศึกษาระดับปรินญาเอกจะมีความสูญเสียทางการศึกษา เนื่องจากการลาออกกลางคันหรือการศึกษาไม่จบตามหลักสูตรสูงกว่าการศึกษาในระดับอื่น ๆ

ลักษณะของบัณฑิต

เนื่องจากบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยผลิตออกมาส่วนใหญ่เป็นบัณฑิตทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งเป็นบัณฑิตในสาขาวิชาที่สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก มหาวิทยาลัยจึงต้องเผชิญกับการแข่งขันในด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย ขณะที่บัณฑิตของมหาวิทยาลัยก็ต้องเผชิญกับการแข่งขันสูงในตลาดแรงงาน มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องพยายามรักษาคุณภาพบัณฑิต และเสริมสร้างให้

บัณฑิตของมหาวิทยาลัยมีลักษณะที่ดีเด่นกว่าสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ โดยการวางเป้าหมาย หรือกำหนด
ลักษณะบัณฑิตอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางหรือเป้าหมายในการผลิตบัณฑิต ความเห็นของอาจารย์
และศิษย์เก่าเกี่ยวกับลักษณะบัณฑิตได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 12 13 และ 14

ตารางที่ 12 ความเห็นของอาจารย์ เกี่ยวกับลักษณะบัณฑิต

ลักษณะบัณฑิต	ไม่เคย/ไม่มีตำแหน่งบริหาร			เคย/มีตำแหน่งบริหาร				รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
บัณฑิตที่เก่งคิด หมายถึงบัณฑิตที่คิดเป็น มีความสามารถทางทฤษฎีสูง มีความ สามารถในการคิดวิเคราะห์และ สังเคราะห์	4.36	.76	5	4.44	.67	5	-.82	4.41	.71	5
บัณฑิตที่เก่งงาน หมายถึงบัณฑิต ที่ทำเป็น เป็นนักปฏิบัติที่ดี สามารถ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการ ทำงานได้และมีความตั้งใจในการ ทำงานสูง	4.61	.65	3	4.65	.58	3	-.46	4.63	.61	3
บัณฑิตที่เก่งคน หมายถึงบัณฑิตที่ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การ ติดต่อสื่อความหมาย ตลอดจน การที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์	4.38	.78	4	4.49	.76	4	-1.04	4.44	.77	4
บัณฑิตที่เก่งเรียน หมายถึงบัณฑิต ที่ใฝ่รู้ มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง และกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ	4.27	.87	6	4.25	.80	6	.17	4.26	.83	6
บัณฑิตที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงบัณฑิตที่มีความสนใจและ ตระหนักถึงปัญหาของสังคมส่วน รวม มีความปรารถนาที่จะมีส่วน ร่วมในการแก้ไขปัญหานั้นด้วยแนว คิดและวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม	4.65	.64	2	4.73	.50	1	-1.06	4.69	.57	2
บัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม	4.71	.54	1	4.73	.63	1	-.22	4.72	.58	1

จากตารางที่ 12 อาจารย์เห็นว่าลักษณะบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยควรเน้นมากที่สุด 3 อันดับแรก มีดังนี้ มีคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X} = 4.72$) มีความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X} = 4.69$) เก่งงาน ($\bar{X} = 4.63$) ส่วนอันดับสุดท้ายคือเก่งเรียน ($\bar{X} = 4.26$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าทุกข้ออยู่ในเกณฑ์มากที่สุดหรือมากค่อนข้างสูงทั้งสิ้น

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบว่าไม่มีความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ กล่าวคือ ให้อันดับความสำคัญตรงกันทุกข้อ แต่อาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร จะให้ความสำคัญกับ การมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นอันดับที่ 1 เหมือนกัน ขณะที่อาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร จะให้ความสำคัญกับ การมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นอันดับที่ 1 และ 2 ตามลำดับ แต่ไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 13 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับลักษณะของบัณฑิต

ลักษณะบัณฑิต	$\bar{X}$	S.D	RANK
บัณฑิตที่เก่งคิด หมายถึงบัณฑิตที่คิดเป็น มีความสามารถทางทฤษฎีสูง มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์	4.00	0.94	5
บัณฑิตที่เก่งงาน หมายถึงบัณฑิตที่ทำเป็น เป็นนักปฏิบัติที่ดี สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้และมีความตั้งใจในการทำงานสูง	4.73	0.55	1
บัณฑิตที่เก่งคน หมายถึงบัณฑิตที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดต่อสื่อความหมาย ตลอดจนการจัดการที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์	4.39	0.78	4
บัณฑิตที่เก่งเรียน หมายถึงบัณฑิตที่ใฝ่รู้ มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองและกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ	3.82	0.99	6
บัณฑิตที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงบัณฑิตที่มีความสนใจและตระหนักถึงปัญหาของสังคมส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานั้นด้วยแนวคิดและวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม	4.64	0.64	3
บัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม	4.69	0.65	2

จากตารางที่ 13 พบว่าศิษย์เก่ามีเห็นว่าลักษณะบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยควรเน้นมากที่สุด 3 อันดับแรกเรียงตามลำดับดังนี้ เก่งงาน ($\bar{X} = 4.73$) มีคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X} = 4.69$) มีความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X} = 4.64$) อันดับสุดท้าย คือ เก่งเรียน ($\bar{X} = 3.82$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าทุกข้ออยู่ในเกณฑ์มากที่สุดหรือมากก่อนข้างสูงทั้งสิ้น

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับลักษณะบัณฑิต

ลักษณะบัณฑิต	อาจารย์			ศิษย์เก่า				รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
บัณฑิตที่เก่งคิด หมายถึงบัณฑิตที่คิดเป็น มีความสามารถทาง เหตุผลสูง มีความสามารถใน การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์	4.41	.71	5	4.00	.94	5	6.07***	4.21	.90	5
บัณฑิตที่เก่งงาน หมายถึงบัณฑิต ที่ทำงาน เป็นนักปฏิบัติที่ดี สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ ใช้ในการทำงานได้ และมี ความตั้งใจในการทำงานสูง	4.63	.61	3	4.73	.55	1	-1.99*	4.70	.57	1
บัณฑิตที่เก่งคน หมายถึงบัณฑิต ที่มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดต่อ สื่อความหมาย ตลอดจนการจัดการที่ เกี่ยวข้องกับมนุษย์	4.44	.77	4	4.39	.78	4	.95	4.40	.77	4
บัณฑิตที่เก่งเรียน หมายถึงบัณฑิต ที่ใฝ่รู้ มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง และกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ	4.26	.83	6	3.82	.99	6	5.64**	3.95	.96	6
บัณฑิตที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงบัณฑิตที่มีความสนใจและ ตระหนักถึงปัญหาของสังคมส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาอันด้วยแนวคิด และวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม	4.69	.57	2	4.64	.64	3	.93	4.66	.62	3
บัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม	4.72	.58	1	4.69	.65	2	-.56	4.70	.63	1

จากตารางที่ 14 อาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่าลักษณะบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยควรเน้นมากที่สุด 3 อันดับแรก มีดังนี้ เก่งงาน ($\bar{X} = 4.70$) และมีคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X} = 4.70$) มีความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X} = 4.66$) อันดับสุดท้ายคือ เก่งเรียน ($\bar{X} = 3.95$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าทุกข้ออยู่ในเกณฑ์มากที่สุด หรือมากค่อนข้างสูงทั้งสิ้น

ในการพิจารณาความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่า พบความแตกต่างกันในการให้อันดับความสำคัญ 3 อันดับแรก โดยมีการสลับที่ของอันดับความสำคัญ กล่าวคือ ขณะที่อาจารย์ให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอันดับที่ 1 และ 2 และให้ความสำคัญกับการเก่งงานเป็นอันดับที่ 3 ศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับการเก่งงาน เป็นอันดับแรก ตามด้วย การมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนคุณลักษณะอื่นๆ อาจารย์และศิษย์เก่าให้อันดับความสำคัญตรงกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความเห็นของอาจารย์กับศิษย์เก่า พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 จำนวน 3 ข้อ ดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในลักษณะ เก่งคิดและเก่งเรียน ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ในลักษณะ เก่งงาน

ในส่วนของแบบสอบถามปลายเปิด อาจารย์ 42 คน และศิษย์เก่า 19 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในสภาพที่เป็นจริงได้ มีคุณธรรม จริยธรรม สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ อาจารย์ 6 คน ศิษย์เก่า 10 คน เสนอให้ส่งเสริมให้บัณฑิตคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ศิษย์เก่า 7 คน เสนอให้เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกงาน ปฏิบัติงานมากขึ้น และศิษย์เก่า 2 คน เห็นว่าควรดูแลกวาดขันให้นักศึกษาแต่ละตัวให้สุภาพเรียบร้อยด้วย

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่าอาจารย์และศิษย์เก่าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญลักษณะบัณฑิตในอันดับที่ไม่แตกต่างมาก ข้อแตกต่างที่เห็นอย่างชัดเจน คือ ศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับการเก่งงาน เป็นอันดับแรก ก่อนการมีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ขณะที่อาจารย์ให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนการเก่งงาน ซึ่งการที่ศิษย์เก่า

ให้ความสำคัญแก่การเก่งงานมากที่สุดนี้ อาจเป็นเพราะศิษย์เก่า คือบุคลากรระดับบริหารหรือระดับสูงขององค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จึงมองเห็นความจำเป็นที่บัณฑิตควรจะเก่งงานก่อนเรื่องอื่น ๆ ที่เห็นอย่างชัดเจนอีกประเด็นหนึ่งก็คือ อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมมากเป็นอันดับแรกหรือรองลงมา ซึ่งอาจเป็นเพราะอาจารย์และศิษย์เก่ามีสายเลือด และเข้าใจอุดมการณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เป็นผู้พิทักษ์รักษาความเป็นธรรมให้แก่สังคมมาโดยตลอด ดังคำขวัญที่คนทั่วไปจะได้ยินอยู่เสมอว่า "หากขาดโคมเจ้าพระยาท่าพระจันทร์ เสมือนขาดสัญลักษณ์พิทักษ์ธรรม" (เปลื้อง วรรณศรี) และ "ฉันทรักธรรมศาสตร์ เพราะธรรมศาสตร์สอนให้ฉันทรักประชาชน" (กุหลาบ สายประดิษฐ์) การที่อาจารย์เห็นด้วยกับลักษณะการเก่งคิดและเก่งเรียน มากกว่าศิษย์เก่าอาจเป็นเพราะ อาจารย์ทำหน้าที่เป็นผู้สอนและอยู่ในแวดวงวิชาการ ย่อมมีความต้องการและความคาดหวังมากกว่าศิษย์เก่าที่จะให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในทางวิชาการ ส่วนลักษณะที่อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย คือการเก่งเรียน แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูงเนื่องจากลักษณะบัณฑิตที่กำหนดไว้เหล่านี้เป็นลักษณะที่ดี เป็นความคาดหวังหรือแนวทางการพัฒนาต่อไป ทั้งอาจารย์และศิษย์เก่า จึงให้ค่าเฉลี่ยลักษณะบัณฑิตทุกข้ออยู่ในเกณฑ์มากที่สุดและมากค่อนข้างสูง

บัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีลักษณะเด่นในสายตาของบุคคลภายนอกหรือนายจ้าง ทั้งในด้านความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพ และคุณธรรม จริยธรรม อยู่หลายประการ เช่น มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าหาญเชื่อมั่นในตนเอง (อัมมาร์ สยามวาลา, สัมภาษณ์) และมีความสนใจในปัญหาของสังคม และประเทศชาติโดยส่วนรวม (บุญชู โรจนเสถียร, สัมภาษณ์) ส่วนข้อด้อยประการสำคัญคือการเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไปก็ทำให้เป็นคนหัวแข็ง ขาดระเบียบวินัย และประการสำคัญคือ การแต่งกายไม่เรียบร้อย (มานิจ สุขสมจิตร, สัมภาษณ์)

แนวทางการรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยปิดแห่งเดียวที่เคยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยเปิดหรือจัดการศึกษาในลักษณะตลาดวิชามาก่อน จนถึงปี พ.ศ.2503 จึงได้เปิด "ตลาดวิชา" โดยเริ่มมีการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย การที่เคยเป็นมหาวิทยาลัยของประชาชนมาก่อน ทำให้

มหาวิทยาลัยตระหนักและสำนึกที่จะมีส่วนในการแก้ไขปัญหของสังคม และประเทศชาติมาโดยตลอด เมื่อเกิดปัญหาการขาดความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพราะผู้มีโอกาสเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามีเพียงส่วนน้อย เพราะข้อเท็จจริงที่ปรากฏมาเป็นระยะเวลาอันนับสิบปี พบว่าระบบอุดมศึกษาของรัฐได้กลายเป็นระบบการศึกษาที่มีลักษณะดังนี้ ประการแรก เป็นระบบการศึกษาของประชาชนในกรุงเทพฯ เพราะผู้สอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐได้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ ประการที่สอง เป็นระบบการศึกษาของประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะผู้สอบคัดเลือกได้เป็นส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพค้าขาย หรือเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีฐานะดีหรือปานกลาง มีเพียงส่วนน้อยมาจากครอบครัว ชวนา กรรมกร ที่มีฐานะยากจน (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2525:14) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงได้พยายามขจัดความเหลื่อมล้ำดังกล่าวและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยการเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เสียเปรียบมีโอกาสเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มากขึ้น มหาวิทยาลัยได้เริ่มดำเนินโครงการรับนักศึกษาเรียนดีจากชนบท หรือที่เรียกว่า "โครงการช้างเผือก" ตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 เพื่อเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนทั้งที่เรียนดีและยากจนในชนบทให้มีโอกาสเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปีละประมาณ 150 คน ในปีการศึกษา 2531 เริ่มดำเนินโครงการรับนักศึกษาที่มีความสามารถทางกีฬา หรือที่เรียกว่า "โครงการนักกีฬาช้างเผือก" เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีละประมาณ 25 คน และในปีการศึกษา 2533 ก็เริ่มดำเนินโครงการรับนักศึกษาที่มีผลการเรียนดีและมีลักษณะเป็นผู้นำ เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีละประมาณ 50 คน การรับนักศึกษาตามโครงการเหล่านี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการในการสอบคัดเลือกเอง ทั้งนี้มหาวิทยาลัยยังคงรับนักศึกษาจากการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อเข้าศึกษาในคณะต่าง ๆ ตามปกติปีละประมาณ 2,800 คน แต่แม้มหาวิทยาลัยจะมีวิธีการคัดเลือกนักศึกษาหลายวิธี เพื่อรับนักศึกษาที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติต่างกันแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีข้ออภิปรายกันว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ควรมีการกำหนดแนวทางในการรับนักศึกษาที่ชัดเจน ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 15 16 และ 17

ตารางที่ 15 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับแนวทางการรับนักศึกษา

แนวทางการรับ นักศึกษา	ไม่เคย/ไม่มีตำแหน่งบริหาร			เคย/มีตำแหน่งบริหาร			t	รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
เน้นการรับผู้ผ่านการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย	3.99	1.07	2	3.96	.97	2	.24	3.97	1.02	2
กระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนตามท้องถิ่นต่างๆ ให้มากขึ้น	4.12	1.00	1	4.09	1.00	1	.21	4.11	.99	1
ให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นเฉพาะด้าน เข้าศึกษาโดยการได้โควตาพิเศษมากขึ้น	2.92	1.41	3	3.22	1.23	3	-1.74	3.08	1.27	3

จากตารางที่ 15 พบว่า อาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางการรับนักศึกษาเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ กระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาให้แก่แก่นักเรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มากขึ้น ($\bar{X} = 4.11$) เน้นการรับผู้ผ่านการสอบคัดเลือกจากทบวงมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.97$) ให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นเฉพาะด้าน เข้าศึกษาโดยการได้โควตาพิเศษมากขึ้น ($\bar{X} = 3.08$)

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบว่าไม่มีความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ แต่อาจารย์ที่เคย/มีตำแหน่งบริหารให้ค่าเฉลี่ยเรื่องการให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นเฉพาะด้าน เข้าศึกษาโดยการได้โควตาพิเศษมากกว่าอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร แต่ไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 16 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับแนวทางการรับนักศึกษา

แนวทางการรับนักศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	RANK
เน้นการรับผู้ผ่านการสอบคัดเลือกของ ทบวงมหาวิทยาลัย	3.80	1.00	2
กระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการ ศึกษาให้นักเรียนตามท้องถิ่นต่างๆ ให้มากขึ้น	4.43	.83	1
ให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่น เฉพาะด้านเข้าศึกษาโดยการให้โควต้าพิเศษ มากขึ้น	3.72	1.25	3

จากตารางที่ 16 พบว่า ศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางการรับนักศึกษา
เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ กระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียน
ตามท้องถิ่นต่างๆ ให้มากขึ้น ($\bar{X} = 4.43$) เน้นการรับผู้ผ่านการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย
($\bar{X} = 3.80$) ให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นเฉพาะด้านเข้าศึกษาโดยการให้โควต้า
พิเศษมากขึ้น ($\bar{X} = 3.72$)

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า เรื่องแนวทางการรับนักศึกษา

แนวทางการรับนักศึกษา	อาจารย์			ศิษย์เก่า				รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
เน้นการรับผู้ผ่านการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย	3.97	1.02	2	3.80	1.00	2	2.00*	3.85	1.01	2
กระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มากขึ้น	4.11	.99	1	4.43	.83	1	-4.12***	4.34	.90	1
ให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นเฉพาะด้านเข้าศึกษาโดยการให้โควต้าพิเศษมากขึ้น	3.08	1.27	3	3.72	1.25	3	-6.12***	3.53	1.29	3

จากตารางที่ 17 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางรับนักศึกษา เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ กระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มากขึ้น ($\bar{x} = 4.34$) เน้นการรับผู้ผ่านการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย ($\bar{x} = 3.85$) ให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นเฉพาะด้านเข้าศึกษาโดยการให้โควตาพิเศษมากขึ้น ($\bar{x} = 3.53$)

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ แต่ศิษย์เก่าให้ค่าเฉลี่ยกับการให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นเฉพาะด้านเข้าศึกษาโดยการให้โควตาพิเศษมากขึ้น มากกว่าอาจารย์คืออยู่ในเกณฑ์มาก ขณะที่อาจารย์ให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง อย่างไรก็ตามพบความแตกต่างระหว่างความเห็นของทั้งสองกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 จำนวน 3 ข้อดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่า ในการเน้นการรับผู้ผ่านการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย แต่ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ในการกระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ และให้โอกาสนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นเฉพาะด้านเข้าศึกษาโดยการให้โควตาพิเศษมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางการรับนักศึกษาโดยการกระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนตามท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือ จากการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัยและการให้โอกาสแก่นักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นตามลำดับ แต่ประเด็นที่จะต้องพิจารณาในรายละเอียดคือ จะรับนักศึกษาตามแนวทางต่าง ๆ ในอัตราส่วนเท่าใดของจำนวนนักศึกษาที่จะรับเข้าทั้งหมด เพราะหากจะเน้นการกระจายความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนตามท้องถิ่นมากขึ้นก็หมายความว่าต้องเพิ่มจำนวนการรับนักศึกษาตามโครงการนักศึกษาเรียนดีจากชนบท และโครงการรับนักศึกษาเรียนดีและมีลักษณะเป็นผู้นำเพิ่มมากขึ้น โดยอาจต้องลดจำนวนนักศึกษาที่รับจากการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ อาจจะมีผลกระทบต่อ การสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัยและคุณภาพของนักศึกษาหรือบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในอนาคต

เป้าประสงค์ด้านการวิจัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญกับการวิจัยเป็นอย่างมาก มหาวิทยาลัยได้เน้นบทบาทความสำคัญของการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น โดยการก่อตั้งโครงการไทยศึกษาขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2514 และต่อมาในปีพ.ศ.2518 ได้ยกฐานะเป็นสถาบันไทยคดีศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับสังคมไทย มีการจัดตั้งสถาบันทรัพยากรมนุษย์ในปี พ.ศ.2524 เพื่อพัฒนาความรู้ทางวิชาการและดำเนินการวิจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ.2527 ได้จัดตั้งสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา เพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม และเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 มหาวิทยาลัยยังได้รับอนุมัติให้จัดตั้งสถาบันวิจัยสังคม แต่ขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการ นอกเหนือจากการวิจัยของสถาบันต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะเป็นงานวิจัยประยุกต์ที่ช่วยแก้ไขปัญหาของสังคม และประเทศชาติเป็นหลักแล้วยังมีงานวิจัยพื้นฐานในคณะ/สาขาวิชาต่าง ๆ อันเป็นการสร้างความรู้ใหม่ และพัฒนาวิชาการในด้านนั้น ๆ โดยตรง มหาวิทยาลัยพยายามอย่างยิ่งที่จะกระตุ้นสนับสนุนส่งเสริมให้อาจารย์และข้าราชการทำงานวิจัย โดยการพยายามหาแหล่งทุนหรืองบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ เช่นงบประมาณแผ่นดิน งบรายได้พิเศษของมหาวิทยาลัย และแหล่งทุนจากภายนอก เพื่อนำมาจัดสรรเป็นทุนวิจัย เมื่องานด้านการวิจัยได้ขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ มหาวิทยาลัยก็เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องบริหารงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพ โดยในปี พ.ศ.2525 ได้ตั้งรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการทางวิชาการแก่สังคม เพื่อทำหน้าที่บริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการโดย คณะ/สำนัก/สถาบัน และหน่วยงานระดับมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ และสามารถนำผลการวิจัยนั้นมาใช้ประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยและประเทศชาติให้มากที่สุด

ประเภทของการวิจัย

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า ประเภทของการวิจัยโดยทั่วไปแล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือการวิจัยพื้นฐาน และการวิจัยประยุกต์ แต่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้สร้างการวิจัยที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยขึ้นอีกประเภทหนึ่ง คือ การวิจัยเสริมหลักสูตรโดยมี

จุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนให้อาจารย์ทำวิจัยในเนื้อหาวิชาที่ตนสอนอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อยกระดับมาตรฐานการเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ เป็นสำคัญและเป็นการ ปูพื้นฐานการทำวิจัยแก่อาจารย์ อันจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่อง อื่น ๆ ต่อไป (ฝ่ายวิจัยและบริการทางสังคม 2530 : 1) แม้โครงการวิจัยเสริมหลักสูตรจะเป็น งานวิจัยขนาดเล็กที่มหาวิทยาลัยจัดสรรค่าสมนาคุณผู้วิจัยเพียงโครงการละ 7,500 บาท แต่ก็ได้รับความสนใจจากอาจารย์เป็นจำนวนมาก ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2527-2529 พบว่า อาจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ทำวิจัยเสริมหลักสูตรมีจำนวนสูงกว่าอาจารย์ที่ทำวิจัยจากแหล่งงบประมาณ อื่น (ฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์ 2532 : 9) นอกจากการทำวิจัยพื้นฐาน วิจัยประยุกต์ และวิจัย เสริมหลักสูตรซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยพื้นฐานแล้ว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังมีการ สนับสนุนให้มีการทำวิจัยสถาบัน เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการ พัฒนาและแก้ไขปัญหาของมหาวิทยาลัยโดยตรง ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้เสนอไว้ในตารางที่ 18 19 และ 20

ตารางที่ 18 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับประเภทการวิจัย

ประเภทการวิจัย	ไม่เคย/ไม่มีตำแหน่งบริหาร			เคย/มีตำแหน่งบริหาร			รวม			
	N = 104			N = 121			N = 225			
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
งานวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้าง ความก้าวหน้าทางวิชาการ	4.18	.88	3	4.30	.76	2	-1.05	4.24	.82	2
งานวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนา และแก้ไขปัญหาของสังคม และประเทศ เช่นงานวิจัย ที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทย ก้าวไปสู่การเป็นประเทศ อุตสาหกรรมใหม่	4.36	.92	1	4.55	.68	1	-1.80	4.46	.81	1
งานวิจัยเสริมหลักสูตรเพื่อ ประโยชน์ต่อการเรียนการ สอนโดยตรง	4.23	.84	2	4.08	.88	3	1.23	4.15	.87	3
งานวิจัยสถาบันเพื่อนำผลมา ใช้ในการพัฒนามหาวิทยาลัย	3.87	.80	4	3.72	1.00	4	1.20	3.79	.91	4

จากตารางที่ 18 พบว่า อาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นให้มีการทำวิจัยประเภทต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ งานวิจัยประยุกต์ ($\bar{X} = 4.46$) งานวิจัยพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.24$) งานวิจัยเสริมหลักสูตร ($\bar{X} = 4.15$) และงานวิจัยสถาบัน ($\bar{X} = 3.79$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูงทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญมากนัก กล่าวคือ มีการสลับที่ของการให้อันดับความสำคัญระหว่างอันดับที่ 2 และ อันดับที่ 3 คือ อาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้กำลังดำรงตำแหน่งบริหารจะให้ความสำคัญแก่งานวิจัยเสริมหลักสูตรมากกว่างานวิจัยพื้นฐาน ขณะที่อาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหารจะให้ความสำคัญแก่งานวิจัยพื้นฐาน มากกว่างานวิจัยเสริมหลักสูตร แต่ไม่ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 19 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับประเภทการวิจัย

ประเภทการวิจัย	$\bar{X}$	S.D.	RANK
งานวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการ	4.03	0.84	2
งานวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศ เช่น งานวิจัยที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่	4.54	0.72	1
งานวิจัยเสริมหลักสูตรเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนโดยตรง	3.92	0.85	3
งานวิจัยสถาบันเพื่อนำผลมาใช้ในการพัฒนามหาวิทยาลัย	3.82	0.95	4

จากตารางที่ 19 ศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นให้มีการวิจัยประเภทต่าง ๆ เรียงตามลำดับสำคัญ ดังนี้ งานวิจัยประยุกต์ ($\bar{X} = 4.54$) งานวิจัยพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.03$) งานวิจัยเสริมหลักสูตร ($\bar{X} = 3.92$) งานวิจัยสถาบัน ($\bar{X} = 3.82$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ย พบว่า อยู่ในเกณฑ์มากที่สุดและมากก่อนข้างสูงทุกข้อ

ตารางที่ 20 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า เรื่องประเภทการวิจัย

ประเภทการวิจัย	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	
งานวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้าง ความก้าวหน้าทางวิชาการ	4.24	.82	2	4.03	.84	2	2.89**	4.09	.84	2
งานวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนา และแก้ไขปัญหาของสังคม และประเทศ เช่นงานวิจัย ที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทย ก้าวไปสู่การเป็นประเทศ อุตสาหกรรมใหม่	4.46	.81	1	4.54	.72	1	-1.20	4.52	.75	1
งานวิจัยเสริมหลักสูตรเพื่อ ประโยชน์ต่อการเรียนการ สอนโดยตรง	4.15	.87	3	3.92	.85	3	3.20**	3.99	.86	3
งานวิจัยสถาบันเพื่อนำผลมา ใช้ในการพัฒนามหาวิทยาลัย	3.79	.91	4	3.82	.95	4	-.38	3.81	.94	4

จากตารางที่ 20 อาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรเน้นให้มีการทำวิจัยประเภทต่าง ๆ เรียงตามลำดับ ดังนี้ งานวิจัยประยุกต์ ($\bar{x} = 4.52$) งานวิจัยพื้นฐาน ($\bar{x} = 4.09$) งานวิจัยเสริมหลักสูตร ($\bar{x} = 3.99$) งานวิจัยสถาบัน ($\bar{x} = 3.81$) ถ้าพิจารณา ค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดและมากก่อนข้างสูงทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นของอาจารย์กับศิษย์เก่า ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ แต่เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็น พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ข้อ ดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการให้นั่งงานวิจัยพื้นฐาน และงานวิจัยเสริมหลักสูตร

ในส่วนของแบบสอบถามปลายเปิด อาจารย์ 9 คน และศิษย์เก่า 130 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยเน้นการทำงานวิจัยประยุกต์ เพื่อนำผลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมและการพัฒนาประเทศ ขณะที่อาจารย์ 3 คน เสนอให้เน้นการทำงานวิจัยพื้นฐานอาจารย์ 19 คน และศิษย์เก่า 4 คน เสนอให้เน้นการทำงานวิจัยเสริมหลักสูตร

จากผลของการวิจัย พบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นให้มีการทำงานวิจัยประยุกต์มากที่สุด รองลงมาคืองานวิจัยพื้นฐาน เหตุผลที่อาจารย์และศิษย์เก่าส่วนใหญ่คิดเช่นนั้น อาจเป็นเพราะงานวิจัยประยุกต์จะมีผลการวิจัยที่ชัดเจนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ สิ่งนี้อาจแสดงให้เห็นว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นว่า บทบาทของมหาวิทยาลัยมิได้อยู่เพียงการผลิตบัณฑิต การสร้างสมหรือการถ่ายทอดความรู้เป็นด้านหลักอีกต่อไปแล้ว แต่มหาวิทยาลัยจะต้องก้าวออกไปมีบทบาทนอกมหาวิทยาลัยหรือวงวิชาการ โดยทำหน้าที่เตือนสติสังคมเพื่อให้สังคมเดินไปในทิศทางที่ถูกต้องและชี้แนะทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่ดีสำหรับสังคมด้วย (เกริกเกียรติ พิพัฒน์ เสรีธรรม 2531 : 11)

สาขาวิชาที่ควรเน้นให้มีการวิจัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เริ่มขยายตัวโดยการจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 เป็นต้นมา ในทศวรรษนี้จึงเป็นช่วงเวลาที่มีมหาวิทยาลัยจัดการศึกษาระดับวินใน 4 สาขาหลักคือ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพในการจัดการศึกษาวิชาใดก็ตามจำเป็นต้องมีการศึกษากันคว้าวิจัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่ เมื่อมหาวิทยาลัยขยายต่อไปทั้ง 4 สาขาวิชาหลักแล้วเช่นนี้ มหาวิทยาลัยก็ควรมีทิศทางการวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างชัดเจนด้วย ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 21 22 และ 23

ตารางที่ 21 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับสาขาวิชาการวิจัย

สาขาวิชา	ไม่เคย/ไม่มีตำแหน่งบริหาร			เคย/มีตำแหน่งบริหาร				รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	4.22	.83	3	4.20	.78	3	.13	4.21	.80	3
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.36	.82	2	4.34	.79	1	.14	4.35	.80	1
วิทยาศาสตร์สุขภาพและสาธารณสุข	4.11	.92	4	4.17	.74	4	-.54	4.15	.83	4
สหสาขาวิชาซึ่งมีการประสาน ระหว่างวิทยาการหลายแขนง	4.40	.78	1	4.27	.89	2	1.21	4.33	.84	2

จากตารางที่ 21 อาจารย์เห็นว่า มหาวิทยาลัยควรเน้นให้มีการทำวิจัยสาขาวิชาต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{x} = 4.35$) สหสาขาวิชา ($\bar{x} = 4.33$) สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ($\bar{x} = 4.21$) วิทยาศาสตร์สุขภาพ ($\bar{x} = 4.15$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ย พบว่าอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบมีความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญมากนัก กล่าวคือ มีการให้อันดับความสำคัญแตกต่างกันใน 2 อันดับแรก อาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารให้เน้นการวิจัยสหสาขาวิชาเป็นอันดับแรก และการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอันดับรองลงมา ขณะที่อาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหารให้เน้นการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นอันดับแรก และการวิจัยสหสาขาวิชาเป็นอันดับรองลงมา และไม่ปรากฏความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของทั้งสองกลุ่มนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 22 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับสาขาวิชาที่ควรมีการวิจัย

สาขาวิชา	$\bar{X}$	S.D.	RANK
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	3.75	1.04	4
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.47	0.85	1
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.17	0.90	2
สหสาขาวิชาซึ่งมีการประสานระหว่าง วิทยาการหลายแขนง	3.90	0.94	3

จากตารางที่ 22 ศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเน้นให้มีการวิจัยสาขาวิชาต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.47$) วิทยาศาสตร์สุขภาพ ($\bar{X} = 4.17$) สหสาขาวิชา ($\bar{X} = 3.90$) สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ($\bar{X} = 3.75$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ

ตารางที่ 23 เปรียบเทียบความเห็นของอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับสาขาวิชาการวิจัย

สาขาวิชา	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	4.21	.80	3	3.75	1.04	4	6.40***	3.88	.99	4
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4.35	.80	1	4.47	.85	1	-1.82	4.43	.83	1
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.15	.83	4	4.17	.90	2	-0.55	4.16	.87	2
สหสาขาวิชาซึ่งมีการประสาน ระหว่างวิทยาการหลายแขนง	4.33	.84	2	3.90	.94	3	6.11***	4.03	.93	3

จากตารางที่ 23 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรเน้นให้มีการวิจัย สาขาวิชาต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.43$) วิทยาศาสตร์สุขภาพ ($\bar{X} = 4.16$) สหสาขาวิชา ($\bar{X} = 4.03$) สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ($\bar{X} = 3.88$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูงทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า พบความแตกต่าง ในการให้อันดับความสำคัญค่อนข้างมาก กล่าวคือ มีการให้อันดับความสำคัญตรงกันในระดับแรก เพียงอันดับเดียว ส่วนอันดับ 2,3 และ 4 สลับที่กันทั้งหมด ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคืออาจารย์ให้ความสำคัญต่อการวิจัยสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพเป็นอันดับสุดท้ายขณะที่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 และให้ความสำคัญแก่การวิจัยสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นอันดับสุดท้าย

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความเห็นของอาจารย์กับศิษย์เก่าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 2 ข้อ คืออาจารย์เห็นด้วยมากกว่าในการ เน้นการวิจัยสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และการวิจัยสหสาขาวิชา

ในส่วนของแบบสอบถามปลายเปิด ศิษย์เก่าเสนอให้เน้นการวิจัยแตกต่างกันไปดังนี้ การวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 16 คน การวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 10 คน และการวิจัยในทุกสาขาวิชา 26 คน ขณะที่อาจารย์ 12 คน เสนอให้เน้นการวิจัยในทุกสาขาวิชา อาจารย์และศิษย์เก่าให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเรื่องนโยบายหรือแนวทางในการทำการวิจัยหลายประการ เช่น ศิษย์เก่า 14 คน เสนอให้มีการทำการวิจัยมากขึ้นโดยการเพิ่มทุนหรืองบประมาณในการวิจัยให้มากขึ้น ศิษย์เก่า 6 คน เสนอให้มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานวิจัยให้บุคคลภายนอกได้รับทราบมากขึ้น ศิษย์เก่า 5 คน เสนอให้ส่งเสริมการวิจัยเป็นทีม ศิษย์เก่า 5 คน และอาจารย์ 4 คน เสนอให้มีการวิจัยร่วมกันระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ อาจารย์ 4 คน เสนอให้ปรับปรุงเกณฑ์การวิจัยเสริมหลักสูตรและส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์ทำวิจัยมากขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่ามหาวิทยาลัยควร เน้นการทำการวิจัยสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอันดับแรก ส่วนในอันดับต่อไปมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน แต่ที่สำคัญคือ การวิจัยสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ได้รับความสำคัญ

เป็นอันดับ 3 ตามความเห็นของอาจารย์ และเป็นอันดับ 4 หรืออันดับสุดท้ายตามความเห็นของ
ศิษย์เก่า ผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยข้อ 1 (ตาราง 6 7 และ 8) เรื่องสาขา
ที่มหาวิทยาลัยควรเน้นในการผลิตบัณฑิต เพราะสาขาวิชาที่อาจารย์และศิษย์เก่า เห็นว่าควรเน้น
ในการผลิตบัณฑิตมากเป็นอันดับต้น ๆ คือ คณิตศาสตร์สถิติและคอมพิวเตอร์ วิศวกรรมศาสตร์และ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสาขาวิชาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งสิ้น
แต่ก็ขัดแย้งกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อคิดเห็นโดยทั่วไปที่เสนอให้มหาวิทยาลัยเน้นการ
สร้างความเป็นเลิศและการรักษาความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ เพราะหากให้ความสำคัญแก่
การวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เป็นอันดับท้ายเช่นนี้แล้ว จะช่วยสร้างความเป็นเลิศ
หรือรักษาความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ได้อย่างไร แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาอีกแง่มุมหนึ่ง
เนื่องจากมหาวิทยาลัยเพิ่งเริ่มจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์
สุขภาพ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยและพัฒนาวิชาการในด้านนี้ให้คืบค่นเท่าเทียมกับสถาบันอื่น ๆ
ที่จัดการศึกษาในด้านนี้อยู่แล้ว ส่วนสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์นั้น มหาวิทยาลัยมีความ
คืบค่นเป็นเลิศอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเน้นมากนัก แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอาจารย์และศิษย์เก่า
ให้ความสำคัญในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง

เป้าประสงค์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

งานบริการทางวิชาการแก่สังคมนั้น นับได้ว่าเป็นบทบาทใหม่ของมหาวิทยาลัยและเป็น
บทบาทที่สามเมื่อเทียบกับการผลิตบัณฑิตและการวิจัย ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้ความสนใจ
กับงานด้านนี้เป็นพิเศษ เพราะเป็นการให้ประโยชน์แก่สมาชิกในสังคมจำนวนมากและช่วยเกื้อหนุน
ให้การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมีลักษณะที่สัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม
อีกส่วนหนึ่งด้วย (ไพฑูริย์ สินลาร์รัตน์ 2520 : 1) นอกจากนี้ในสภาพปัจจุบันที่รัฐไม่สามารถจัดสรร
งบประมาณให้สอดคล้องกับการพัฒนามหาวิทยาลัยได้อย่างเต็มที่ได้อีก มหาวิทยาลัยหลายแห่งจึงใช้
การบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นการแสวงหารายได้เพื่อนำมาพัฒนาวิทยาลัย/คณะ/หน่วย
งานต่าง ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

ในฐานะที่ได้รับสมญานามว่าเป็น "มหาวิทยาลัยของประชาชน" มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จึงได้ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่างๆ มาโดยตลอด เช่น การเผยแพร่ความรู้แก่บุคคล

ภายนอกมหาวิทยาลัยโดยการบรรยาย การอภิปราย การจัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่ การให้คำปรึกษาช่วยเหลือแก่บุคคลกลุ่มต่างๆ การร่วมมือแก้ไขปัญหาชุมชน ตลอดจนการจัดฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงสมรรถภาพของบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ กลุ่มเป้าหมายที่มหาวิทยาลัยจัดบริการทางวิชาการให้ มีหลายกลุ่ม ที่เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คือ มหาวิทยาลัยมีโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อกลุ่มคนผู้ยากไร้และด้อยโอกาสต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะหลายโครงการ เช่น โครงการให้ความรู้และช่วยเหลือประชาชนทางด้านกฎหมายของคณะนิติศาสตร์ที่ช่วยแนะนำให้ความรู้และช่วยจัดทนายความต่อสู้คดีให้แก่ผู้ยากไร้ที่ไม่มีเงินจ้างทนายความ โครงการพัฒนาแหล่งเสื่อมโทรมของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์โครงการให้การศึกษแก่คนงานของสถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงเป็นที่พึ่งของผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ในปี พ.ศ.2517 มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งโครงการเสริมศึกษาและบริการสังคม เพื่อจัดการศึกษาฝึกอบรมแบบสหวิทยาการที่เปิดโอกาสแก่ผู้มีการศึกษาน้อยได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและทรัพยากรมนุษย์ ดังคำกล่าวที่ว่า "จบ ป.4 ก็เรียนธรรมศาสตร์ได้" โครงการนี้ได้รับการยกฐานะเป็น "สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม" ในปี พ.ศ.2529 ซึ่งในระยะต่อมาก็ได้ขยายขอบเขตของการบริการทางวิชาการแก่สังคมออกไปในรูปแบบและกลุ่มเป้าหมายต่างๆ มากขึ้นรวมทั้งมีการขยายพื้นที่การฝึกอบรมไปต่างจังหวัดที่เรียกว่า "โครงการฝึกอบรมเคลื่อนที่สู่ชนบท" งานบริการทางวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เป็นลักษณะโดดเด่นเป็นพิเศษอีกประการหนึ่งการช่วยพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดตั้งโครงการบัณฑิตอาสาสมัครตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 และยกฐานะเป็นสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร ในปี พ.ศ.2519 โครงการนี้ดำเนินการโดยการส่งบัณฑิตอาสาสมัครไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านร่วมกับส่วนราชการในท้องถิ่นเป็นระยะเวลา 7 เดือน นอกจากนี้ยังมีโครงการเผยแพร่ความรู้สู่ชนบทโดยคณะต่างๆ เช่น โครงการกฎหมายสู่ชนบท โครงการธุรกิจสู่ชนบท และหน่วยงานที่มีลักษณะโดดเด่นสำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ สถาบันประมวลข้อมูลเพื่อการศึกษาและการพัฒนาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดทำระบบข้อมูลสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านในเขตชนบททั้งประเทศรวม 54,869 หมู่บ้าน การจัดทำระบบข้อมูลดังกล่าวได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยมีข้อมูลจำนวนมากกว่า 92 ล้านตัวอักษร หรือประมาณ 92,000 หน้ากระดาษพิมพ์ (จุลสารธรรมศาสตร์ 2531 : 3)

นอกเหนือจากการบริการทางวิชาการแก่กลุ่มคนผู้ด้อยโอกาส และการบริการทางวิชาการสู่ชนบทอันเป็นจุดเด่น และมีคุณประโยชน์เป็นที่ยอมรับแล้ว มหาวิทยาลัย/คณะ/หน่วยงานต่างๆ ยังได้จัดบริการทางวิชาการแก่กลุ่มเป้าหมายอื่นอีกหลายรูปแบบ โครงการที่เรียกได้ว่าเป็นลักษณะเด่นอีกด้านหนึ่งซึ่งแตกต่างกับสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วคือ โครงการฝึกอบรมทางธุรกิจที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักธุรกิจหรือผู้มีรายได้สูงมากเพียงพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมการอบรมในอัตราสูงการจัดโครงการเหล่านี้นอกจากจะเป็นการปรับปรุงสมรรถภาพหรือเพิ่มพูนความรู้แก่บุคลากรขององค์กรต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย/คณะ เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและดำเนินการต่างๆ ของคณะ/มหาวิทยาลัยโดยส่วนรวมด้วย

วัตถุประสงค์ของการบริการทางวิชาการแก่สังคม

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ดำเนินการบริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบและให้กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายโดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป แต่การจะปฏิบัติภารกิจด้านนี้ได้อย่างมีทิศทางและมีระบบนั้น ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการบริการทางวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจนและมีเอกภาพก่อนแล้วจึงกำหนดรูปแบบ หัวข้อ และกลุ่มเป้าหมายที่จะจัดบริการทางวิชาการแก่สังคมในรายละเอียดให้สอดคล้องกันต่อไป ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้เสนอไว้ในตารางที่ 24 25 และ 26

ตารางที่ 24 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการบริการทางวิชาการแก่สังคม

วัตถุประสงค์	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			t	รวม		
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร				N = 225		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่ฯ แก่สังคม	4.68	.55	1	4.69	.59	1	-.16	4.69	.57	1
เตือนสติและชี้แนะแนวทางแก่สังคม	4.23	.91	3	4.17	.83	4	-.47	4.20	.87	4
วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาของสังคม	4.21	.89	4	4.28	.79	2	-.60	4.25	.84	2
ให้การศึกษาและให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ	4.33	.85	2	4.18	.826	3	1.31	4.25	.84	2
ลดความไม่เป็นธรรมของสังคม โดยให้การศึกษาแก่กลุ่ม คนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา	4.12	1.03	5	4.10	.92	5	.91	4.11	.97	5
เน้นการแสวงหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย	2.94	1.24	6	3.10	1.14	6	-1.02	3.03	1.19	6

จากตารางที่ 24 พบว่าอาจารย์เห็นว่าบริการทางวิชาการแก่สังคมควรทำเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่ฯ แก่สังคม ($\bar{X} = 4.69$) วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาของสังคม ($\bar{X} = 4.25$) และให้การศึกษาและให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ($\bar{x} = 4.25$) ส่วนอันดับสุดท้ายคือ เน้นการแสวงหารายได้ ($\bar{x} = 3.03$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยอยู่พบว่าในเกณฑ์มากที่สุดและมากก่อนข้างสูงทุกข้อ ยกเว้นอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร กับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญก่อนข้างมาก กล่าวคือมีการให้อันดับความสำคัญตรงกัน 3 อันดับ คือ อันดับที่ 1 การเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่ฯ แก่สังคม อันดับที่ 5 ลดความไม่เป็นธรรมของสังคม และอันดับที่ 6 คือ เน้นการแสวงหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย ส่วนอันดับที่ 2 3 และ 4 นั้นสลับที่กันทั้งหมด แต่ไม่ปรากฏความแตกต่างในความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 25 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการบริการทางวิชาการแก่สังคม

วัตถุประสงค์	$\bar{X}$	S.D.	Rank
เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่ ๆ แก่สังคม	4.61	0.67	1
เตือนสติและชี้แนะแนวทางแก่สังคม	3.93	0.93	5
วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาของสังคม	4.34	0.76	2
ให้การศึกษาและให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ	4.00	0.84	4
ลดความไม่เป็นธรรมของสังคม โดยให้การศึกษาแก่กลุ่ม คนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา	4.24	0.92	3
เน้นการแสวงหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย	2.46	1.14	6

จากตารางที่ 25 ศิษย์เก่าเห็นว่าการบริการทางวิชาการแก่สังคม ควรทำเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เรียงตามลำดับดังนี้ เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่ ๆ แก่สังคม ($\bar{X} = 4.61$) วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาของสังคม ($\bar{X} = 4.34$) ลดความไม่เป็นธรรมของสังคม โดยการให้การศึกษาแก่กลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.24$) และอันดับสุดท้าย เน้นการแสวงหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 2.46$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดและมากก่อนข้างสูงทุกข้อ ยกเว้นอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์น้อย

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการบริการทางวิชาการแก่สังคม

วัตถุประสงค์	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่ๆ แก่สังคม	4.69	.57	1	4.61	.67	1	1.18	4.63	.64	1
เตือนสติและชี้แนะแนวทางแก่สังคม	4.20	.87	4	3.93	.93	5	3.56***	4.02	.92	5
วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาของสังคม	4.25	.84	2	4.34	.76	2	-1.13	4.31	.79	2
ให้การศึกษาและให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ	4.25	.84	2	4.00	.84	4	3.83***	4.08	.85	4
ลดความไม่เป็นธรรมของสังคม โดยให้การศึกษาแก่กลุ่ม คนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา	4.11	.97	5	4.24	.92	3	-1.51	4.20	.94	3
เน้นการแสวงหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย	3.03	1.19	6	2.46	1.14	6	5.87***	2.64	1.18	6

จากตารางที่ 26 อาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่า การบริการทางวิชาการแก่สังคมควรทำเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่แก่สังคม ($\bar{X} = 4.63$) วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสังคม ($\bar{X} = 4.31$) ลดความไม่เป็นธรรมของสังคม โดยการให้การศึกษาแก่กลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.20$) และอันดับสุดท้าย เน้นการแสวงหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 2.64$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดและมากก่อนข้างสูงทุกข้อยกเว้นอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์ปานกลางก่อนข้างน้อย

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ กล่าวคือมีการให้อันดับความสำคัญตรงกัน 3 อันดับ คือ อันดับที่ 1 การเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่แก่สังคม อันดับที่ 2 วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสังคม และอันดับสุดท้าย เน้นการแสวงหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย ส่วนอันดับที่ 3 4 และ 5 นั้น สลับที่กันหมด

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่า พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 3 ข้อ คือ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการบริการทางวิชาการแก่สังคม เพื่อเตือนสติและชี้แนะแนวทางแก่สังคม ให้การศึกษาและให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ และเน้นการแสวงหารายได้

ในส่วนของแบบสอบถามปลายเปิด อาจารย์ 26 คน และศิษย์เก่า 27 คน มีความเห็นว่าภารกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมนั้นเป็นหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่ง จึงเสนอให้ขยายขอบเขตการดำเนินงานในเรื่องนี้ให้มากขึ้น โดยส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับคณะ / มหาวิทยาลัยให้บริการทางวิชาการแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในทุกสาขาวิชา ศิษย์เก่า 16 คน เสนอให้ประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นโดยการออกคอลัมน์ประจำในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อมวลชนอื่นๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชน ขณะที่ศิษย์เก่า 8 คน และอาจารย์ 10 คน มีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยไม่ควรเน้นการดำเนินการในด้านนี้มากเกินไป แต่ควรทำในสิ่งที่มีคุณภาพ โดยคำนึงถึงความพร้อมของแต่ละคณะ/หน่วยงานต่างๆ ด้วย ศิษย์เก่า 26 คน ได้เสนอว่า มหาวิทยาลัยควรเป็นแหล่งของความรู้หรือศูนย์กลางของการเผยแพร่ความรู้และความคิดใหม่ ที่

เป็นประโยชน์ต่อสังคม ศิษย์เก่า 12 คน เสนอให้มีการให้ความรู้แก่กลุ่มคนผู้ด้อยโอกาส เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อช่วยสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคม และอาจารย์ 4 คน และศิษย์เก่า 3 คน เสนอว่ามหาวิทยาลัยควรร่วมมือกับภาครัฐบาลและภาคเอกชนต่างๆ ในการดำเนินการกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นตรงกันว่ามหาวิทยาลัยควรมีวัตถุประสงค์หลักของการบริการทางวิชาการแก่สังคมเพื่อให้มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความคิดใหม่ๆ แก่สังคม และวิเคราะห์แก้ไขปัญหาสังคมเป็นอันดับที่ 1 และ 2 โดยให้ความสำคัญแก่วัตถุประสงค์ด้านอื่นๆ แตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าไม่แตกต่างกันมาก และให้ค่าเฉลี่ยแก่วัตถุประสงค์อันดับที่ 1 ถึง 5 อยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงทุกข้อ และแตกต่างมากกับวัตถุประสงค์อันดับที่ 6 คือเน้นการแสวงหารายได้ของมหาวิทยาลัย จุดนี้อาจเป็นการช่วยยืนยันคุณค่าของการบริการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า แม้มหาวิทยาลัยจะประสบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและมีความจำเป็นต้องแสวงหารายได้จากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนามหาวิทยาลัยเหมือนมหาวิทยาลัยอื่นๆ แต่ทั้งอาจารย์และศิษย์เก่าก็ยังมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยไม่ควรใช้การบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นแหล่งในการแสวงหารายได้ เพราะอาจทำให้กลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสหรือผู้มีรายได้น้อยขาดโอกาสในการแสวงหาความรู้มากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการขยายช่องว่างและสร้างความไม่เป็นธรรมในสังคมมากยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยจึงควรรักษาจรรยาบรรณของการที่เป็นมหาวิทยาลัยของประชาชนเพื่อรับใช้ประชาชนโดยการเผยแพร่ความรู้ ความคิด ให้การศึกษา วิเคราะห์แก้ไขปัญหาลดจน เคื้อนสติและชี้แนะแนวทางแก่สังคมอย่างกว้างขวางต่อไป

รูปแบบของการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ระดมทรัพยากรและผู้เชี่ยวชาญต่างๆ เพื่อจัดโครงการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่างๆ มาโดยตลอด เช่น การฝึกอบรม อภิปราย สัมมนา การเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน การให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ การร่วมมือในการแก้ปัญหา ชุมชน เป็นต้น และเมื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดตั้ง "โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ" มหาวิทยาลัยก็ได้ทำงานบริการสังคมเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่งคือ การให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย จากรูปแบบที่หลากหลายที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน หากมหาวิทยาลัยสามารถที่จะกำหนดกิจกรรม

หรือรูปแบบหลักที่มหาวิทยาลัยควรเน้นในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมได้ ก็อาจช่วยให้การ
ดำเนินการมีทิศทางและให้ผลประโยชน์อย่างเต็มที่มากขึ้น ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับ
เรื่องนี้ ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 27 28 และ 29

ตารางที่ 27 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับรูปแบบของการบริการทางวิชาการแก่สังคม

รูปแบบ	ไม่เคย/ไม่มี ตำแหน่งบริหาร			เคย/มี ตำแหน่งบริหาร			t	รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
ให้บริการด้านการวิจัยการวิเคราะห์ การสำรวจ วางแผนและให้คำปรึกษาทางวิชาการและวิชาชีพ	4.30	.72	2	4.26	.90	4	.35	4.28	.81	3
ฝึกอบรม สัมมนา อภิปราย	3.98	.87	6	4.16	.95	5	-1.48	4.08	.91	5
เผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์	4.27	.81	3	4.37	.82	2	-.84	4.32	.81	2
ให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย	4.19	.77	4	4.30	.75	3	-1.11	4.25	.76	4
ให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย	3.60	1.14	7	3.73	1.01	7	-.88	3.67	1.08	7
เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ	4.71	.52	1	4.66	.61	1	.63	4.69	.57	1
โครงการศึกษาต่อเนื่อง	4.03	.95	5	4.08	.83	6	-.40	4.06	.88	6

จากตารางที่ 27 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรดำเนินการบริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ($\bar{X} = 4.69$) ฝึกอบรม สัมมนาและอภิปราย ($\bar{X} = 4.32$) ให้บริการด้านการวิจัย การวิเคราะห์ การสำรวจ ($\bar{X} = 4.28$) และอันดับสุดท้ายให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย ($\bar{X} = 3.67$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด อันดับอื่นอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงทุกข้อ ยกเว้นอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างต่ำ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญก่อนข้างมากโดยมีการให้อันดับความสำคัญสลับที่กันระหว่าง อันดับที่ 2 ถึง 6 กล่าวคือ อาจารย์ทั้ง 2 กลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า รูปแบบการบริการทางวิชาการแก่สังคมที่มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ และอันดับสุดท้ายคือให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย ส่วนอันดับที่ 2 ถึง 6 นั้นแม้จะมีการสลับที่กันก่อนข้างมาก แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าไม่แตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตามไม่พบความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 28 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับรูปแบบของการบริการทางวิชาการแก่สังคม

รูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	Rank
ให้บริการด้านการวิจัย การวิเคราะห์ การสำรวจ	4.09	0.84	3
วางแผนและให้คำปรึกษาทางวิชาการและวิชาชีพ	4.06	0.82	4
ฝึกอบรม สัมมนา อภิปราย	3.98	0.90	5
เผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์	4.19	0.82	2
ให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย	3.98	0.99	5
เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ	4.36	0.78	1
โครงการศึกษาต่อเนื่อง	3.96	0.86	7

ในตารางที่ 28 ศิษย์เก่าเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรดำเนินการบริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ($\bar{X} = 4.36$) เผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ ($\bar{X} = 4.19$) ให้บริการด้านการวิจัย การวิเคราะห์ การสำรวจ ($\bar{X} = 4.09$) และอันดับสุดท้าย โครงการศึกษาต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.96$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าใกล้เคียงกันและอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงทุกข้อ

ตารางที่ 29 เปรียบเทียบความเห็นของอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับรูปแบบของการบริการทางวิชาการแก่สังคม

รูปแบบ	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
ให้บริการด้านการวิจัยการวิเคราะห์ การสำรวจ วางแผนและให้คำปรึกษาทางวิชาการและวิชาชีพ	4.28	.81	3	4.09	.84	3	2.85**	4.15	.84	3
ฝึกอบรม สัมมนา อภิปราย	4.08	.91	5	4.06	.82	4	.36	4.06	.85	5
เผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์	4.32	.81	2	3.98	.90	5	5.02***	4.08	.88	4
ให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย	4.25	.76	4	4.19	.82	2	.57	4.21	.80	2
เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ	3.67	1.08	7	3.98	.99	5	-3.50***	3.88	1.02	7
โครงการศึกษาต่อเนื่อง	4.69	.57	1	4.36	.78	1	6.10**	4.46	.74	1
	4.06	.88	6	3.96	.86	7	-1.45	3.99	.87	6

จากตารางที่ 29 พบว่า อาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรดำเนินการ บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เป็นแหล่งข้อมูลทาง วิชาการ ($\bar{x} = 4.46$) เผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ ($\bar{x} = 4.21$) บริการด้านการวิจัย การวิเคราะห์ การสำรวจ ($\bar{x} = 4.15$) และอันดับสุดท้าย ให้บริการทาง การแพทย์และสุขภาพอนามัย ($\bar{x} = 3.88$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูงทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์และศิษย์เก่าพบความแตกต่าง ในการให้อันดับความสำคัญค่อนข้างมาก โดยมีการให้อันดับความสำคัญตรงกันเพียง 2 อันดับ คือ อันดับที่ 1 การเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ และอันดับที่ 3 ให้บริการด้านการวิจัย การวิเคราะห์ และการสำรวจ ส่วนอันดับที่ 2 และ 4 ถึง 7 สลับที่กันทั้งหมด และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่าง ของความเห็นก็พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติทางระดับ .01 และ .001 จำนวน 4 ข้อ ดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการให้บริการด้านการวิจัย การวิเคราะห์ การสำรวจ การฝึกอบรม สัมมนา อภิปราย และการเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ขณะที่ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่า ในการให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด ศิษย์เก่า 29 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยดำเนินการ บริการทางวิชาการแก่สังคมโดยการเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชนต่างๆ อย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง อาจารย์ 6 คน และศิษย์เก่า 17 คน เสนอให้จัดการอภิปราย อบรม สัมมนา มากขึ้น ศิษย์เก่า 82 คน เสนอว่ามหาวิทยาลัยควรบริการทางวิชาการแก่สังคมแก่ผู้ด้อยโอกาสที่อยู่ในท้องถิ่นหรือ ชนบทต่าง ๆ ให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคมมากขึ้น

จากผลการวิจัย พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบการ บริการทางวิชาการแก่สังคมที่มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการเป็นอันดับแรก คือ มหาวิทยาลัยจะต้อง เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่จะเผยแพร่ความคิดใหม่ ๆ หรือให้คำตอบต่าง ๆ แก่สังคมได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สมกับที่เป็นสถาบันของสังคมที่เป็นแหล่งรวมผู้รู้ผู้เล่นในวิชาการ เรียกได้ว่าเป็นชุมชนวิชาของ สังคม (วิจิตร ศรีสุวาน 2518 : 25) ส่วนอันดับอื่นๆ นั้นแม้จะสลับที่ของอันดับความสำคัญไปบ้าง แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าไม่แตกต่างกันมากนัก ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ อาจารย์ ให้ความสำคัญกับการให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัยเป็นอันดับสุดท้าย แต่ศิษย์เก่าให้

ความสำคัญเป็นอันดับที่ 5 เท่ากับการฝึกอบรม สัมมนา อภิปราย แต่เมื่อนำความเห็นของอาจารย์ และศิษย์เก่ามาเฉลี่ยรวมกัน การให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพอนามัยก็มีความสำคัญเป็น อันดับสุดท้าย เหตุผลที่อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้เป็นอันดับสุดท้าย อาจเป็น เพราะมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรให้บริการทางวิชาการแก่สังคมจากฐานความรู้ที่ตนมีอยู่เป็น หลัก ประกอบกับการที่มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติขึ้นเมื่อปลาย ปี พ.ศ. 2530 จึงเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของมหาวิทยาลัยในการให้บริการแก่สังคมในรูปแบบนี้ ซึ่งผู้ เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะยังไม่เห็นความสำคัญเท่ากับรูปแบบอื่นๆ

เป้าประสงค์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

แม้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะมีได้เป็นสถาบันที่มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมมากเหมือนบางมหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร หรือจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย กล่าวคือ มีการเปิดสอนรายวิชาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ในคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ และสาขาวิชาการละคอนของคณะศิลปศาสตร์เท่านั้น แต่มหาวิทยาลัย ก็มีได้ละเลยภารกิจด้านนี้ และมีนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานในด้านนี้อย่างเห็นได้ชัด เช่น ในปี พ.ศ. 2525 มีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรมเพื่อรับผิดชอบดูแลงานด้าน นี้ของมหาวิทยาลัย ในแผนพัฒนาระยะที่ 6 มีนโยบายด้านศิลปวัฒนธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีโครงการ จัดตั้งงานส่งเสริมและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไว้ในกองกลาง และการจัดตั้งศูนย์ศึกษาวิจัยและปฏิบัติงาน ทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีขึ้นในคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา แต่โครงการจัดตั้งงานส่งเสริม และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมมิได้รับอนุมัติให้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 ในปลายปี พ.ศ. 2530 เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติในอาคารวิจัยและบริการทางวิชาการ ณ ศูนย์รังสิต พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นแหล่งรวมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านและโบราณวัตถุ ซึ่ง ดร. วิจิตร วิจิตรนัยภาค รองราชเลขาธิการสำนักพระราชวังและเป็นศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยเป็นผู้มอบให้ มหาวิทยาลัยมี โครงการจะขยายงานด้านพิพิธภัณฑสถานให้มีขอบเขตกว้างขวางขึ้น โดยจะผนวกเข้ากับโครงการจัดตั้ง ศูนย์วิจัยและปฏิบัติการทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีของคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และครอบคลุม ไปถึงการจัดทำหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อันจะเป็นการรวบรวมประวัติศาสตร์ของ มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยของประเทศชาติ

นอกเหนือจากโครงการต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยวางแผนไว้แล้ว มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้อาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษาคำเนินกิจกรรมด้านนี้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเปิดสอนรายวิชาต่างๆ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม การศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องศิลปวัฒนธรรม และการสนับสนุนให้นักศึกษาคำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ ทั้งในรูปการจัดตั้งชุมนุมทางด้านศิลปวัฒนธรรม การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และรายการที่ได้รับความสนใจจากนักศึกษาเป็นอย่างมากคือการจัดรายการศิลปวัฒนธรรมสัญจรของกองกิจการนักศึกษาและสถาบันไทยคดีศึกษา ที่มีการพาอาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษาไปชมโบราณสถานหรือสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ต่างๆ เพื่อศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย การจัดรายการนี้จะมีตลอดปีเป็นระยะๆ ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 30 31 และ 32

ตารางที่ 30 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับรูปแบบของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

รูปแบบ	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			t	รวม		
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร				N = 225		
	N = 104			N = 121						
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
การเปิดสอนหลักสูตร รายวิชาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม	3.44	1.09	3	3.53	1.06	3	-.62	3.49	1.07	3
การศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ เรื่องศิลปวัฒนธรรม	3.85	1.02	2	3.87	.95	2	-.12	3.86	.98	2
สนับสนุนกิจกรรม เสริมหลักสูตรในลักษณะชมรมทางศิลปวัฒนธรรม	3.90	.98	1	3.95	1.00	1	-.36	3.93	.99	1

จากตารางที่ 30 พบว่าอาจารย์มีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรดำเนินการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ สนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะชมรมศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.93$) การศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ เรื่องศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.86$) และการเปิดสอนหลักสูตร รายวิชาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.49$)

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างกันทั้งในอันดับความสำคัญ และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นก็ไม่ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 31 ความเห็นของศิษย์เก่าเรื่องรูปแบบของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

รูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	Rank
การเปิดสอนหลักสูตร รายวิชาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม	3.46	1.01	3
การศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์เรื่องศิลปวัฒนธรรม	3.64	1.00	2
สนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะชมรมทางศิลปวัฒนธรรม	3.70	1.02	1

จากตารางที่ 31 พบว่า ศิษย์เก่ามีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรดำเนินการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ สนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะชมรมทางศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.70$) การศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์เรื่องศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.64$) การเปิดสอนหลักสูตรรายวิชาต่างๆเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.46$)

ตารางที่ 32 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับรูปแบบการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

รูปแบบ	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
การเปิดสอนหลักสูตร รายวิชาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม	3.49	1.07	3	3.46	1.01	3	.36	3.47	1.03	3
การศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์เรื่องศิลปวัฒนธรรม	3.86	.98	2	3.64	1.00	2	2.72**	3.71	1.00	2
สนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะชมรมทางศิลปวัฒนธรรม	3.93	.99	1	3.70	1.02	1	2.71**	3.77	1.02	1

จากตารางที่ 32 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรดำเนินการด้านการบำรุงศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เรียงตามความสำคัญดังนี้ สนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะชมรมทางศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.77$) การศึกษา ค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ เรื่องศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.71$) การเปิดสอนหลักสูตร รายวิชาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.47$)

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า ไม่พบความแตกต่างในอันดับความสำคัญ และปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ข้อ คือ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในรูปแบบ การศึกษา ค้นคว้า วิจัยวิเคราะห์ เรื่องศิลปวัฒนธรรม และการเปิดสอนหลักสูตร รายวิชาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด อาจารย์ 12 คน และศิษย์เก่า 30 คน เสนอให้ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดยสนับสนุนให้ นักศึกษาจัดทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ขณะที่ศิษย์เก่า 6 คน เห็นสมควรให้สอดแทรกเรื่องเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไว้ในการศึกษาทุกระดับชั้น เพื่อปลูกฝังความรักชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของไทยให้นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้อาจารย์และศิษย์เก่ายังให้ความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการดำเนินการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือ อาจารย์ 10 คน และศิษย์เก่า 62 คน มีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยไม่จำเป็นต้องเน้นการดำเนินการทางด้านนี้นักนัก กล่าวคือ ควรดำเนินการในส่วนที่มีความสำคัญและจำเป็นแต่ดำเนินการอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความพร้อมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้อาจเพราะมีความเห็นว่าหน่วยราชการอื่นที่มีหน้าที่โดยตรงทำอยู่แล้ว ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่ง คืออาจารย์ 4 คนและศิษย์เก่า 6 คน มีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรดำเนินการเรื่องนี้อย่างจริงจังมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนและคนรุ่นหลังตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเกิดค่านิยมและความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยควรประสานงานกับสถาบันเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เพื่อจะได้ดำเนินการเรื่องนี้อย่างจริงจังและกว้างขวางมากขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่มหาวิทยาลัยควรดำเนินการมากที่สุด คือการสนับสนุนให้นักศึกษาจัดทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะชุมนุมหรือชมรมทางศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินการในรูปแบบนี้จะทำได้ง่ายกว่าและในวงกว้างมากกว่าการศึกษาค้นคว้าวิจัยหรือการเปิดสอนวิชาทางด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะทำได้กับเฉพาะบุคคลที่มีความสนใจในเรื่องนี้อย่างจริงจังและลึกซึ้งเท่านั้น นอกจากนี้การที่ค่าเฉลี่ยของแต่ละรูปแบบอยู่ในเกณฑ์มากและปานกลางนั้น อาจสะท้อนให้เห็นว่าทั้งอาจารย์และศิษย์เก่ามิได้ให้ความสำคัญกับภารกิจด้านนี้มากเท่าภารกิจด้านอื่นๆ

เป้าประสงค์ด้านการบริหาร

การบริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้บรรลุตามเป้าหมาย ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่มหาวิทยาลัยมีการขยายตัวและพัฒนาทั้งในด้านกายภาพและด้านวิชาการเช่นปัจจุบัน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างขององค์กรหรือระบบการบริหารที่ดี มีผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถสูง มีทรัพยากรที่จะนำมาพัฒนามหาวิทยาลัยอย่างเพียงพอ และที่สำคัญคือ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีความพยายามที่จะนำมหาวิทยาลัยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ การยอมรับสนับสนุนจากศิษย์เก่าและประชาชนภายนอกก็มีส่วนส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยดำเนินการกิจได้ราบรื่นยิ่งขึ้น เพื่อให้มีทิศทางในการปรับปรุงองค์ประกอบบางประการที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าอาจช่วยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อนำไปดำเนินการต่อไปได้

รูปแบบที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัย

ในช่วงแรกของการก่อตั้ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐเพียงแห่งเดียว ที่เคยมีสถานภาพเป็นองค์กรอิสระมิใช่หน่วยงานของรัฐบาล ดังนั้นการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยจึงมีความเป็นเอกเทศมากโดยเฉพาะในเรื่องการเงิน มหาวิทยาลัยต้องแสวงหารายได้เพื่อเลี้ยงตัวเองและเพื่อความคล่องตัวในการบริหาร แต่ในปี พ.ศ. 2500 มหาวิทยาลัยก็ถูกแรงกดดันทางการเมืองให้โอนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการโดยสมบูรณ์ โครงสร้างของหน่วยงานในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถูกจัดระเบียบใหม่หมด เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยถูกพิจารณาบรรจุเป็นข้าราชการ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2532 : 12) มหาวิทยาลัยต้องอยู่ภายใต้

กฎระเบียบต่าง ๆ ของระบบราชการและประสบปัญหาขาดความคล่องตัวในการดำเนินการกิจ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ การที่มหาวิทยาลัยทุกแห่งประสบปัญหาเรื่องการขาดอิสระในการดำเนินงานเหมือนกันนั้น ทำให้มีการรวมตัวกันจัดประชุมสัมมนาเพื่อหารูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยที่เหมาะสม ในปี พ.ศ.2509 พ.ศ.2510 และ พ.ศ.2513 โดยได้เสนอให้จัดรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยในลักษณะของ "มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล" ต่อรัฐบาล แต่สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยทำให้การเรียกร้องดังกล่าวไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ในปี พ.ศ.2516 รัฐบาลจึงจัดตั้ง "ทบวงมหาวิทยาลัย" เป็นหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่กำกับสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นมาตรการการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่นำมหาวิทยาลัยไปสู่การผูกพันกับระบบราชการมากขึ้น (พรเทพ พัฒนานุรักษ์ 2532 : 6) ปัจจุบันได้เกิดรูปแบบมหาวิทยาลัยที่มีลักษณะเป็นอิสระอยู่นอกระบบราชการขึ้นมาอีกลักษณะหนึ่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งไม่เป็นส่วนราชการ ขณะเดียวกันก็มีได้เป็นรัฐวิสาหกิจแต่มีรูปแบบการบริหารงานแบบธุรกิจที่มีได้มุ่งแสวงหาผลกำไรโดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย 2532 : 5) กระแสความคิดที่จะให้มหาวิทยาลัยออกจากระบบราชการยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่ผลตอบแทนหรือเงินเดือนที่อาจารย์ได้รับจากราชการมีอัตราต่ำกว่าเงินเดือนที่บุคลากรในสาขาวิชาเดียวกันได้รับจากภาคเอกชนหรือองค์กรภายนอกอื่น ๆ เป็นอย่างมากจนมีผลทำให้เกิดภาวะสมองไหล (brain drain) จากภาครัฐไปสู่ภาคเอกชน บุคลากรในสาขาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานมีอัตราการย้ายออกจากมหาวิทยาลัยสูงขึ้น หากไม่มีการแก้ไขปัญหาก็อาจนำมหาวิทยาลัยไปสู่ความวิกฤติได้ รัฐบาลและมหาวิทยาลัยจึงต้องร่วมมือกันปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างและระบบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบค่าตอบแทน เพื่อรักษามันสมองหรือคนที่ฝีมือไว้ในมหาวิทยาลัยให้ได้ แต่การที่มหาวิทยาลัยจะมีรูปแบบอย่างไรมันย่อมมีผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในประชาคม ดังนั้นการจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบอย่างไรจึงควรเป็นที่ยอมรับหรือเห็นพ้องต้องกันของผู้ได้รับผลกระทบเหล่านั้นด้วย ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานมหาวิทยาลัยที่เหมาะสมได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 33 34 และ 35

ตารางที่ 33 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยที่เหมาะสม

รูปแบบการบริหาร	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			t	รวม		
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร				N = 225		
	N = 104			N = 121						
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
อิสระจากระบบราชการ	4.27	1.13	1	3.92	1.30	1	2.07*	4.08	1.23	1
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล	3.18	1.24	3	3.29	1.48	2	-.58	3.24	1.37	3
มหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ	3.23	1.29	2	3.27	1.40	3	-.21	3.25	1.34	2
มหาวิทยาลัยในระบบราชการ เช่นปัจจุบัน	2.52	1.24	4	2.44	1.24	4	.43	2.48	1.24	4

จากตารางที่ 33 อาจารย์เห็นว่าการบริหารงานมหาวิทยาลัยที่เหมาะสมควรมีรูปแบบ ดังนี้ อีสระจากระบบราชการ ($\bar{x} = 4.08$) มหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ ($\bar{x} = 3.25$) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ($\bar{x} = 3.24$) มหาวิทยาลัยในระบบราชการเช่นปัจจุบัน ($\bar{x} = 2.48$) โดยถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มาก และห่างจากอันดับอื่น ๆ มาก ขณะที่อันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์น้อย

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญระหว่างอันดับที่ 2 และ 3 กล่าวคือ อาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารเห็นความเหมาะสมของรูปแบบมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ เป็นอันดับที่ 2 และรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลเป็นอันดับที่ 3 แต่อาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหารเห็นความเหมาะสมของรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นอันดับที่ 2 และรูปแบบมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ เป็นอันดับ 3 และจากการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็น พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ อาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร เห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหารในรูปแบบอีสระจากระบบราชการ

ตารางที่ 34 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยที่เหมาะสม

รูปแบบการบริหาร	$\bar{X}$	S.D.	Rank
อิสระจากระบบราชการ	4.08	1.31	1
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล	3.19	1.30	2
มหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ	2.81	1.31	3
มหาวิทยาลัยในระบบราชการเช่นปัจจุบัน	2.79	1.29	4

จากตารางที่ 34 ศิษย์เก่าเห็นว่าการบริหารงานมหาวิทยาลัยที่เหมาะสมควรมีรูปแบบ ดังนี้ อิสระจากระบบราชการ ($\bar{X} = 4.08$) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ($\bar{X} = 3.19$) มหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ ($\bar{X} = 2.81$) มหาวิทยาลัยในระบบราชการเช่นปัจจุบัน ($\bar{X} = 2.79$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มาก และห่างจากอันดับอื่นอย่างมาก ขณะที่อันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 35 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยที่เหมาะสม

รูปแบบการบริหาร	อาจารย์ประจำ			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
อิสระจากระบบราชการ	4.08	1.23	1	4.08	1.31	1	.02	4.08	1.29	1
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล	3.24	1.37	3	3.19	1.30	2	.36	3.20	1.32	2
มหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ	3.25	1.34	2	2.81	1.31	3	4.19***	2.94	1.33	3
มหาวิทยาลัยในระบบราชการเช่นปัจจุบัน	2.48	1.24	4	2.79	1.29	4	-3.11**	2.70	1.28	4

จากตารางที่ 35 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่าการบริหารงานมหาวิทยาลัยที่เหมาะสมควรมีรูปแบบดังนี้ อีสระจากระบบราชการ ($\bar{X} = 4.08$) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ($\bar{X} = 3.20$) มหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ ($\bar{X} = 2.94$) มหาวิทยาลัยในระบบราชการเช่นปัจจุบัน ($\bar{X} = 2.70$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากและห่างอันดับอื่น ๆ มาก ขณะที่อันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าพบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญระหว่างอันดับที่ 2 และ 3 กล่าวคือ อาจารย์เห็นความเหมาะสมของรูปแบบมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจเป็นอันดับที่ 2 และรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลเป็นอันดับที่ 3 แต่ศิษย์เก่าเห็นความเหมาะสมของรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลเป็นอันดับที่ 2 และรูปแบบของมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจเป็นอันดับที่ 3 และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 จำนวน 2 ข้อ คือ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่า ในรูปแบบมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ และศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด ศิษย์เก่า 22 คน เสนอว่ามหาวิทยาลัยควรมีอีสระในการบริหาร โดยการออกจากระบบราชการ

จากผลการวิจัย พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่ามหาวิทยาลัยควรเป็นอีสระจากระบบราชการ คือไม่เป็นหน่วยงานของทางราชการอีกต่อไป โดยมีค่าเฉลี่ยห่างจากรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล และมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจค่อนข้างมาก ส่วนรูปแบบมหาวิทยาลัยในระบบราชการเช่นปัจจุบัน อาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่าเป็นรูปแบบการบริหารงานที่เหมาะสมเป็นอันดับสุดท้ายโดยให้ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์น้อย นอกจากนี้การที่ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ในการเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการเช่นปัจจุบันนั้น อาจเป็นเพราะว่าศิษย์เก่าซึ่งถึงแม้จะเป็นข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ก็ไม่เข้าใจว่าระบบและระเบียบของทางราชการทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยขาดอีสระและความคล่องตัวมากเพียงไร เพราะไม่เข้าใจถึงลักษณะและธรรมชาติของมหาวิทยาลัยนั่นเอง ส่วนการที่อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจ ก็อาจด้วยเหตุผลที่ว่าแม้ว่าไม่สามารถ

ออกจากระบบราชการได้ การเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐประเภทวิสาหกิจก็อาจทำให้เกิดความคล่องตัวกว่าการเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการเช่นปัจจุบัน กล่าวโดยสรุปก็คือการอยู่ในระบบราชการเช่นปัจจุบันเป็นทางเลือกสุดท้าย

อย่างไรก็ตามการพิจารณารูปแบบหรือแนวทางการออกจากระบบราชการในระยะหลัง ๆ นี้ มักจะพิจารณาในกรอบกว้างๆ โดยยังขาดแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยไปสู่ระบบใหม่ในรายละเอียด ประกอบกับการไม่ได้รับการยอมรับในเหตุผลและความจำเป็นจากหน่วยงานหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงบประมาณ หรือกระทรวงการคลัง ที่เห็นว่าเมื่อมหาวิทยาลัยยังจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐเป็นหลัก ก็จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามากำกับควบคุมดูแลมหาวิทยาลัยในลักษณะต่างๆ เช่นเดียวกับส่วนราชการอื่นๆ แนวคิดของมหาวิทยาลัย และหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลจึงสวนทางกันเช่นนี้อยู่ตลอดเวลา จนทำให้หนทางของการก้าวออกจากระบบราชการเป็นไปได้ยาก ดังนั้น สิ่งที่มีมหาวิทยาลัยทุกแห่งซึ่งรวมถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะต้องดำเนินการคือ การแสวงหาความคล่องตัวในการดำเนินงานต่าง ๆ ให้มากที่สุดโดยอยู่ภายใต้ระบบราชการ

แนวทางการพัฒนาระบบบริหาร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีโครงสร้างและระบบการบริหารที่คล้ายคลึงกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ กล่าวคือมีการแบ่งหน่วยงานวิชาการ เป็นคณะ/สถาบัน/สำนัก/ศูนย์ การบริหารงานของส่วนกลางจะมีสำนักงานอธิการบดี ประกอบด้วยกองต่างๆ ทำหน้าที่เสมือนเป็นสำนักงานเลขานุการในแต่ละด้านให้แก่มหาวิทยาลัย การบริหารงานมหาวิทยาลัยยึดหลักของการประสานและการกระจายอำนาจและกระจายงานไปตามความเหมาะสมและความสามารถของกลุ่มคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านแตกต่างกันไป การบริหารงานหรือการบังคับบัญชาในมหาวิทยาลัยนั้นมีลักษณะเป็นองค์กรแบบแนวนอน ลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงบริหารมิได้เป็นไปอย่างมีสายการบังคับบัญชา (อมร รักษาสิทธิ์ 2505 : 583) บุคลากรในมหาวิทยาลัยประกอบด้วยบุคลากรสายหลัก คือสาย ก. หรืออาจารย์ และบุคลากรสายสนับสนุนคือสาย ข. และ ค. เพื่อทำหน้าที่ช่วยหรือสนับสนุนทางวิชาการและดำเนินงานด้านธุรการอื่น ๆ แล้ว การจะดำเนินงาน

มหาวิทยาลัยให้เป็นไปโดยเรียบร้อยจำเป็นต้องมีการทำงานอย่างประสานและสนับสนุนซึ่งกันและกัน
ของทุกหน่วยงานและบุคลากรทั้ง 3 สาย การที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ขยายสถานที่โดยการ
จัดการเรียนการสอนที่ศูนย์รังสิตเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง และการพัฒนาวิชาการโดยการจัดการศึกษาทาง
ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพสาขาวิชาอื่น ๆ
อาจทำให้การบริหารงานประสบความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือ การที่
มหาวิทยาลัยเปิดสอนเฉพาะทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มาเป็นระยะเวลาานอาจทำ
ให้บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ระเบียบและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับการจัด
การเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ อันจะมีส่วนทำให้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเกิดปัญหา
ชะงักงันและขาดความคล่องตัว มหาวิทยาลัยจะต้องพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหาร
ของมหาวิทยาลัยให้ดีขึ้น ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้เสนอรายละเอียด
ไว้ในตารางที่ 36 37 และ 38

ตารางที่ 36 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาระบบการบริหาร

แนวทางการพัฒนาระบบการบริหาร	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			t	รวม		
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร				N = 225		
	N = 104			N = 121						
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
ปรับปรุงระบบการบริหารให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานสูงขึ้น	4.81	.46	1	4.79	.50	1	.26	4.80	.48	1
ลดขั้นตอนการทำงานและกระจายอำนาจการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบัน ให้มากที่สุด	4.52	.75	3	4.64	.57	3	-1.30	4.58	.66	3
ปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้น	4.77	.47	2	4.72	.56	2	.65	4.74	.52	2

จากตารางที่ 36 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางการพัฒนาระบบบริหาร เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ปรับปรุงระบบการบริหารให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานสูงขึ้น ($\bar{X} = 4.80$) ปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการ และงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้น ($\bar{X} = 4.74$) ลดขั้นตอนการทำงานและกระจายอำนาจการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบันให้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างของอาจารย์ประจำที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ และไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 37 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาระบบการบริหาร

แนวทางการพัฒนาระบบการบริหาร	$\bar{X}$	S.D.	Rank
ปรับปรุงระบบการบริหารให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานสูงขึ้น	4.75	0.48	1
ลดขั้นตอนการทำงานและกระจายอำนาจการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบัน ให้มากที่สุด	4.53	0.74	2
ปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้น	4.44	0.70	3

จากตารางที่ 37 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางการพัฒนาระบบการบริหาร เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ปรับปรุงระบบการบริหารให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานสูงขึ้น ($\bar{X} = 4.75$) ลดขั้นตอนการทำงานและกระจายอำนาจการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบันให้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้น ($\bar{X} = 4.44$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าสองอันดับแรกมีค่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด และอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูง

ตารางที่ 38 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า เรื่องแนวทางการพัฒนาระบบการบริหาร

แนวทางการพัฒนาระบบการบริหาร	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
ปรับปรุงระบบการบริหารให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานสูงขึ้น	4.80	.48	1	4.75	.48	1	1.19	4.77	.48	1
ลดขั้นตอนการทำงานและกระจายการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบัน ให้มากที่สุด	4.58	.66	3	4.53	.74	2	.97	4.54	.72	2
ปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้น	4.74	.52	2	4.44	.70	3	6.09***	4.53	.66	3

จากตารางที่ 38 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางการพัฒนาระบบบริหาร เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ปรับปรุงระบบบริหารให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานสูงขึ้น ($\bar{x} = 4.77$) ลดขั้นตอนการทำงานและกระจายอำนาจการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบันให้มากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$) ปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้น ($\bar{x} = 4.53$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญระหว่างอันดับที่ 2 และ 3 กล่าวคือ อาจารย์ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้นเป็นอันดับที่ 2 และการลดขั้นตอนการทำงานและกระจายอำนาจการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบันให้มากที่สุด เป็นอันดับที่ 3 แต่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับการลดขั้นตอนการทำงานและกระจายอำนาจการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบันให้มากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 และการปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการ และงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้นเป็นอันดับที่ 3 และปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 1 ข้อ คือ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการ และงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้น

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด ศิษย์เก่า 42 คน และอาจารย์ 12 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยปรับปรุงระบบการบริหารให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานสูงขึ้น และให้มีการลดขั้นตอนการทำงานและกระจายอำนาจออกจากส่วนกลางให้หน่วยงานระดับต่าง ๆ ให้มากที่สุด ขณะที่อาจารย์ 8 คน และศิษย์เก่า 18 คน เสนอให้มีการปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการต่าง ๆ ให้มีคุณภาพมากขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่า มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงระบบบริหารให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานสูงขึ้นมากที่สุด และอาจารย์เห็นความสำคัญของการปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการให้มีคุณภาพมากขึ้นก่อนการลดขั้นตอนการทำงานและการกระจายอำนาจการบริหารให้คณะ/สำนัก/สถาบัน ขณะที่ศิษย์เก่าเห็นความสำคัญของการลดขั้นตอนการทำงานและการกระจายอำนาจการบริหารก่อนการปรับปรุงระบบงานสนับสนุนวิชาการและงานธุรการ ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดทั้ง 3 อันดับ และ

ไม่ห่างกันมาก เพราะทั้ง 3 เรื่องเป็นแนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นและเป็นความจำเป็นทั้งสิ้น

คุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง

การบริหารงานมหาวิทยาลัยยากและแตกต่างกว่าการบริหารงานของกระทรวง ทบวง กรมโดยทั่วไป เพราะมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันวิชาการซึ่งนอกจากจะมีภาระหน้าที่ที่แตกต่างจากกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ แล้ว ยังแตกต่างกับสถาบันการศึกษาระดับอื่น ๆ ด้วย บุคลากรที่ทำงานอยู่ในมหาวิทยาลัยนั้น แม้จะมีสถานภาพเป็น "ข้าราชการ" เช่นเดียวกับหน่วยงานอื่น ๆ แต่ก็มีลักษณะพิเศษแตกต่างออกไปเป็นอย่างมาก มหาวิทยาลัยประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างลึกซึ้งในสาขาวิชาต่าง ๆ มากมายหลายแขนงและแตกต่างกันไป การเป็นผู้นำบุคคลที่มีความรู้สูงในสาขาวิชาที่แตกต่างกันไปเช่นนี้ ย่อมไม่สามารถใช้วิธีการควบคุมบังคับบัญชาอย่างแข็งขันได้ ผู้นำในมหาวิทยาลัยจึงมีสถานภาพเป็นเพียงผู้นำในบรรดาผู้ที่เสมอกันเท่านั้น (อมร รักษาสิทธิ์ 2505 : 583) การบริหารมหาวิทยาลัยให้บรรลุเป้าหมายหรือภารกิจทั้ง 4 ประการ โดยมีลักษณะและองค์ประกอบบุคลากรดังกล่าวจึงเป็นเรื่องยาก ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งอธิการบดี จะต้องมีคุณลักษณะพิเศษที่สำคัญและแตกต่างจากผู้บริหารหน่วยงานอื่นอยู่หลายประการ ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 39 40 และ 41

ตารางที่ 39 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง

คุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง	ไม่เคย/ไม่มี ตำแหน่งบริหาร			เคย/มี ตำแหน่งบริหาร			t	รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ	4.36	.82	6	4.43	.76	6	-.64	4.40	.78	6
มีความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหาร	4.84	.40	1	4.79	.47	1	.82	4.81	.44	1
มีทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ชัดเจนและเหมาะสม	4.75	.56	2	4.73	.57	2	.25	4.74	.56	2
มีคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นกลาง	4.61	.63	3	4.71	.63	3	-1.15	4.66	.63	3
มีความสามารถในการระดมและแสวงหาทรัพยากร	4.44	.77	5	4.44	.71	5	.04	4.44	.73	5
มีความสามารถในการติดต่อประสานกับองค์กรภายนอก ได้เป็นอย่างดี	4.57	.68	4	4.46	.72	4	1.16	4.51	.71	4

จากตารางที่ 39 พบว่าอาจารย์เห็นว่าผู้บริหารระดับสูงที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ควรมีคุณลักษณะสำคัญเรียงตามลำดับ ดังนี้ มีความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหาร ($\bar{X} = 4.81$) มีทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ชัดเจนและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.74$) มีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นกลาง ($\bar{X} = 4.66$) และอันดับสุดท้าย มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ($\bar{X} = 4.40$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดและมากก่อนข้างสูงทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญและไม่ปรากฏพบความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 40 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง

คุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง	$\bar{X}$	S.D.	Rank
มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ	4.05	0.86	6
มีความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหาร	4.78	0.52	1
มีทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ชัดเจนและเหมาะสม	4.60	0.60	2
มีคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นกลาง	4.55	0.72	3
มีความสามารถในการระดมและแสวงหาทรัพยากร	4.24	0.89	5
มีความสามารถในการติดต่อประสานกับองค์กรภายนอก	4.43	0.76	4

ได้เป็นอย่างดี

จากตารางที่ 40 พบว่าศิษย์เก่ามีความเห็นว่าคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูงที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ มีความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหาร ($\bar{X} = 4.78$) มีทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ชัดเจนและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.60$) มีคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นกลาง ($\bar{X} = 4.55$) และอันดับสุดท้าย มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ($\bar{X} = 4.05$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดและมากก่อนข้างสูงทุกข้อ

ตารางที่ 41 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญผู้บริหารระดับสูง

คุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ	4.40	.78	6	4.05	.86	6	5.24***	4.15	.85	6
มีความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหาร	4.81	.44	1	4.78	.52	1	.75	4.79	.49	1
มีทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ชัดเจนและเหมาะสม	4.74	.56	2	4.60	.60	2	2.89**	4.64	.59	2
มีคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นกลาง	4.66	.63	3	4.55	.72	3	2.21*	4.58	.69	3
มีความสามารถในการระดมและแสวงหารายได้	4.44	.73	5	4.24	.89	5	2.84**	4.30	.85	5
มีความสามารถในการติดต่อประสานกับองค์กรภายนอก ได้เป็นอย่างดี	4.51	.71	4	4.43	.76	4	1.04	4.45	.75	4

จากตารางที่ 41 พบว่า อาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่าผู้บริหารระดับสูงที่เหมาะสมที่สุด
เป็นผู้นำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ควรมีคุณลักษณะสำคัญเรียงตามลำดับ ดังนี้ มีความสามารถและ
ประสิทธิภาพในการบริหาร ($\bar{X} = 4.79$) มีทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ชัดเจนและเหมาะสม
($\bar{X} = 4.64$) มีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นกลาง ($\bar{X} = 4.58$) และอันดับสุดท้ายมีความ
เป็นผู้นำทางวิชาการ ($\bar{X} = 4.15$)

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า ไม่พบความแตกต่าง
ในการให้อันดับความสำคัญ แต่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.05 .01 และ .001 จำนวน 4 ข้อดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในคุณลักษณะมีคุณธรรม
จริยธรรมและความเป็นกลาง มีทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ชัดเจนและเหมาะสม มีความสามารถ
ในการระดมและแสวงหาทรัพยากร และมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด อาจารย์และศิษย์เก่า 35 คน เสนอว่าผู้บริหาร
ระดับสูงของมหาวิทยาลัยนั้น ควรมีความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหาร อาจารย์ 7 คน
และศิษย์เก่า 17 คน เสนอว่าควรมี คุณธรรม จริยธรรม และความเป็นกลางไม่เล่นพรรค
เล่นพวก ศิษย์เก่า 15 คน เสนอว่าควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ ข้าราชการ ศิษย์
ปัจจุบันและศิษย์เก่า เพื่อให้มีความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีการประสานงานกัน อันจะนำมหาวิทยาลัย
ไปสู่ความเป็นเลิศ

จากผลการวิจัย พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่า คุณลักษณะที่สำคัญ
ที่สุดของผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย คือ การมีความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหาร
และมีการให้อันดับความสำคัญกับคุณลักษณะอื่น ๆ ตรงกันทุกอันดับ ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า 3
อันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ส่วน 3 อันดับหลังอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง การที่อาจารย์ให้ค่า
เฉลี่ยของคุณสมบัติทุกข้อสูงกว่าศิษย์เก่าซึ่งอาจเป็นเพราะอาจารย์เป็นบุคลากรที่อยู่ในประชาคมที่
ได้รับผลกระทบทั้งบวกและลบจากผู้บริหารมากกว่าศิษย์เก่าซึ่งอยู่นอกประชาคม ข้อที่น่าสังเกต คือ
ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางวิชาการ แต่อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับคุณลักษณะ
การเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นอันดับสุดท้าย แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง
การที่อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็น เช่นนี้ อาจเป็นเพราะเห็นว่าบทบาทของผู้นำมหาวิทยาลัย

เป็นบทบาทของผู้บริหารมากกว่าบทบาทของนักวิชาการ การจะนำมหาวิทยาลัยไปสู่ความก้าวหน้าหรือความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยคุณสมบัติ 5 อันดับแรก ซึ่งเป็นคุณสมบัติด้านการบริหารมากกว่าคุณสมบัติด้านวิชาการ นอกจากนี้แม้ว่ามหาวิทยาลัยจะอยู่ในสภาพการที่ต้องระดมและแสวงหาทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและขยายตัวมากเพียงใดก็ตาม แต่อาจารย์และศิษย์เก่าก็เห็นว่าคุณสมบัติข้อนี้มีความสำคัญเป็นรองคุณสมบัติด้านอื่น ๆ คือให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 5

วิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูง

ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการเมือง บรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยได้เพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลต่อการบริหารมหาวิทยาลัย เพราะตามปรัชญาและแนวคิดของมหาวิทยาลัยนั้น บุคคลทุกคนในมหาวิทยาลัยมีความเท่าเทียมกันในทางวิชาการ ความรู้จากใคร่ผู้หนึ่งย่อมมีความสำคัญต่อมหาวิทยาลัยและสาขาวิชานั้น ๆ เท่าเทียมกันควมมีอิสระและเสรีภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้มีรูปแบบการปกครองแบบเสรี การบริหารงานต้องถือหลักของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม (อุทัย เลาหวิเชียร 2532 : 378) จากลักษณะพิเศษต่าง ๆ เหล่านี้ ประกอบกับการที่มหาวิทยาลัยต้องปรับตนเองให้เข้ากับเงื่อนไขของความเป็นประชาธิปไตยของประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยมีวิธีการที่ได้มาซึ่งผู้บริหารที่แตกต่างจากหน่วยราชการอื่น ๆ ที่รัฐจะใช้อำนาจในการคัดสรรหรือแต่งตั้งผู้บริหารโดยไม่ถามความเห็นของคนในองค์กร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีวิธีการได้มาซึ่งผู้บริหารที่ไม่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ มากนัก กล่าวคือตามกฎหมายแล้วการตัดสินใจเลือกผู้บริหารระดับสูงเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งอาจจะกำหนดแนวปฏิบัติการสรรหาผู้บริหารแตกต่างกัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีการพัฒนาปรับปรุงแนวปฏิบัติในการสรรหาผู้บริหารในรายละเอียดขึ้นมาโดยตลอด ซึ่งขณะนี้ก็อยู่ระหว่างการร่างแนวทางการสรรหาผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกระดับ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติอย่างเป็นระเบียบต่อไป ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 42 43 และ 44

ตารางที่ 42 · ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับวิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูง

วิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูง	ไม่เคย/ไม่มี		เคย/มี		t	รวม				
	ตำแหน่งบริหาร		ตำแหน่งบริหาร			N = 225				
	N = 104		N = 121							
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
มีกระบวนการเลือกตั้งหรือชาวเสี่ยงจากคนใน ประชาคมและศิษย์เก่า	4.23	1.09	1	4.13	1.78	1	.64	4.18	1.13	1
มอบอำนาจให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้เสนอ ชื่อต่อสภามหาวิทยาลัย	3.08	1.29	2	3.27	1.27	2	-1.07	3.18	1.28	2
ให้อยู่ในดุลพินิจและอำนาจของสภามหาวิทยาลัย	2.39	1.27	3	2.71	1.43	3	-1.77	2.57	1.37	3

จากตารางที่ 42 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีวิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูงที่เหมาะสมเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ มีกระบวนการเลือกตั้งหรือหวั้งเสี่ยงจากคนในประชาคมและศิษย์เก่า ($\bar{X} = 4.18$) มอบอำนาจให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้เสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.18$) ให้อยู่ในดุลพินิจและอำนาจของสภามหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 2.57$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูงและห่างมากจากอันดับที่ 2 และ 3 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างของอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญและไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 43 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับวิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูง

วิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูง	$\bar{X}$	S.D.	Rank
มีกระบวนการเลือกตั้งหรือหยั่งเสียงจากคนในประชาคมและศิษย์เก่า	4.08	1.14	1
มอบอำนาจให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้เสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัย	3.71	1.10	2
ให้อยู่ในดุลพินิจและอำนาจของสภามหาวิทยาลัย	3.11	1.28	3

จากตารางที่ 43 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีวิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูงเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ มีกระบวนการเลือกตั้งหรือหยั่งเสียงจากคนในประชาคมและศิษย์เก่า ($\bar{X} = 4.08$) มอบอำนาจให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้เสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.71$) ให้อยู่ในดุลพินิจและอำนาจของสภามหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.11$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง และห่างอันดับที่ 2 และ 3 พอสมควร

ตารางที่ 44 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างของอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับวิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูง

วิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูง	อาจารย์			ศิษย์เก่า			รวม			
	N = 225			N = 524			N = 749			
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
มีกระบวนการเลือกตั้งหรือหยั่งเสียงจากคนใน ประชาคมและศิษย์เก่า	4.18	1.13	1	4.08	1.14	1	1.08	4.11	1.14	1
มอบอำนาจให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้เสนอ ชื่อต่อสภามหาวิทยาลัย	3.18	1.28	2	3.71	1.10	2	-5.15***	3.55	1.18	2
ให้อยู่ในดุลพินิจและอำนาจของสภามหาวิทยาลัย	2.57	1.37	3	3.11	1.28	3	-4.70***	2.94	1.33	3

จากตารางที่ 44 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีวิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูงที่เหมาะสมเรียงลำดับตามความสำคัญดังนี้ มีกระบวนการเลือกตั้งหรือหยั่งเสียงจากคนในประชาคมและศิษย์เก่า ($\bar{X} = 4.11$) มอบอำนาจให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้เสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.55$) ให้อยู่ในดุลพินิจและอำนาจของสภามหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 2.94$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง และห่างจากอันดับที่ 2 และ 3 ก่อนข้างมาก

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ แต่เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นก็ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 2 ข้อ กล่าวคือ ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ในการมอบอำนาจให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้เสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัย และการให้อยู่ในดุลพินิจและอำนาจของสภามหาวิทยาลัย

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด ศิษย์เก่า 8 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้คนในประชาคมและศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเลือกผู้บริหารของตน

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่าวิธีการสรรหาผู้บริหารระดับสูงที่เหมาะสมที่สุดนั้นคือ การมีกระบวนการเลือกตั้งหรือหยั่งเสียงจากคนในประชาคมและศิษย์เก่า ส่วนวิธีการที่อาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่าเหมาะสมเป็นอันดับสุดท้ายคือ การให้อยู่ในดุลพินิจและอำนาจของสภามหาวิทยาลัย สิ่งนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องย่อมต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกผู้นำของตนเองมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของหน่วยงานต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เรื่องหลักการและรูปแบบการสรรหาอธิการบดีที่หน่วยงานส่วนใหญ่เห็นสมควรให้มีการสรรหาอธิการบดีตามแนวทางเดิม กล่าวคือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหา และมีวิธีการสรรหาโดยการหยั่งเสียง เพื่อสำรวจความคิดเห็นจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ อาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษา และศิษย์เก่า อย่างไรก็ตามผลของการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยนี้มีส่วนทำให้เกิดระบบการเมืองขึ้นภายในมหาวิทยาลัย และเกิดผลกระทบในทางลบอันเป็นการสร้าง "ภาพพจน์ที่เสียหาย" ในสายตาของบุคคลภายนอกให้แก่มหาวิทยาลัย แต่การจะกลับไปใช้วิธีการแต่งตั้ง

ผู้บริหารโดยการไม่สอบถามความเห็นของคนในประชาคมเป็นเรื่องที่ไม่อาจกระทำได้ มหาวิทยาลัยจึงต้องพยายามหาแนวทางส่งเสริมให้ระบบการสรรหาผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่สร้างความกดดันทางการเมือง ความขัดแย้งหรือความแตกแยกภายในมหาวิทยาลัยอันจะเป็นเครื่องจุดรั้งการพัฒนาหรือการเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัยให้เกิดความชะงักงันไปโดยใช่เหตุ

ระบบการบริหารบุคคล

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมหนึ่งในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย อธิการบดีถูกเทียบตำแหน่งเท่ากับอธิบดี แม้จะมีคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) เป็นผู้ควบคุมดูแลและรับผิดชอบด้านการบริหารบุคคล แต่หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารบุคคลส่วนใหญ่ก็อนุโลมใช้ตามระเบียบข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ซึ่งมีลักษณะไม่สอดคล้องกับลักษณะองค์กรอย่างมหาวิทยาลัย (พรเทพ พัฒนานุรักษ์ 2532 : 16) ระเบียบการรับบรรจุอาจารย์ที่มีลักษณะ "เข้าง่าย ออกยาก" ระบบค่าตอบแทนหรืออัตราเงินเดือนที่ต่ำ การเลื่อนขั้นตำแหน่งที่ต้องดำเนินไปตามขั้นตอนและกฎระเบียบต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถดึงบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัยได้ มหาวิทยาลัยต้องสูญเสีย "มันสมอง" หรืออาจารย์ที่มีคุณภาพจำนวนหนึ่งให้แก่ภาคเอกชนหรือหน่วยงานภายนอกที่ให้ค่าตอบแทนสูง การต้องดำเนินงานภายใต้กฎระเบียบหรือขั้นตอนต่างๆ ของทางราชการอย่างมากมาย มีผลทำให้ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยมีสภาพไม่แตกต่างไปจากข้าราชการพลเรือนอื่น ๆ ส่วนใหญ่ การทำงานมีประสิทธิภาพต่ำในลักษณะ "เช้าสาม เย็นสาม" เพราะขาดระบบที่จะกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวและพัฒนาตนเอง อาจารย์และข้าราชการจำนวนหนึ่ง จึงมีสภาพเหมือน "ไม้ตายซาก" (dead wood) หรือสิ่งไร้ประโยชน์ที่มีความสว่างงามซึ่งไม่สามารถเคลื่อนไหว แต่ก็ยังสามารถอยู่ในมหาวิทยาลัยได้โดยไม่ต้องพัฒนาตนเอง ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าการจะผลักดันมหาวิทยาลัยออกไปจากระบบราชการนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก แต่สิ่งที่สามารถดำเนินการได้คือ การปรับปรุงระบบภายในต่าง ๆ ให้มีความคล่องตัวมากขึ้น ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยก็ได้ตระหนักถึงความจำเป็นข้อนี้ จึงได้ให้มีการศึกษาวิเคราะห์และประชุมสัมมนาเพื่อแสวงหาแนวทางที่จะปรับปรุงระบบต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยซึ่งรวมถึงระบบการบริหารบุคคล เพื่อให้มีความคล่องตัวยิ่งขึ้น โดยพิจารณาแนวทาง

หลักที่สามารถใช้ร่วมกันได้ในทุกมหาวิทยาลัย ส่วนเรื่องแนวปฏิบัติในรายละเอียดนั้น แต่ละสถาบัน
ต้องพิจารณาหาทางปรับปรุงพัฒนาระบบภายในของตนเอง ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับเรื่องนี้
ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 45 46 และ 47

ตารางที่ 45 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับระบบการบริหารงานบุคคล

ระบบการบริหารบุคคล	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			t	รวม		
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร				N = 225		
	N = 104			N = 121				$\bar{X}$	S.D.	Rank
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูง เข้าทำงานในมหาวิทยาลัย	4.72	.50	1	4.83	.42	1	-1.86	4.78	.46	1
ปลดปล่อยบุคลากรที่ไม่มีประสิทธิภาพออกจาก มหาวิทยาลัยได้โดยง่าย	4.27	.99	6	4.35	.94	4	-.59	4.31	.96	5
ให้ค่าตอบแทนที่ยืดหยุ่นตามความสามารถ และผลงานที่ปรากฏ	4.30	.99	4	4.33	.82	5	-.24	4.32	.90	4
ติดตาม ประเมินและรายงานผลการทำงาน ของบุคลากรทุกสายงาน	4.28	.83	5	4.32	.82	6	-.40	4.30	.82	6
สร้างและพัฒนาผู้บริหารทุกระดับและสายงาน	4.41	.80	3	4.56	.63	3	-1.58	4.49	.72	3
ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานตาม ความพอใจและความมุ่งหมายของตน	3.97	1.08	7	3.85	1.10	7	.78	3.90	1.09	7
ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการทำงาน เป็นทีม	4.48	.70	2	4.58	.62	2	-1.17	4.54	.66	2

จากตารางที่ 45 พบว่าอาจารย์เห็นว่าระบบการบริหารบุคคลของมหาวิทยาลัย
ควรมีลักษณะที่สามารถจะดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ คัดเลือก
บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูงเข้าทำงานในมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.78$) ส่งเสริมให้เกิด
ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.54$) สร้างและพัฒนาผู้บริหารทุกระดับและสายงาน
($\bar{X} = 4.49$) และอันดับสุดท้าย ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานตามความพอใจและความ
มุ่งหมายของตน ($\bar{X} = 3.90$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า สองอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
ส่วนอันดับอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูง

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่ง
บริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ
กล่าวคือ มีการสลับที่ในการให้อันดับความสำคัญระหว่างอันดับที่ 4 5 และ 6 แต่ไม่ปรากฏความ
แตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 46 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับระบบการบริหารบุคคล

ระบบการบริหารบุคคล	$\bar{X}$	S.D.	Rank
คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูงเข้าทำงาน ในมหาวิทยาลัย	4.77	0.51	1
ปลดถ่ายบุคลากรที่ไม่มีประสิทธิภาพออกจากมหาวิทยาลัย ได้โดยง่าย	3.93	1.10	6
ให้ค่าตอบแทนที่ยกหย่นตามความสามารถและผลงาน ที่ปรากฏ	4.23	0.91	5
ติดตาม ประเมินและรายงานผลการทำงานของ บุคลากรทุกสายงาน	4.30	0.76	4
สร้างและพัฒนาผู้บริหารทุกระดับและสายงาน	4.57	0.66	3
ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานตามความพอใจ และความมุ่งหมายของตน	3.70	1.12	7
ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม	4.60	0.66	2

จากตารางที่ 46 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่าระบบบริหารบุคคลของมหาวิทยาลัยควรมีลักษณะที่สามารถจะดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูงเข้าทำงานในมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.77$) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.60$) สร้างและพัฒนาผู้บริหารทุกระดับและสายงาน ($\bar{X} = 4.57$) และอันดับสุดท้าย ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานตามความพอใจและความมุ่งหวังของตน ($\bar{X} = 3.70$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าสามอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ส่วนอันดับอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์มาก่อนข้างสูง

ตารางที่ 47 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับระบบการบริหารงานบุคคล

ระบบการบริหารงานบุคคล	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
คัดเลือกรับบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูง เข้าทำงานในมหาวิทยาลัย	4.78	.46	1	4.77	.51	1	.10	4.77	.49	1
ปลดปล่อยบุคลากรที่ไม่มีประสิทธิภาพออกจาก มหาวิทยาลัยได้โดยง่าย	4.31	.96	5	3.93	1.10	6	4.49***	4.05	1.08	6
ให้ค่าตอบแทนที่ยืดหยุ่นตามความสามารถ และผลงานที่ปรากฏ	4.32	.90	4	4.23	.91	5	.87	4.26	.91	5
ติดตาม ประเมินและรายงานผลการทำงาน ของบุคลากรทุกสายงาน	4.30	.82	6	4.30	.76	4	.02	4.30	.78	4
สร้างและพัฒนาผู้บริหารทุกระดับและสายงาน	4.49	.72	3	4.57	.66	3	-1.72	4.54	.68	3
ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานตามความพอใจ และความมุ่งหมายของตน	3.90	1.09	7	3.70	1.12	7	2.28**	3.76	1.11	7
ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม	4.54	.66	2	4.60	.66	2	-1.17	4.58	.66	2

จากตารางที่ 47 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นว่า ระบบบริหารบุคคลของมหาวิทยาลัยควรมีลักษณะที่สามารถจะดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูงเข้าทำงานในมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.77$) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.58$) สร้างและพัฒนาผู้บริหารทุกระดับและสายงาน ($\bar{X} = 4.54$) และอันคับสุดท้าย ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานตามความพอใจและความมุ่งหมายของตน ($\bar{X} = 3.76$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยโดย สามอันดับแรก อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ส่วนอันดับอื่นๆ อยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูง

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ กล่าวคือ มีการสลับที่ในการให้อันดับระหว่างที่ 4 5 และ 6 และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็น พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 จำนวน 2 ข้อ ดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่า ในการส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานตามความพอใจและความมุ่งหมายของตน และการปลดปล่อยบุคลากรที่ไม่มีประสิทธิภาพออกจากมหาวิทยาลัยได้โดยง่าย

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่า ระบบการบริหารบุคคลควรมีลักษณะที่สามารถคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถสูงเข้าทำงานในมหาวิทยาลัยเป็นอันดับแรกได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเล็งเห็นว่า ปัจจุบันมหาวิทยาลัยกำลังประสบ "ปัญหาวิกฤติ" ในด้านบุคลากรสายหลัก คือสายอาจารย์ เพราะระบบค่าตอบแทนของราชการไม่ดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัย ขณะเดียวกันก็ผลักดันอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถให้ออกไปจากมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น อาจารย์ที่ยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ในมหาวิทยาลัยในปัจจุบันจึงอาจมี 2 ประเภท ประเภทแรกคือกลุ่มอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถซึ่งยังรักอิสระและอาชีพของการเป็นนักวิชาการ อีกประเภทหนึ่งคือกลุ่มอาจารย์ที่กลายเป็นไม้ตายซาก หรืออยู่ในสาขาวิชาที่ไม่เป็นที่ต้องการของภาคเอกชนมากนัก การที่อาจารย์และข้าราชการมองเห็นว่า ระบบการบริหารบุคคลควรมีลักษณะที่สามารถส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมเป็นอันดับที่ 2 นั้น อาจเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น ระบบการได้มาซึ่งผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดระบบการเมืองหรือการแบ่งพรรคแบ่งพวกขึ้นภายในมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจึงควร

ดำเนินการแก้ไข ส่วนระบบการทำงานเป็นทีมซึ่งมีข้อดีหลายประการเช่นช่วยสร้างหรือพัฒนา
 ความเป็นผู้นำขึ้นในบุคลากรสายหรือระดับต่าง ๆ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนามากกว่าการทำงาน
 แบบต่างคนต่างทำ ประเด็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญแก่
 การส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานตามความพอใจและความมุ่งหมายของตนเป็นอันดับสุดท้าย
 แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มาก่อนข้างต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเห็นว่าการปล่อยยให้แต่
 ละบุคคลทำงานตามความพอใจและความมุ่งหวังของตนโดยปราศจากการควบคุมหรือการกำหนด
 เป้าหมายของส่วนรวมไว้นั้น อาจมีแนวโน้มที่จะทำให้การทำงานยังมีประสิทธิภาพต่ำลง ความ
 คาดหวังต่อระบบบริหารบุคคลทุกประการดังที่กล่าวมาแล้วนี้ บางเรื่องมหาวิทยาลัยสามารถปรับปรุง
 พัฒนาระบบภายในของตนได้ แต่บางเรื่องต้องการการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือหลักการของ
 ระบบการบริหารบุคคลของสถาบันอุดมศึกษาโดยส่วนรวม

แหล่งทรัพยากร

มหาวิทยาลัยของรัฐโดยทั่วไปนั้น ได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณจากรัฐบาลเป็น
 ด้านหลัก แต่งบประมาณที่ได้รับนั้นก็เพียงพอต่อการพัฒนาหรือการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ของ
 มหาวิทยาลัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ หากมหาวิทยาลัยปรารถนาจะตอบสนองความต้องการของสังคม
 ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพแล้ว มหาวิทยาลัยมีความจำเป็นต้องหารายได้จากแหล่ง
 อื่นมาสมทบกับงบประมาณแผ่นดินเพื่อใช้ในการดำเนินกิจการของตน (วรากรณ์ สามโกเศศและ
 คณะ 2532 : 2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็อยู่ในสภาพเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ กล่าวคือ
 ต้องแสวงหางบประมาณหรือทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ เช่น เงินรายได้พิเศษของมหาวิทยาลัย
 เงินค่าธรรมเนียมการศึกษา เงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ตลอดจนการระดมทุน
 จากศิษย์เก่าและบุคคลทั่วไป เพื่อนำมาดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัย หากเปรียบเทียบกับ
 มหาวิทยาลัยอื่น ๆ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กำลังประสบปัญหาที่ค่อนข้างวิกฤติเพราะตั้งแต่แผน
 พัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยเริ่มขยายตัวทางกายภาพและทางวิชาการเป็น
 อย่างมาก กล่าวคือ มีการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิตและเริ่มจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์
 เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ การขยายตัวทั้ง 2 มิติของ
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเรื่องที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐต่ำกว่ามหาวิทยาลัยอื่น ๆ โดยการเปรียบเทียบกับกลุ่มสาขาวิชาเดียวกัน (กฤษฎา โภภัสวัฒนา 2530 : 145) แม้รัฐจะยอมรับหรืออนุมัติให้มหาวิทยาลัยมีการขยายตัวทั้งทางกายภาพและทางวิชาการได้ แต่ก็จัดสรรงบประมาณให้ไม่เต็มที่หรือเพียงพอต่อการพัฒนาหรือการขยายตัว มหาวิทยาลัยจึงต้องพยายามระดมและแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้จ่ายให้เพียงพอ ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 48 49 และ 50

ตารางที่ 48 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับแหล่งทรัพยากร

แหล่งทรัพยากร	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			รวม			
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร						
	N = 104			N = 121			N = 225			
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
การขายบริการทางวิชาการ	4.13	.95	4	4.06	.92	4	.56	4.09	.93	4
เงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ	4.41	.77	1	4.23	.79	1	1.65	4.32	.78	1
การระดมทุนจากศิษย์เก่า	3.55	1.05	7	3.57	.94	7	-.15	3.56	.99	7
เงินรายได้จากค่าธรรมเนียมของมหาวิทยาลัย	3.92	1.00	6	3.91	1.01	6	.07	3.92	1.00	6
เงินรายได้จากการจัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย	4.16	.85	3	4.22	.85	2	-.51	4.19	.85	2
ดอกผลจากกองทุนถาวร (Endowment Fund) ที่มีอยู่	4.18	.85	2	4.09	.91	3	.71	4.13	.88	3
งบประมาณแผ่นดิน	4.10	.99	5	3.97	1.09	5	.88	4.03	1.04	5

จากตารางที่ 48 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้ เงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ($\bar{X} = 4.32$) เงินรายได้จากการจัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.19$) ดอกผลจากกองทุนถาวร (Endowment Fund) ที่มีอยู่ ($\bar{X} = 4.13$) และอันดับสุดท้าย การระดมทุนจากศิษย์เก่า ($\bar{X} = 3.56$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ กล่าวคือมีการสลับที่ในการให้อันดับความสำคัญ ระหว่างอันดับที่ 2 และ 3 แต่ไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 49 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากร

แหล่งทรัพยากร	$\bar{X}$	S.D.	Rank
การขายบริการทางวิชาการ	3.95	1.06	5
เงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ	4.08	0.92	1
การระดมทุนจากศิษย์เก่า	3.23	1.02	7
เงินรายได้จากค่าธรรมเนียมของมหาวิทยาลัย	3.55	1.02	6
เงินรายได้จากการจัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย	3.97	0.97	4
ดอกผลจากกองทุนถาวร (Endowment Fund) ที่มีอยู่	4.01	0.91	3
งบประมาณแผ่นดิน	4.02	1.00	2

จากตารางที่ 49 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เรียงลำดับตามความสำคัญดังนี้ เงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ($\bar{X} = 4.08$) งบประมาณแผ่นดิน ($\bar{X} = 4.02$) ดอกผลจากกองทุนถาวร (Endowment Fund) ที่มีอยู่ ($\bar{X} = 4.01$) และอันดับสุดท้าย การระดมทุนจากศิษย์เก่า ($\bar{X} = 3.23$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากเกือบทุกข้อ ยกเว้นอันดับสุดท้ายที่อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตารางที่ 50 เปรียบเทียบความเห็นของอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากร

แหล่งทรัพยากร	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
การขยายบริการทางวิชาการ	4.09	.93	4	3.95	1.06	5	1.85	3.99	1.02	5
เงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ	4.32	.78	1	4.08	.92	1	3.42**	4.15	.88	1
การระดมทุนจากศิษย์เก่า	3.56	.99	7	3.23	1.02	7	3.80***	3.33	1.02	7
เงินรายได้จากค่าธรรมเนียมของมหาวิทยาลัย	3.92	1.00	6	3.55	1.02	6	4.26***	3.66	1.03	6
เงินรายได้จากการจัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย	4.19	.85	2	3.97	.97	4	2.91**	4.04	.94	3
คอกผลจากกองทุนถาวร (Endowment Fund) ที่มีอยู่	4.13	.88	3	4.01	.91	3	1.65	4.05	.90	2
งบประมาณแผ่นดิน	4.03	1.04	5	4.02	1.00	2	.20	4.02	1.01	4

จากตารางที่ 50 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความคิดเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ($\bar{x} = 4.15$) คอกผลจากกองทุนถาวร (Endowment Fund) ที่มีอยู่ ($\bar{x} = 4.05$) เงินรายได้จากการจัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย ($\bar{x} = 4.04$) และอันดับสุดท้ายการระดมทุนจากศิษย์เก่า ($\bar{x} = 3.33$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากเกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญค่อนข้างมาก กล่าวคือ มีการสลับที่ในการให้อันดับความสำคัญ ระหว่างอันดับที่ 2 3 4 และ 5 และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นก็พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 จำนวน 4 ข้อ ทั้งนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการแสวงหาทรัพยากรจากเงินรายได้จากการจัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย เงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ การระดมทุนจากศิษย์เก่าและเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมของมหาวิทยาลัย

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่ามหาวิทยาลัยควรแสวงหาทรัพยากรโดยการขอเงินทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นอันดับแรก ซึ่งอาจเป็นเพราะเคยเห็นตัวอย่างที่มีรัฐบาลหรือองค์กรของต่างประเทศ ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยบางแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้น ๆ ของการก่อตั้งและการพัฒนาของสถาบัน ส่วนแหล่งทรัพยากรอื่น ๆ อาจารย์และศิษย์เก่าให้อันดับความสำคัญแตกต่างกันไป ประเด็นที่น่าสังเกตมีหลายประเด็นเช่น ศิษย์เก่ายังคงให้ความสำคัญแก่งบประมาณแผ่นดินเป็นอันดับที่ 2 ขณะที่อาจารย์ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 5 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาจารย์รู้และเข้าใจดีว่างบประมาณแผ่นดินที่ได้รับในระยะเวลาที่ผ่านมาไม่มีมากเพียงพอ จึงไม่คาดหวังให้เป็นแหล่งงบประมาณหลักอีกต่อไป ความเห็นที่สอดคล้องกันของอาจารย์กับศิษย์เก่าอีก 2 ประการ คือ การให้ความสำคัญกับเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษาต่างๆ ของมหาวิทยาลัย เป็นอันดับที่ 6 และให้ความสำคัญกับการระดมทุนจากศิษย์เก่าเป็นอันดับสุดท้าย ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะแม้รัฐบาลจะกำหนดนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐปรับปรุงการเก็บค่า

ธรรมเนียมการศึกษาต่าง ๆ ให้สูงขึ้น แต่ก็ทำได้อย่างจำกัด ในส่วนของศิษย์เก่าชั้นมหาวิทยาลัย มีการรณรงค์ขอระดมทุนเพื่อนำมาดำเนินการต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่ก็ทำได้ในขอบเขตจำกัด และจำเป็นต้องมีการปรับกลยุทธ์หรือวิธีการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการต่าง ๆ นี้ มหาวิทยาลัยต้องทำความเข้าใจกับรัฐว่าจะต้องไม่นำเรื่องนี้เป็นเหตุผลที่จะลดการสนับสนุนหรือจัดสรรงบประมาณให้มหาวิทยาลัยน้อยลง (วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ 2532 : 2) อนึ่ง หากนำผลการวิจัยข้อนี้ไปพิจารณา ประกอบกับผลการวิจัยเรื่องวัตถุประสงค์ของการบริการทางวิชาการแก่สังคม และ เรื่องรูปแบบการบริหารงานที่เหมาะสม ยังมีส่วนที่ไม่สอดคล้องกันอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ ผลการวิจัยเรื่องวัตถุประสงค์จากตารางที่ 24 25 และ 26 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่าการบริการทางวิชาการแก่สังคมควรทำเพื่อการแสวงหารายได้เป็นอันดับสุดท้าย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ ($\bar{X} = 2.64$) แต่ผลการวิจัยข้อนี้พบว่าควรแสวงหาทรัพยากรจากการขายบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นอันดับที่ 4 โดยมีค่าเฉลี่ยในเกณฑ์มาก ($\bar{X} = 4.09$) และผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารงานที่เหมาะสม จากตารางที่ 33 34 และ 35 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นว่า รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยในระบบราชการเป็นรูปแบบที่เหมาะสมเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.70$) ขณะที่ผลการวิจัยข้อนี้พบว่าศิษย์เก่าเห็นสมควรให้แสวงหาทรัพยากรโดยการพึ่งงบประมาณแผ่นดินเป็นอันดับที่ 2 ขณะที่อาจารย์ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 4 เหตุผลของการให้ความเห็นที่ต่างกันไปในนี้อาจเนื่องมาจากเกิดการเปรียบเทียบจากข้อคำถามที่ต่างกันจึงไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกันได้ และแม้ต่อไปมหาวิทยาลัยจะไม่อยู่ในระบบราชการ มหาวิทยาลัยก็มีความจำเป็นต้องพึ่งงบประมาณแผ่นดินเป็นด้านหลัก เช่นปัจจุบัน

แนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากร

นอกจากการจะทราบแหล่งทรัพยากรที่ควรแสวงหาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการกิจแล้วต้องมีวิธีการที่จะได้มาซึ่งทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ด้วย สภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดที่จะมีบทบาทในการระดมและแสวงหาทรัพยากรให้มหาวิทยาลัย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการเรื่องนี้โดยตรงและอาจมีการดำเนินการในรูปแบบ

แบบอื่น ๆ แตกต่างกันไปในแต่ละสถาบัน มหาวิทยาลัยของรัฐโดยทั่วไปจึงมีงบประมาณหรือรายได้ 2 แหล่งใหญ่ ๆ คือ งบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณรายได้พิเศษของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นส่วนที่รวมงบประมาณจากหลายแหล่งไว้ด้วยกัน การใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินจำเป็นต้องยึดและปฏิบัติตามระเบียบการต่าง ๆ ของทางราชการ มหาวิทยาลัยจึงอาจขาดความคล่องตัวในการใช้งบประมาณในส่วนนี้ แต่ส่วนที่เป็นเงินนอกงบประมาณหรือเงินรายได้พิเศษของมหาวิทยาลัยนั้น มหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารงบประมาณเป็นอย่างมากอำนาจการใช้จ่ายเงิน การอนุมัติงบประมาณ รวมทั้งการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย การเก็บรักษาเงินอยู่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัย แต่ในการใช้จ่ายเงินนั้นยังคงต้องถูกตรวจสอบโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้เป็นไปตามงบประมาณที่ตั้งไว้และตรงตามเป้าหมายและตามระเบียบการจ่ายเงินงบรายได้พิเศษที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น สภามหาวิทยาลัยจึงสามารถออกระเบียบดังกล่าวให้มีความคล่องตัวทั้งในด้านประเภทของกิจกรรมที่จะสามารถใช้เงินงบรายได้พิเศษนั้น และทั้งในด้านจำนวนเงินหรืออัตราที่จะใช้ในกิจกรรมหนึ่ง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ระเบียบของกระทรวงการคลัง การเบิกจ่ายก็สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและการอนุมัติก็เป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย (บุญเสริม วิสกุล 2532 : 221) แต่เนื่องจากงบประมาณส่วนนี้มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับงบประมาณแผ่นดิน แม้จะมีความคล่องตัวในการจัดสรรและการใช้ก็ไม่มีผลให้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวขึ้นเท่าที่ควร มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่รวมทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงต้องการอิสระและความยืดหยุ่นหรือความคล่องตัวในการบริหารการเงินและงบประมาณมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 51 52 และ 53

ตารางที่ 51 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับแนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากร

แนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากร	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			t	รวม		
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร				N = 225		
	N = 104			N = 121						
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
ตั้งคณะกรรมการให้หน้าที่ในการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ	4.19	.96	2	4.34	.78	2	-1.27	4.27	.87	2
ปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น	4.60	.60	1	4.58	.61	1	.23	4.59	.60	1
ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหามาได้อย่างประหยัดที่สุด	4.00	1.03	3	3.67	1.21	3	2.16	3.82	1.14	3

จากตารางที่ 51 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากรด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น ($\bar{X} = 4.59$) ตั้งคณะกรรมการให้หน้าที่ในการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ($\bar{X} = 4.27$) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหามาได้อย่างประหยัดที่สุด ($\bar{X} = 3.82$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ส่วนที่เหลืออยู่ในเกณฑ์มาก

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ และไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 52 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับแนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากร

แนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากร	$\bar{X}$	S.D.	Rank
ตั้งคณะกรรมการให้มีหน้าที่ในการแสวงหาทรัพยากร จากแหล่งต่าง ๆ	4.32	0.84	1
ปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มีความ ยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น	4.30	0.72	2
ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหามาได้อย่างประหยัดที่สุด	4.22	0.97	3

จากตารางที่ 52 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีแนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากรด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ตั้งคณะกรรมการให้มีหน้าที่ในการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.32$) ปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น ($\bar{X} = 4.30$) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหามาได้อย่างประหยัดที่สุด ($\bar{X} = 4.22$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูงทุกข้อ

ตารางที่ 53 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับแนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากร

แนวทางการจัดหาและใช้ทรัพยากร	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
ตั้งคณะกรรมการให้ทำหน้าที่ในการแสวงหา ทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ	4.27	.87	2	4.32	.84	1	-.69	4.30	.85	2
ปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มี ความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น	4.59	.60	1	4.30	.72	2	5.39***	4.39	.70	1
ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหามาได้อย่างประหยัดที่สุด	3.82	1.14	3	4.22	.97	3	-4.62***	4.10	1.04	3

จากตารางที่ 53 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นว่าการใช้ทรัพยากรด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษของมหาวิทยาลัยให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น ($\bar{x} = 4.39$) ตั้งคณะกรรมการให้มีหน้าที่ในการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ($\bar{x} = 4.30$) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหามาได้อย่างประหยัดที่สุด ($\bar{x} = 4.10$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูงทุกข้อ

ในการเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ โดยมีการให้สลับที่ของการให้อันดับความสำคัญระหว่างอันดับที่ 1 และ 2 กล่าวคือ อาจารย์ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มีความยืดหยุ่นคล่องตัวมากขึ้นเป็นอันดับแรก และการตั้งคณะกรรมการให้มีหน้าที่ในการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เป็นอันดับที่ 2 ขณะที่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับการตั้งคณะกรรมการให้มีหน้าที่ในการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เป็นอันดับแรก และการปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น เป็นอันดับที่ 2 และจากการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็น ก็ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 2 ข้อ ดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น ขณะที่ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหามาได้อย่างประหยัดที่สุด

จากผลการวิจัย พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่า วิธีการจัดหาหรือใช้ทรัพยากรเพื่อส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยปฏิบัติการกิจได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์นั้นมีความจำเป็นต้องปรับปรุงระเบียบการใช้เงินรายได้พิเศษให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวยิ่งขึ้นเป็นอันดับแรกและเห็นว่าการแต่งตั้งคณะกรรมการให้มีหน้าที่ในการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญรองลงมาแต่มีค่าเฉลี่ยที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือเป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยควรคำนึงการควบคุมกันไป แนวทางที่อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย คือการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหามาได้นั้นอย่างประหยัดที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะมีแนวคิดว่า การประหยัดอาจทำให้การดำเนินงานไม่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่มหาวิทยาลัยควรหาทางปรับปรุงเพื่อให้การใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณของมหาวิทยาลัยดำเนินไปด้วยความคล่องตัวคือ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแนวคิดของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในด้านการคลังการเงิน การบัญชี และการงบประมาณของมหาวิทยาลัย ให้มีความเข้าใจในลักษณะและธรรมชาติของสถาบันอุดมศึกษาที่จำเป็นต้องมีความคล่องตัวในการใช้จ่ายเงินมากกว่าส่วนราชการอื่น ๆ เพราะปัจจุบันปัญหาในการใช้จ่ายเงินของมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่ง เกิดจากการมีความคิดและทัศนคติที่ผูกติดอยู่กับระเบียบราชการของบุคลากรเหล่านี้ การพิจารณาและดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ จึงมีลักษณะ "ปลอดภัยไว้ก่อน" คือให้เป็นไปตามระเบียบโดยไม่มีการพยายามแสวงหาแนวทางแก้ไขหรือทางออกที่เหมาะสมให้แก่มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งขึ้นเป็นแห่งที่ 2 ในประเทศไทยเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้เสรีภาพทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางที่สุด จากประวัติการก่อตั้งมหาวิทยาลัยและความเกี่ยวข้องผูกพันกับการเมืองมาโดยตลอดทำให้ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยมีความรักและผูกพันต่อมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก (พนัส สิมะเสถียร, สัมภาษณ์) การที่มหาวิทยาลัยได้ต่อสู้และยืนอยู่เคียงข้างประชาชนตลอดมา ก็มีส่วนทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นที่พึ่งของประชาชนจนกระทั่งปัจจุบัน ศิษย์เก่าและประชาชนจึงเป็นกลุ่มที่มหาวิทยาลัยจะต้องให้ความสำคัญและพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดให้มากยิ่งขึ้น เพราะกลุ่มบุคคลเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยมีการพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้เป็นอย่างดี ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าในเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 54 55 และ 56

ตารางที่ 54 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก

ความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก	ไม่เคย/ไม่มี ตำแหน่งบริหาร			เคย/มี ตำแหน่งบริหาร			t	รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
สร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคน ในประชาคม ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก	4.52	.75	2	4.56	.77	2	-.43	4.54	.76	2
ชี้แจงให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทราบถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินการของมหาวิทยาลัยอย่างถูกต้อง	4.29	.69	4	4.45	.75	4	-1.62	4.38	.72	4
เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกได้รับรู้ รับทราบ และประเมินความสำเร็จความล้มเหลวของมหาวิทยาลัย	4.08	.96	5	4.17	.85	5	-.75	4.13	.90	5
เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาท สำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น	3.98	.95	6	4.13	.77	6	-1.26	4.06	.86	6
จัดระบบประชาสัมพันธ์เพื่อเสนอข่าวสาร ข้อมูลและความ เคลื่อนไหวให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทราบอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง	4.41	.70	3	4.54	.66	3	-1.35	4.48	.66	3
ดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ	4.59	.64	1	4.64	.68	1	-.59	4.62	.66	1

จากตารางที่ 54 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรสร้างความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ($\bar{X} = 4.62$) สร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคนในประชาคม ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก ($\bar{X} = 4.54$) จัดระบบประชาสัมพันธ์เพื่อเสนอข่าวสาร ข้อมูลและความเคลื่อนไหวให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทราบอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.48$) และอันคับสุดท้ายเปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาทสำคัญ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ($\bar{X} = 4.06$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันคับแรกเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ส่วนอันคับอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง

ในการเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ และไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 55 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก

ความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก	$\bar{X}$	S.D.	Rank
สร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคน ในประชาคมศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก	4.72	0.58	1
ชี้แจงให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทราบถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินการของมหาวิทยาลัยอย่างถูกต้อง	4.42	0.78	3
เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกได้รับรู้ รับทราบ และประเมินความสำเร็จความล้มเหลวของมหาวิทยาลัย	4.29	0.81	5
เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาท สำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น	4.25	0.80	6
จัดระบบประชาสัมพันธ์เพื่อเสนอข่าวสาร ข้อมูลและความ เคลื่อนไหวให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทราบอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง	4.40	0.74	4
ดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ	4.60	0.76	2

จากตารางที่ 55 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ สร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคนในประชาคม ศิษย์เก่า และบุคคลภายนอก ($\bar{X} = 4.72$) ดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ($\bar{X} = 4.60$) ชี้แจงให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกได้รับรู้ รับทราบ และประเมินความสำเร็จความล้มเหลวของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.42$) และอันดับสุดท้ายเปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ($\bar{X} = 4.25$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ส่วนอันดับอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง

ตารางที่ 56 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก

ความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก	อาจารย์ประจำ			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
สร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคน ในประชาคมศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก	4.54	.76	2	4.72	.58	1	-3.04**	4.67	.64	1
ชี้แจงให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทราบถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินการของมหาวิทยาลัยอย่างถูกต้อง	4.38	.72	4	4.42	.78	3	-.67	4.41	.77	4
เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกได้รับรู้ รับทราบ และประเมินความสำเร็จความล้มเหลวของมหาวิทยาลัย	4.13	.90	5	4.29	.81	5	-2.24*	4.24	.84	5
เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาท สำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น	4.06	.86	6	4.25	.80	6	-2.90**	4.19	.82	6
จัดระบบประชาสัมพันธ์เพื่อเสนอข่าวสาร ข้อมูลและความ เคลื่อนไหวให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทราบอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง	4.48	.66	3	4.40	.74	4	1.23	4.42	.72	3
ดำเนินการเพื่อรักษาและฟื้นฟูศักดิ์ศรีมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ	4.62	.66	1	4.60	.76	2	.41	4.60	.73	2

จากตารางที่ 56 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรสร้างความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก ด้วยวิธีการต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ สร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคนในประชาคมศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก ($\bar{X} = 4.67$) ดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในฐานะมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ($\bar{X} = 4.60$) จัดระบบประชาสัมพันธ์เพื่อเสนอข่าวสาร ข้อมูลและความเคลื่อนไหวให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทราบอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.42$) และอันดับสุดท้ายเปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาทสำคัญและมีส่วนรวมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ($\bar{X} = 4.19$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ส่วนอันดับอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง

ในการเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าพบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ โดยมีการสลับที่ในการให้อันดับความสำคัญระหว่าง อันดับที่ 1 กับ 2 และอันดับที่ 3 กับ 4 กล่าวคือ อาจารย์ให้ความสำคัญกับการดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศเป็นอันดับแรก ขณะที่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับการสร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคนในประชาคมศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเป็นอันดับแรก และจากการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 จำนวน 3 ข้อ ดังนี้ ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ ในการเปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกได้รับรู้ รับทราบ และประเมินความสำเร็จและความล้มเหลวของมหาวิทยาลัย สร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคนในประชาคม ศิษย์เก่า และบุคคลภายนอก และเปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น

จากผลการวิจัย พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับแนวทางที่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยกับศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกแตกต่างกันไป แต่เมื่อนำความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่ามารวมกันแล้ว แนวทางที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกคือการสร้างเป้าหมายของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของคนในประชาคม ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอก โดยมีแนวทางเรื่องการดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของมหาวิทยาลัยในฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษา

ชั้นนำของประเทศ เป็นความสำคัญอันคับรองลงมา สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าอาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญที่มหาวิทยาลัยจะต้องเป็นที่ยอมรับของบุคคลทุกฝ่ายเป็นอย่างมาก ประเด็นที่น่าสังเกตอีกประเด็นหนึ่งคือ อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรเปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าและบุคคล ภายนอกเข้ามามีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นเป็นอันดับสุดท้าย ซึ่งอาจเป็นเพราะเห็นว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษา ศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกจึงไม่อาจเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่ควร แต่ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับแนวทางทั้ง 6 ข้อ ในเกณฑ์มากที่สุดและมากก่อนข้างสูงทุกข้อ มหาวิทยาลัยจึงควรพิจารณาหาแนวทางดำเนินการเรื่องนี้ในรายละเอียดต่อไป

เป้าประสงค์ด้านการพัฒนาและขยายตัวของมหาวิทยาลัย

การเตรียมการขยายตัวทั้งทางกายภาพและทางวิชาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยต้องใช้ระยะเวลากว่า 20 ปี จึงจะสามารถเริ่มขยายพื้นที่ไปยังศูนย์รังสิตและจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามเป้าหมายที่เคยวางไว้ได้ ประสิทธิภาพเป็นมาและบทบาทของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีผลทำให้มหาวิทยาลัยมีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาการเมืองภายนอก สิ่งเหล่านี้ก็มีผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เนื่องจากการวางแผนพัฒนาและขยายตัวของมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องใหญ่ที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบและควรให้คนในประชาคมได้รับทราบและมีโอกาสแสดงความคิดเห็น เพราะเป็นผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยตรง การวางแผนพัฒนาหรือขยายตัวของมหาวิทยาลัยจึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและไม่สามารถดำเนินการได้เสร็จเรียบร้อยในสมัยการบริหารของอธิการบดีคนใดคนหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารไปตามวาระตลอดจนลักษณะและธรรมชาติของแผนระยะยาวที่เป็นการวางกรอบขอบเขตหรือหลักการกว้าง ๆ ไว้ โดยไม่มีรายละเอียดการดำเนินการอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้แนวทางการพัฒนาและขยายตัวของมหาวิทยาลัยขาดความชัดเจนและมีการเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายแต่ละยุคสมัย และอาจเป็นความโชคร้ายของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เมื่อมหาวิทยาลัยตัดสินใจพัฒนาและขยายตัวทั้งทางกายภาพและทางวิชาการอย่างจริงจัง ก็เป็นยุคที่รัฐประสบปัญหาขาดดุลทางการคลังอันเป็นผลทำให้ไม่สามารถจัดสรรงบประมาณสนับสนุนมหาวิทยาลัยอย่างเต็มที่ มหาวิทยาลัยจึงไม่สามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว

การกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย

การบริหารงานมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยึดหลักการบริหารอุดมศึกษาที่มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุด (Governing Board) มีผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งทำหน้าที่เป็นนายกสภามหาวิทยาลัย อธิการบดีทำหน้าที่เป็นอุปนายก กรรมการสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก ผู้แทนผู้บริหาร ผู้แทนอาจารย์และข้าราชการ รวมทั้งสิ้นประมาณ 29-34 คน สภามหาวิทยาลัยมีบทบาทหรืออำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัยการกำหนดทิศทางและวางนโยบายต่าง ๆ ให้แก่มหาวิทยาลัยเป็นค้ำหลัก (พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2531 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 105 วันที่ 8 ธันวาคม 2531 : 9-10) โดยมอบอำนาจในการบริหารให้แก่อธิการบดี แม้ว่าอำนาจในการกำหนดทิศทางและนโยบายตามกฎหมายจะเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย แต่โดยลักษณะพิเศษของสถาบันอุดมศึกษาและเงื่อนไขของความเป็นประชาธิปไตยทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ทำให้สภามหาวิทยาลัยไม่อาจตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ โดยลำพังได้ คนในประชาคมต้องการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นหรือรับรู้ถึงการดำเนินงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมากขึ้น เพราะการตัดสินใจดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยอาจมีผลกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อสถานภาพหรือบทบาทของตน ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 57 58 และ 59

ตารางที่ 57 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย

การกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			รวม			
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร						
	N = 104			N = 121			N = 225			
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด	3.22	1.07	3	3.44	1.09	3	-1.43	3.34	1.08	3
มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในประชาคมมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายหลัก	4.51	.76	1	4.54	.71	1	-.23	4.53	.73	1
มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายหลัก	3.32	1.00	2	3.46	1.02	2	-1.03	3.40	1.01	2

จากตารางที่ 57 พบว่าอาจารย์เห็นว่าการกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย ควรดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้ มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในประชาคมมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก ($\bar{X} = 4.53$) มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก ($\bar{X} = 3.40$) ให้สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด ($\bar{X} = 3.34$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด และห่างมากจากอันดับที่ 2 และ 3 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร กับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ และไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 58 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย

การกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย	$\bar{X}$	S.D.	Rank
สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด	3.88	1.06	3
มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในประชาคม มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก	4.15	0.96	1
มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่า มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก	3.91	0.94	2

จากตารางที่ 58 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่าการกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย ควรดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในประชาคมมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก ($\bar{X} = 4.15$) มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก ($\bar{X} = 3.91$) ให้สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด ($\bar{X} = 3.88$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงทุกข้อ

ตารางที่ 59 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย

การกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด	3.34	1.08	3	3.88	1.06	3	-6.15***	3.72	1.10	3
มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในประชาคมมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก	4.53	.73	1	4.15	.96	1	5.63***	4.27	.92	1
มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก	3.40	1.01	2	3.91	.94	2	-6.17***	3.75	.99	2

จากตารางที่ 59 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่า การกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัยควรดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในประชาคมมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก ($\bar{X} = 4.27$) มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก ($\bar{X} = 3.75$) ให้สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด ($\bar{X} = 3.72$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ และอันดับแรกมีค่าเฉลี่ยห่างจากอันดับที่ 2 และ 3 มาก

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างของอาจารย์กับศิษย์เก่าไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ แต่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้ง 3 ข้อ กล่าวคือ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่า ในการให้มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในประชาคมมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก ขณะที่ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ในการให้มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก และการให้สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันทุกประการ กล่าวคือ มหาวิทยาลัยควรมีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในประชาคมมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลักเป็นอันดับแรก รองลงมาคือการมีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหลัก ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอาจารย์ให้ค่าเฉลี่ยอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ห่างมากจากอันดับที่ 2 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ขณะที่ศิษย์เก่าให้ค่าเฉลี่ยทั้งสอง อันดับแรกไม่ห่างกันมาก โดยอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดทั้งสองอันดับ สิ่งนี้อาจสะท้อนความต้องการของคนทั้งสองกลุ่มที่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัย มากกว่าการมอบอำนาจในการตัดสินใจแก่สภามหาวิทยาลัยโดยสิ้นเชิง ผลการวิจัยเหล่านี้เป็นไปตามธรรมชาติของบุคคลในสถาบันอุดมศึกษาและกระบวนการของระบบประชาธิปไตยที่มีการพัฒนามากขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่คนในประชาคมและศิษย์เก่าต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายของมหาวิทยาลัยนั้นเป็นสิ่งดี เพราะด้านหนึ่งทำให้เกิดการยอมรับและการรับรู้นโยบายและทิศทางนั้นๆ ด้วย แต่คนในประชาคมและศิษย์เก่าจะต้องยอมรับว่าบทบาทของตนควรมีขอบเขตเพียงการแสดงความเห็นและข้อมูลประกอบการตัดสินใจของสภามหาวิทยาลัย นอกจากนี้การจะต้องใช้มติมหาชนดำเนินการในทุกเรื่องย่อมไม่สามารถทำให้การบริหารงานมหาวิทยาลัยดำเนินไปได้ ยกเว้นในกรณีที่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งจนจำเป็นต้องได้รับความเห็นพ้องต้องกัน (consensus) ของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจริง ๆ

ทิศทางการขยายตัวทางวิชาการ

การที่สถาบันอุดมศึกษาจะมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบใดนั้น จะต้องมีลักษณะต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ มีการเปิดสอนครบถ้วนทุกสาขาวิชาและทุกระดับการศึกษา รวมทั้งปฏิบัติการกิจกรรมครบถ้วนทั้ง 4 ด้าน (วิจิตร ศรีสะอ้าน 2528 : 42) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นแม้จะได้จัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์แล้วก็ตาม ก็ยังมีนโยบายจะขยายการจัดการศึกษาในสาขาวิชาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพอีกหลายสาขาวิชา สภามหาวิทยาลัยนั้นเคยให้ความเห็นเรื่องการขยายตัวไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบไว้เป็นหลักการกว้าง ๆ โดยตั้งข้อสังเกตให้มหาวิทยาลัยพิจารณาในเรื่องของความพร้อมและความเป็นไปได้ในการขยายตัวเป็นด้านหลัก เพราะต้องใช้ระยะเวลาและ

งบประมาณจำนวนมาก มหาวิทยาลัยควรขยายตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะการขยายตัวอย่างรวดเร็วเกินไปอาจทำให้ไม่สามารถจัดหาทรัพยากรมาดำเนินการได้อย่างเพียงพอ และเกิดผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในสาขาวิชาที่มีอยู่เดิม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการขยายตัวไปยังศูนย์รังสีและการจัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากโดยที่รัฐไม่สามารถจัดสรรให้เพียงพอต่อการเจริญเติบโตนั้น นอกจากนี้จะมีผลกระทบทำให้การจัดการเรียนการสอนของคณะดังกล่าวไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังมีผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนของคณะที่มีอยู่เดิมที่ทำพระจันทร์อีกด้วย และปัญหานี้อาจทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อมหาวิทยาลัยเริ่มจัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ เพราะการผลิตบัณฑิตทั้ง 2 สาขาวิชานี้ต้องใช้งบประมาณอีกเป็นจำนวนมาก มหาวิทยาลัยจึงควรพิจารณาทบทวนว่าจะยังคงยึดมั่นในเส้นทางการไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ หรือควรมีการปรับเปลี่ยนทิศทางหรือเป้าหมายให้ต่ำกว่าเดิมโดยการเปิดสอนสาขาวิชาที่มีประโยชน์และจำเป็นอีกบางสาขาวิชาที่เป็นสาขาวิชาหลัก นอกจากนี้การที่มหาวิทยาลัยได้รับบริจาคที่ดินจากเอกชนรวมทั้งมีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการรับวิทยาลัยครูเข้ามาเป็นสถาบันสมทบด้วยนั้น อาจมีแนวโน้มทำให้มหาวิทยาลัยมีการขยายตัวทางกายภาพและทางวิชาการในแนวอื่นเพิ่มขึ้นอีก ประเด็นเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่ควรร่วมกันพิจารณาเสนอความเห็นด้วย ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ให้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 60 61 และ 62

ตารางที่ 60 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับเรื่องทิศทางการขยายตัวทางวิชาการ

ทิศทางการขยายตัวทางวิชาการ	ไม่เคย/ไม่มี		เคย/มี		t	รวม				
	ตำแหน่งบริหาร		ตำแหน่งบริหาร			N = 225				
	N = 104	N = 121	N = 104	N = 121		N = 225	N = 225			
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
เปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ	3.50	1.24	2	3.63	1.25	2	-0.76	3.57	1.25	2
เปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา	3.79	1.27	1	3.97	.93	1	-1.21	3.89	1.20	1
เพิ่มให้มีวิทยาเขตอีกหลาย ๆ แห่ง	2.10	1.10	4	2.26	1.22	3	-1.04	2.19	1.17	3
รับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้าเป็นสถาบันสมทบ	2.12	1.16	3	2.16	1.18	4	-0.24	2.14	1.17	4

จากตารางที่ 60 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีทิศทางการขยายตัวทางวิชาการในแนวทางต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา ($\bar{X} = 3.89$) เปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ ($\bar{X} = 3.57$) เพิ่มให้มีวิทยาเขตอีกหลาย ๆ แห่ง ($\bar{X} = 2.19$) และอันดับสุดท้าย รับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้าเป็นสถาบันสมทบ ($\bar{X} = 2.14$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าสองอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างต่ำ และห่างมากจากอันดับที่ 3 และ 4 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์น้อย

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ โดยมีการสลับที่ของอันดับที่ 3 และ 4 แต่ไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 61 ความเห็นของศิษย์เก่าเรื่องทิศทางการขยายตัวทางวิชาการ

ทิศทางการขยายตัวทางวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	Rank
เปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตาม ลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ	4.19	1.11	1
เปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา	4.16	1.00	2
เพิ่มให้มีวิทยาเขตอีกหลายๆ แห่ง	3.57	1.26	3
รับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้าเป็นสถาบันสมทบ	3.00	1.27	4

จากตารางที่ 6 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีทิศทางการขยายตัวทางวิชาการในแนวทางต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ ($\bar{X} = 4.19$) เปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา ($\bar{X} = 4.16$) เพิ่มให้มีวิทยาเขตหลาย ๆ แห่ง ($\bar{X} = 3.57$) และอันดับสุดท้ายรับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้าเป็นสถาบันสมทบ ($\bar{X} = 3.00$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าสองอันดับแรก อยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูง และห่างมากจากอันดับที่ 3 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างต่ำ และอันดับที่ 4 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ตารางที่ 62 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับทิศทางการขยายตัวทางวิชาการ

ทิศทางการขยายตัวทางวิชาการ	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
เปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตาม ลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ	3.57	1.25	2	4.19	1.11	1	-6.14***	4.01	1.18	2
เปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา	3.89	1.10	1	4.16	1.00	2	-3.10**	4.08	1.04	1
เพิ่มให้มีวิทยาเขตอีกหลายแห่ง	2.19	1.17	3	3.57	1.26	3	-13.99***	3.15	1.39	3
รับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้าเป็นสถาบันสมทบ	2.14	1.17	4	3.00	1.27	4	-8.72***	2.74	1.30	4

จากตารางที่ 62 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีทิศทางการขยายตัวทางวิชาการในแนวทางต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา ($\bar{X} = 4.08$) เปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ ($\bar{X} = 4.01$) เพิ่มให้มีวิทยาเขตอีกหลาย ๆ แห่ง ($\bar{X} = 3.15$) และอันดับสุดท้าย รับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้าเป็นสถาบันสมทบ ($\bar{X} = 2.74$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าสองอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มาก และห่างมากจากอันดับที่ 3 และ 4 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าพบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ โดยมีการสลับที่กันระหว่างอันดับที่ 1 และ 2 กล่าวคือ อาจารย์มีความเห็นว่าควรเปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา มากกว่าการเปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ ขณะที่ศิษย์เก่ามีความเห็นว่าควรเปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ มากกว่าการเปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็นก็ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 จำนวน 4 ข้อ คือศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ทุกข้อ

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด ศิษย์เก่า 18 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยขยายตัวทางวิชาการ โดยการเปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษา ตามลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ ขณะที่ศิษย์เก่าอีก 17 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยเพิ่มวิทยาเขตอีกหลาย ๆ แห่ง

จากผลการวิจัย พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นแตกต่างกัน กล่าวคืออาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพอื่น ๆ บางสาขาวิชา มากกว่าการเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบโดยค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างต่ำ ขณะที่ศิษย์เก่าเห็นสมควรให้มหาวิทยาลัยเปิดสอนให้ครบถ้วนทุกสาขาวิชาและระดับการศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบมากกว่าการเปิดสอนเพิ่มขึ้นในบางสาขาวิชา แต่ก็ให้ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง และใกล้เคียงทั้ง 2 ข้อ นอกจากนี้อาจารย์ยังเห็นด้วยน้อยกว่า

ศิษย์เก่า ในการที่รับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้ามาสมทบ โดยให้ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์น้อย ขณะที่ศิษย์เก่าให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง การวิจัยข้อนี้มีผลตรงกับการวิจัยหลาย ๆ ข้อกล่าวคือ อาจารย์เป็นคนที่ประชาคมจึงเคยได้รับหรือมองเห็นปัญหาหรือผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการขยายตัวของมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจน ขณะที่ศิษย์เก่าอยู่ภายนอกประชาคมจึงไม่รับรู้ปัญหาหรือผลกระทบใด ๆ และต้องการให้มหาวิทยาลัยมีการขยายตัวเพื่อให้มีศักดิ์ศรีและความยิ่งใหญ่มากขึ้น

หากนำผลการวิจัยข้อนี้ไปพิจารณาประกอบกับผลการวิจัยเรื่องสาขาวิชาที่ควรผลิตบัณฑิตในตารางที่ 6 7 และ 8 จะพบความสอดคล้องกันของความเห็น กล่าวคืออาจารย์ให้ความสำคัญแก่การผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่มีอยู่เดิมมากกว่าสาขาวิชาใหม่ ขณะที่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญแก่การผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาการใหม่ ๆ มากกว่า ซึ่งก็เป็นการยืนยันว่าศิษย์เก่ามีความต้องการให้มหาวิทยาลัยมีการขยายตัวทางวิชาการโดยเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ ๆ มากกว่าอาจารย์อย่างชัดเจน

แนวทางการพัฒนาวิชาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมาเป็นเวลานาน การปรับทิศทางของมหาวิทยาลัย โดยการขยายการจัดการศึกษาด้านสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบในอนาคตทำให้ผู้เกี่ยวข้องบางกลุ่ม ตั้งข้อสังเกตว่า การขยายตัวของมหาวิทยาลัยอาจมีผลกระทบให้การจัดการศึกษาทางสังคมศาสตร์ที่เคยมีความดี ค้นคว้าประสิทธิภาพลงจนอาจสูญเสียความเป็นผู้นำด้านนี้ไปในที่สุด แม้มหาวิทยาลัยจะมีนโยบายยืนยันอย่างชัดเจนว่า รากฐานและความสำคัญของมหาวิทยาลัยยังคงอยู่ที่สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม 2531:17) แต่ก็ไม่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องคลายความวิตกกังวลไปได้เท่าใดนัก เพราะการจัดการศึกษาสาขาวิชาใหม่ ๆ เหล่านี้จะดึงทรัพยากรและความสนใจจากผู้บริหารไปสาขาวิชาที่มีอยู่เดิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเห็นจากอาจารย์และศิษย์เก่าในเรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 63 64 และ 65

ตารางที่ 63 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาการ

การพัฒนาวิชาการ	ไม่เคย/ไม่มี			เคย/มี			รวม			
	ตำแหน่งบริหาร			ตำแหน่งบริหาร						
	N = 104			N = 121			N = 225			
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
รักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์	4.45	.98	1	4.52	.83	1	-.55	4.49	.90	1
พัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ดีเด่นเท่าเทียมกับสถาบัน อื่นๆ	3.99	1.07	2	4.14	1.05	2	-1.02	4.07	1.06	2

จากตารางที่ 63 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรพัฒนาวิชาการโดยเน้นการดำเนินการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ รักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ ($\bar{X} = 4.49$) พัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ดีเด่นเท่าเทียมกับสถาบันอื่น ๆ ($\bar{X} = 4.07$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า อยู่ในเกณฑ์มากทั้งสองอันดับ แต่อันดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากค่อนข้างสูงเกือบถึงเกณฑ์มากที่สุด และห่างจากอันดับที่ 2 ค่อนข้างมาก

จากการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญและไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 64 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาการ

การพัฒนาวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	Rank
รักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์	4.30	1.01	2
พัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ดีเด่นเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ	4.39	0.93	1

จากตารางที่ 64 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรพัฒนาวิชาการโดยการเน้นการดำเนินงานต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ พัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ดีเด่นเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ($\bar{X} = 4.39$) รักษาเอกลักษณ์ และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ ($\bar{X} = 4.30$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงทั้งสองอันดับ

ตารางที่ 65 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาการ

การพัฒนาวิชาการ	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
รักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์	4.49	.90	1	4.30	1.01	2	2.45*	4.35	.98	1
พัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และสาธารณสุขไว้ที่เด่นเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ	4.07	1.06	2	4.39	.93	1	-3.77***	4.29	.97	2

จากตารางที่ 65 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรพัฒนาวิชาการ โดยการเน้นการดำเนินการต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ รักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ ($\bar{X} = 4.35$) พัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ให้ดีเกินเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ($\bar{X} = 4.29$) ถ้าพิจารณา ค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงทั้งสองอันดับ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญโดยให้อันดับความสำคัญสลับที่กัน กล่าวคือ อาจารย์ให้ความสำคัญกับการรักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ มากกว่าการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ดีเกินเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ขณะที่ศิษย์เก่าให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ดีเกินเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มากกว่าการรักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็น พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 จำนวน 2 ข้อ ดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการรักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ ขณะที่ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าในการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ดีเกินเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด ศิษย์เก่า 11 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยรักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์เป็นอันดับแรก

จากผลการวิจัย พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ อาจารย์เน้นให้รักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์มากกว่าการพัฒนาสาขาวิชาใหม่ ๆ ให้ดีเกินเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ โดยให้ค่าเฉลี่ยห่างกันค่อนข้างมาก แต่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงทั้ง 2 ข้อ ส่วนศิษย์เก่าเน้นให้พัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพให้ดีเกินเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มากกว่าการรักษาเอกลักษณ์และความเป็นผู้นำทางสังคมศาสตร์ แต่ก็ให้ค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากนัก และอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงทั้ง 2 ข้อ

หากนำผลการวิจัยขึ้นไปพิจารณาประกอบกับผลการวิจัย เรื่องสาขาที่ควรผลิตบัณฑิตใน ตารางที่ 6 7 และ 8 และเรื่องทิศทางการขยายตัวทางวิชาการ ในตารางที่ 60 61 และ 62 พบความสอดคล้องของความเห็นซึ่งเป็นการยืนยันว่าอาจารย์ให้ความสำคัญกับสาขาวิชาที่มีอยู่เดิม มากกว่าสาขาวิชาใหม่ ๆ ในทุกข้อคำถาม ขณะที่ศิษย์เก่าก็จะให้ความสำคัญแก่สาขาวิชาใหม่ ๆ ใน ทุกข้อคำถามเช่นกัน

แนวทางการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิต

แม้ศูนย์รังสิตจะมีเนื้อที่ที่มหาวิทยาลัยเตรียมการไว้เพื่อการเรียนการสอนถึงประมาณ 1,800 ไร่ แต่ในระยะแรกของการขยายตัวทางกายภาพ มหาวิทยาลัยมีนโยบายให้ศูนย์รังสิตเป็น สถานที่จัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคณะ และเป็นสถานที่ตั้งของ คณะ/หน่วยงานใหม่ ๆ ตลอดจนคณะ/หน่วยงานเดิมที่ต้องการขยายตัวออกจากท่าพระจันทร์ (ฝ่าย วิชาการ 2532 : 2) ส่วนท่าพระจันทร์มีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ แต่ต้องรองรับการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 ขึ้นไปของคณะทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์จำนวน 8 คณะ และการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของทุกคณะที่มีขยายตัวมากขึ้นเป็นลำดับ พื้นที่จึงคับแคบไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตทางวิชาการ การขยายตัวทางวิชาการจากท่าพระจันทร์ไปยังศูนย์รังสิตในอนาคต เป็นเรื่องจำเป็น และจะต้องมีการพิจารณาแนวทาง และขั้นตอนการขยายตัวอย่างละเอียดรอบคอบ ในปี พ.ศ.2526 ได้มีผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ คือ นายเจ คับเบิลยู โปกค็อก (Mr. J.W. Pocock) ทำการศึกษาวิเคราะห์และเสนอความเห็นเรื่อง "อนาคตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : ข้อเสนอแนะและคำแนะนำสำหรับการวางแผนระยะยาว" ต่อมหาวิทยาลัย ประเด็นสำคัญที่ นายโปกค็อก ได้เสนอไว้ประการหนึ่งคือลำดับขั้นตอนการย้ายทางวิชาการ นอกจากแนวทางที่เขา เสนอไว้แล้ว ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและอาจารย์มหาวิทยาลัยก็มีการประชุมอภิปรายเพื่อแสวงหา แนวทางในเรื่องนี้หลายครั้งแต่ก็ยังไม่เห็นนโยบายหรือแนวทางการขยายตัวจากท่าพระจันทร์ไปยังศูนย์ รังสิตที่ชัดเจนแม้กระทั่งในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 เนื่องจากการขยายตัวหรือการย้ายไปยัง ศูนย์รังสิตมีผลกระทบต่อสถานภาพ ชีวิตและครอบครัวของบุคคลที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องพิจารณา ถึงความเหมาะสม ความจำเป็นและข้อดีข้อเสียอย่างละเอียดรอบคอบ แนวทางการขยายตัวไปยัง ศูนย์รังสิตนี้เคยมีการพิจารณาไว้หลายแนวทางด้วยกัน ความเห็นของอาจารย์และศิษย์เก่าเกี่ยวกับ เรื่องนี้ได้เสนอรายละเอียดไว้ ในตารางที่ 66 67 และ 68

ตารางที่ 66 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับแนวทางการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิต

แนวทางการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิต	ไม่เคย/ไม่มี ตำแหน่งบริหาร			เคย/มี ตำแหน่งบริหาร			t	รวม		
	N = 104			N = 121				N = 225		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
ย้ายมหาวิทยาลัยไปศูนย์รังสิตทั้งหมด	2.12	1.44	5	1.83	1.16	5	1.64	1.97	1.30	5
ให้ท่าพระจันทร์เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์ และพัฒนาศูนย์รังสิตเป็นศูนย์กลางทาง วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์และ วิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.29	.98	1	4.14	1.24	1	.95	4.21	1.13	1
ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมดและ พัฒนาท่าพระจันทร์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษา	3.16	1.45	3	3.15	1.49	3	.02	3.15	1.47	3
ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีเฉพาะชั้นปีที่ 1 และ ปีที่ 2 ทุกคณะไปยังศูนย์รังสิต	2.21	1.18	4	2.43	1.24	4	-1.27	2.33	1.21	4
ย้ายบางคณะที่มีความพร้อมและความเหมาะสมไปยัง ศูนย์รังสิต	3.48	1.48	2	3.59	1.47	2	-.56	3.54	1.47	2

จากตารางที่ 66 พบว่าอาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิตในแนวทางต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ให้ท่าพระจันทร์เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และพัฒนาศูนย์รังสิตเป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ($\bar{X} = 4.21$) ย้ายบางคณะที่มีความพร้อม และความเหมาะสมไปยังศูนย์รังสิต ($\bar{X} = 3.54$) ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมด และพัฒนาท่าพระจันทร์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ($\bar{X} = 3.15$) ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 ทุกคณะไปยังศูนย์รังสิต ($\bar{X} = 2.33$) และอันดับสุดท้ายย้ายมหาวิทยาลัยไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมด ($\bar{X} = 1.97$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูงและต่ำมากจากอันดับอื่นๆซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ส่วนอันดับที่ 4 และอันดับสุดท้ายนั้นอยู่ในเกณฑ์น้อย

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ และไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 67 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับแนวทางการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิต

แนวทางการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิต	$\bar{X}$	S.D.	Rank
ย้ายมหาวิทยาลัยไปศูนย์รังสิตทั้งหมด	2.46	1.37	5
ให้ทำพระจันทร์เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และพัฒนาศูนย์รังสิตเป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.18	1.15	1
ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมด และพัฒนาทำพระจันทร์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา	3.67	1.37	3
ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีเฉพาะชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 ทุกคณะไปยังศูนย์รังสิต	3.15	1.29	4
ย้ายบางคณะที่มีความพร้อมและความเหมาะสมไปยังศูนย์รังสิต	3.68	1.28	2

จากตารางที่ 67 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรมีการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิตในแนวทางต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ให้ทำพระจันทร์เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และพัฒนาศูนย์รังสิตให้เป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ($\bar{X} = 4.18$) ย้ายบางคณะที่มีความพร้อมและความเหมาะสมไปยังศูนย์รังสิต ($\bar{X} = 3.68$) ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมดและพัฒนาทำพระจันทร์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ($\bar{X} = 3.67$) ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรี เฉพาะชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 ทุกคณะไปยังศูนย์รังสิต ($\bar{X} = 3.15$) และอันดับสุดท้าย ย้ายมหาวิทยาลัยไปศูนย์รังสิตทั้งหมด ($\bar{X} = 2.46$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง และห่างมากจากอันดับอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างต่ำและปานกลาง ส่วนอันดับสุดท้ายนั้นอยู่ในเกณฑ์น้อย

ตารางที่ 68 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับแนวทางการขยายตัวไปศูนย์รังสิต

แนวทางการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิต	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
ย้ายมหาวิทยาลัยไปศูนย์รังสิตทั้งหมด	1.97	1.30	5	2.46	1.37	5	-4.35***	2.31	1.37	5
ให้ท่าพระจันทร์เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และพัฒนาศูนย์รังสิตเป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ	4.21	1.13	1	4.18	1.15	1	.23	4.19	1.14	1
ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมดและพัฒนาท่าพระจันทร์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา	3.15	1.47	3	3.67	1.37	3	-4.25***	3.51	1.42	3
ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีเฉพาะชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 ทุกคณะไปยังศูนย์รังสิต	2.33	1.21	4	3.15	1.29	4	-7.86	2.90	1.32	4
ย้ายบางคณะที่มีความพร้อมและความเหมาะสมไปยังศูนย์รังสิต	3.54	1.47	2	3.68	1.28	2	-1.28	3.64	1.34	2

จากตารางที่ 68 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรมีการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิตในแนวทางต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ให้ท่าพระจันทร์เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และพัฒนาศูนย์รังสิตให้เป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ($\bar{x} = 4.19$) ย้ายบางคณะที่มีความพร้อมและความเหมาะสมไปยังศูนย์รังสิต ($\bar{x} = 3.64$) ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมด และพัฒนาท่าพระจันทร์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ($\bar{x} = 3.51$) ย้ายการศึกษาระดับปริญญาตรีเฉพาะชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 ทุกคณะไปยังศูนย์รังสิต ($\bar{x} = 2.90$) และอันดับสุดท้าย ย้ายมหาวิทยาลัยไปศูนย์รังสิตทั้งหมด ($\bar{x} = 2.31$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง และห่างมากจากอันดับอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างต่ำและปานกลาง ส่วนอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์น้อย

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ แต่เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความเห็น พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 2 ข้อ ดังนี้ ศิษย์เก่าเห็นด้วยมากกว่าอาจารย์ ในการพัฒนาท่าพระจันทร์ให้เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และพัฒนาศูนย์รังสิตให้เป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ และการย้ายมหาวิทยาลัยไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมด

ในส่วนของคำถามแบบปลายเปิด อาจารย์ 10 คน และศิษย์เก่า 26 คน เสนอให้มหาวิทยาลัยมีแนวทางการขยายตัวที่ชัดเจน โดยมีการกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาที่ดำเนินการในแต่ละเรื่องอย่างแน่นอน และมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการขยายตัวดังกล่าว

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันในการจัดลำดับความสำคัญของแนวทางในการขยายตัวไปยังศูนย์รังสิต กล่าวคือ เห็นสมควรให้กำหนดท่าพระจันทร์ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และพัฒนาศูนย์รังสิตให้เป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นแนวทางแรก แนวทางที่ 2 คือ การย้ายบางคณะที่มีความพร้อมและความเหมาะสมไปยังศูนย์รังสิต ส่วนแนวทาง

ที่ทั้งอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นว่าการเป็นแนวทางสุดท้ายคือ การย้ายมหาวิทยาลัยไปยังศูนย์รังสิตทั้งหมด โดยให้ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์น้อย เหตุผลที่อาจารย์และศิษย์เก่ามีความคิดเห็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการให้ท่าพระจันทร์เป็นศูนย์กลางทางสังคมศาสตร์และให้ศูนย์รังสิตเป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์ เป็นแนวทางที่กระทบการดำเนินงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและบุคลากรต่าง ๆ ที่ท่าพระจันทร์น้อยที่สุด แต่ก็จะมีข้อจำกัดคือ สถานที่ที่ท่าพระจันทร์อาจคับแคบและไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในอนาคตดังนั้นจึงอาจใช้แนวทางนี้ได้อีกไม่นาน ส่วนการย้ายคณะที่มีความพร้อมและความเหมาะสมไปยังศูนย์รังสิตเป็นแนวทางที่กระทบการดำเนินงานและบุคลากรเฉพาะบางกลุ่ม นอกจากนี้การที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีสถานที่ตั้งอยู่ที่ท่าพระจันทร์มาเป็นระยะเวลาเกือบ 56 ปีทำให้ศิษย์เก่าและอาจารย์มีความรักความผูกพันในสถานที่แห่งนี้จนมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การย้ายไปศูนย์รังสิตทั้งหมดคือแนวทางสุดท้ายในการขยายตัวของมหาวิทยาลัย

การให้ความสำคัญในการดำเนินการแต่ละด้าน

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงที่มีภารกิจแตกต่างและมากกว่าสถาบันการศึกษาระดับอื่น ๆ กล่าวคือ นอกเหนือจากการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ให้บัณฑิตออกไปทำงานรับใช้สังคมและประเทศชาติ ยังมีภารกิจสำคัญอีก 3 ประการคือ การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การจัดตั้งมหาวิทยาลัยในประเทศไทยในช่วงแรก ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตกำลังคนให้แก่กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เป็นด้านหลัก ภารกิจของมหาวิทยาลัยจึงยังไม่สมบูรณ์ตามหลักการและอุดมคติของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง (วิจิตร ศรีสะอ้าน 2518:22) ความรู้ต่าง ๆ ที่นำมาถ่ายทอดให้นักศึกษาในช่วงแรก ๆ ก็เป็นความรู้จากประเทศตะวันตกเกือบทั้งสิ้น (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2526 : 97) ต่อมาเมื่อการอุดมศึกษาของประเทศขยายตัวและพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับประเทศชาติหรือสังคมของตนเอง และการที่มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่เป็น "ชุมชนวิชา" เพราะประกอบด้วยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ มากมาย มหาวิทยาลัยจึงต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศชาติด้วย นอกจากนี้การที่มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายสำคัญคือการสร้าง "ความเป็น

เลิศทางวิชาการ" ทำให้มหาวิทยาลัยหันมาเน้นความสัมพันธ์ระหว่างการแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการกับความสามารถในการใช้วิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ภารกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมจึงเริ่มมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น แรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้มหาวิทยาลัยหันมาสนใจและดำเนินการด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมเพิ่มมากขึ้นคือ การวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาเมื่อปี พ.ศ.2517 ที่กำหนดแนวทางการศึกษาอันพึงประสงค์ คือการศึกษาตลอดชีวิตและการตั้งมหาวิทยาลัยเปิดโดยใช้สื่อต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ให้การศึกษาคืออบรมและให้บริการทางวิชาการแก่สังคมอย่างกว้างขวาง (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2530 : 105) มหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตกส่วนใหญ่จะมีภารกิจสำคัญเพียง 3 ประการ แต่เนื่องจากประเทศไทยมีอารยธรรม วัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลาช้านาน เมื่อประเทศชาติรับความรู้ เทคโนโลยี และศิลปวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามามากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการทำนุบำรุงรักษาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทยไม่ให้เสื่อมลงและให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น เนื่องจากศิลปวัฒนธรรมเป็นของส่วนรวมเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกองค์กรและคนไทยทุกคน มิใช่ความรับผิดชอบของหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดโดยเฉพาะ (เกษม ศิริสัมพันธ์, สัมภาษณ์) ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงมีภารกิจที่จะทำนุบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ส่วนจะดำเนินการในเรื่องนี้นักน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสนใจและความพร้อมของแต่ละสถาบัน

แม้มหาวิทยาลัยจะมีภารกิจหลักถึง 4 ด้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ภารกิจที่เป็นหัวใจสำคัญที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ดำเนินการเป็นด้านหลักคือ การผลิตบัณฑิต การทำวิจัยนั้นส่วนหนึ่งก็คือสนับสนุนการเรียนการสอน เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่างานสอนที่ดีจะต้องมีผลงานวิจัยเป็นข้อสนับสนุนส่วนการบริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นอกเหนือจะเป็นการใช้ความรู้และวิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในวงกว้างแล้ว ส่วนหนึ่งก็สามารถนำผลที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ต่อการสอนได้ จากการศึกษาสภาพแวดล้อมและสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของมหาวิทยาลัยจึงมีการขยายตัวและปรับเปลี่ยนไปด้วย มหาวิทยาลัยหลายแห่งขยายบทบาทจากการสอนไปเน้นทางการวิจัยมากขึ้น เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังปรับทิศทางของมหาวิทยาลัยไปสู่มหาวิทยาลัยถึงวิจัย ขณะที่มหาวิทยาลัยอีกหลายแห่งก็หันไปเน้นบทบาทในการบริการทางวิชาการแก่สังคมมากขึ้น ประเด็นที่ควรพิจารณาคือ มหาวิทยาลัยจะกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมในการดำเนิน

ภารกิจทั้ง 4 ด้านให้พอดีได้อย่างไร จากการพิจารณาอัตราส่วนงบประมาณตามแผนพัฒนาอุดมศึกษา พบว่า รัฐบาลมีนโยบายที่ให้การสนับสนุนการดำเนินภารกิจในด้านการวิจัย การบริการทางวิชาการ แก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมมากขึ้นเป็นลำดับ โดยพิจารณาจากเป้าหมายวงเงินที่ รัฐบาลจัดสรรให้ภารกิจแต่ละด้านที่เพิ่มขึ้น เช่นด้านการวิจัยแผนพัฒนาระยะที่ 4 รัฐบาลกำหนดวงเงินไว้ร้อยละ 3.6 ของงบประมาณสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 4 ร้อยละ 5 และ ร้อยละ 10 ในแผนพัฒนาระยะที่ 5 6 และ 7 ตามลำดับ ส่วนด้านการบริการทางวิชาการแก่ สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 รัฐบาลกำหนดเป้าหมายวงเงินไว้ร้อยละ 1 ของงบพัฒนาอุดมศึกษาที่เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 5 และ 2.5 ในแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะ ที่ 7 ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่างบประมาณที่เหลืออีกร้อยละ 82.5 - 94 นั้นเป็นงบเพื่อการผลิตบัณฑิต หรือการจัดการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็เหมือนกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ที่ดำเนินภารกิจด้านการผลิตบัณฑิต เป็นด้านหลัก แต่เพื่อเป็นแนวทางแก่การดำเนินภารกิจของมหาวิทยาลัยในอนาคต จึงพิจารณาว่า มหาวิทยาลัยควรเน้นหรือให้ความสำคัญแก่ภารกิจด้านใดมากน้อยเพียงใด ความเห็นของอาจารย์ และศิษย์เก่าเกี่ยวกับเรื่องนี้มีรายละเอียดในตารางที่ 69 70 และ 71

ตารางที่ 69 ความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับความสำคัญของภารกิจ

ความสำคัญของภารกิจ	ไม่เคย/ไม่มี ตำแหน่งบริหาร			เคย/มี ตำแหน่งบริหาร			รวม			
	N = 104			N = 121			N = 225			
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank	t	$\bar{X}$	S.D.	Rank
การผลิตบัณฑิต	4.72	.62	1	4.84	.43	1	-1.75	4.78	.53	1
การวิจัย	4.48	.59	2	4.44	.71	2	.45	4.46	.66	2
การบริการทางวิชาการแก่สังคม	4.06	.77	3	4.23	.71	3	-1.72	4.15	.74	3
การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	3.44	.92	4	3.55	1.07	4	-.78	3.50	1.00	4

จากตารางที่ 69 พบว่า อาจารย์เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญในการดำเนินการกิจแต่ละด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ การผลิตบัณฑิต ($\bar{X} = 4.78$) การวิจัย ($\bar{X} = 4.46$) การบริการทางวิชาการแก่สังคม ($\bar{X} = 4.15$) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.50$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ส่วนอันดับที่ 2 และ 3 อยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง ยกเว้นอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างต่ำ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์ที่ไม่เคย/ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหารกับอาจารย์ที่เคย/กำลังดำรงตำแหน่งบริหาร ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญและไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ตารางที่ 70 ความเห็นของศิษย์เก่าเกี่ยวกับความสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน

ความสำคัญของภารกิจ	$\bar{X}$	S.D.	Rank
การผลิตบัณฑิต	4.64	.64	1
การวิจัย	4.23	.74	2
การบริการทางวิชาการแก่สังคม	4.20	.79	3
การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	3.50	1.00	4

จากตารางที่ 70 พบว่าศิษย์เก่าเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญในการดำเนินการกิจแต่ละด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ การผลิตบัณฑิต ($\bar{X} = 4.64$) การวิจัย ($\bar{X} = 4.23$) การบริการทางวิชาการแก่สังคม ($\bar{X} = 4.20$) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.50$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด อันดับที่ 2 และ 3 อยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง ส่วนอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 71 เปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่าเกี่ยวกับความสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน

ความสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน	อาจารย์			ศิษย์เก่า			t	รวม		
	N = 225			N = 524				N = 749		
	$\bar{X}$	S.D.	Rank	$\bar{X}$	S.D.	Rank		$\bar{X}$	S.D.	Rank
การผลิฉบับพิมพ์	4.78	.53	1	4.64	.64	1	3.04**	4.69	.61	1
ทวารวิจัย	4.46	.66	2	4.23	.74	2	4.34***	4.30	.72	2
การบริการทางวิชาการแก่สังคม	4.15	.74	3	4.20	.79	3	-.85	4.19	.78	3
การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	3.50	1.00	4	3.50	1.00	4	.00	3.50	1.00	4

จากตารางที่ 71 พบว่าอาจารย์และศิษย์เก่าเห็นวามหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญในการดำเนินการกิจแต่ละด้านเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ การผลิตบัณฑิต ($\bar{x} = 4.69$) การวิจัย ($\bar{x} = 4.30$) การบริการทางวิชาการแก่สังคม ($\bar{x} = 4.19$) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ($\bar{x} = 3.50$) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าอันดับแรกเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด อันดับที่ 2 และ 3 อยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง และอันดับสุดท้ายอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างต่ำ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอาจารย์กับศิษย์เก่า ไม่พบความแตกต่างในการให้อันดับความสำคัญ แต่ไม่ปรากฏความแตกต่างของความเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 2 ข้อดังนี้ อาจารย์เห็นด้วยมากกว่าศิษย์เก่าในการผลิตบัณฑิตและการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า อาจารย์และศิษย์เก่ามีความเห็นสอดคล้องกันที่จะให้เห็นหรือให้ความสำคัญแก่ภารกิจด้านการสอนมากที่สุด รองลงมาคือภารกิจด้านการวิจัยและการบริการทางวิชาการแก่สังคมโดยมีค่าระดับเฉลี่ยห่างจากภารกิจ 2 ด้านแรกพอสมควร แต่ก็ให้ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากก่อนข้างสูง ส่วนภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้รับความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ปานกลางก่อนข้างสูง การที่อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญแก่การสอนมากกว่าภารกิจด้านอื่น ๆ อาจเป็นเพราะเห็นว่าไม่ว่าสภาพสังคมและระบบอุดมศึกษาจะเปลี่ยนแปลงพัฒนาหรือขยายตัวไปมากน้อยเพียงไรก็ตาม มหาวิทยาลัยก็ยังคงทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตเป็นภารกิจหลัก ประกอบกับการที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กำลังขยายตัวโดยการผลิตบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ในอนาคต 10 ปีข้างหน้า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงยังต้องดำเนินการกิจการผลิตบัณฑิตเป็นด้านหลักอยู่เช่นเดิม ส่วนการวิจัยและการบริการทางวิชาการแก่สังคมต้องทำควบคู่กันไปกับการผลิตบัณฑิตภารกิจทั้ง 3 ประการจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ กล่าวคือ การสอนโดยไม่มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยนั้นไม่สามารถทำได้ เพราะความรู้จากตำราที่อาจารย์เรียนมาอาจหมดคุณค่าลงหลังจาก 10 ปี การทำวิจัยจะทำให้อาจารย์ตื่นตัวและได้รับความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ (อัมมาร์ สยามวาลา, สัมภาษณ์) การบริการทางวิชาการแก่สังคมช่วยให้การสอนอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นจริงของสังคมมากขึ้น เพราะการออกไปบริการสังคม จะทำให้อาจารย์มีโอกาสสัมผัสสังคมและได้รับรู้ปัญหาความต้องการและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาศึกษาค้นคว้าวิจัยหาคำตอบหรือนำมาปรับปรุงหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนต่อไปได้

ส่วนการที่อาจารย์และศิษย์เก่าให้ความสำคัญแก่ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นอันดับ
สุดท้ายและให้ค่าระดับเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างสูงนั้น อาจเป็นเพราะเห็นว่ามหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์มิได้มีการจัดการเรียนการสอนในด้านนี้มากนัก การดำเนินงานในด้านนี้ควรเป็นหน้าที่
ของหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านนี้โดยตรง ระดับมหาวิทยาลัยอาจไม่จำเป็นต้องทำ (บุญชู
โรจนเสถียร, สัมภาษณ์) ซึ่งก็สอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบันที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ
สำคัญกับภารกิจด้านนี้น้อยกว่าภารกิจอื่น ๆ